Riksdagens protokoll 1994/95:32

Onsdagen den 30 november

Kl. 9.00 – 15.57

1 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Talmannen meddelade att tidigare aviserat plenum fredagen den 2 december kl. 9.00 för interpellationssvar var inställt. I stället skulle kammaren sammanträda för bordläggning kl. 14.00.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU10, KU20, KU13 och KU16, skatteutskottets betänkanden SkU2 och SkU3, justitieutskottets betänkanden JuU1, JuU2, JuU3 och JuU4, lagutskottets betänkande LU1, utrikesutskottets betänkande UU6, socialutskottets betänkanden SoU6 och SoU11 samt kulturutskottets betänkanden KrU3 och KrU4 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

2 § Vissa datalagsfrågor, överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden

Vissa datalagsfrågor, överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkanden 1994/95:KU10 och KU20
Vissa datalagsfrågor (prop. 1993/94:27) och
Överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden (prop. 1994/95:51)

Talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU10 och KU20 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 INGER RENÉ (m):

Fru talman! När det gäller betänkande KU10 och KU20 är vi i utskottet överens om det mesta.

Vi är överens om att föreslå en lagstiftning som gör det möjligt för regeringen att bemyndiga Datainspektionen att utfärda generella föreskrifter om personregister inom bestämda verksamheter.

Vi är överens om att register som inrättas och förs i enlighet med sådana regler skall undantas från tillståndsplikten.

Vi är överens om att skyldigheten att begära Datainspektionens yttrande för inrättande av dessa register avskaffas.

Utskottets majoritet vill däremot inte följa propositionens förslag att besluta att Datainspektionens beslut enligt datalagen skall överklagas till allmän förvaltningsdomstol och inte, som i dag, till regeringen.

Vi, folkpartister och moderater i utskottet, menar i likhet med förra årets proposition 1993/94:116, som hette Normgivningsfrågor på dataskyddsområdet, att Datainspektionens beslut bör överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta sätt att hantera frågan ligger också i linje med det arbete som pågår sedan många år i regeringskansliet och som syftar till att minska regeringens befattning med förvaltningsärenden.

Också den tidigare socialdemokratiska regeringen hade en bestämd målsättning, vilket man kan läsa i proposition 1990/91:60, att författningsregleringen skulle öka. Den politiska styrningen skall utövas genom att regering och riksdag fastställer normer och inte genom att regeringen agerar domstol i enskilda fall.

Fru talman! För att fullfölja det arbete som den tidigare socialdemokratiska regeringen påbörjade och som den borgerliga regeringen har fortsatt med yrkar jag avslag på hemställans punkt 1 och bifall till reservationen. Om reservationen bifalls, behövs inte regeln om sekretess hos regeringen. Därför yrkar jag bifall också till reservationen i KU20.

Anf. 2 TONE TINGSGÅRD (s):

Fru talman! Som Inger René just har påpekat är utskottet när det gäller betänkandena KU10 och KU20 enigt så när som på en punkt.

Majoriteten i utskottet vill att regeringen skall kvarstå som överklagningsinstans när det gäller register som en statlig myndighet har registeransvaret för. Det vill inte reservanterna.

Frågan om hos vem man skall överklaga Datainspektionens beslut har diskuterats flera gånger tidigare, även vid datalagens tillkomst. Då angavs som ett av skälen till att beslut av Datainspektionen skulle överklagas hos regeringen att det kan finnas fall där det finns behov av en avvägning mot samhällsekonomiska intressen.

I och med dagens beslut förs en mängd andra överklaganden bort från regeringens bord. Det är önskvärt med tanke på omfattningen av ärendena och regeringens arbetsbörda. Men majoriteten i utskottet menar att skälet från 1973, då datalagen instiftades, fortfarande är giltigt.

Utskottsmajoriteten har pekat på ett uppmärksammat överklagande i somras över ett beslut av Datainspektionen. Det hade att göra med samkörning av personuppgifter från de allmänna försäkringskassorna. Avsikten med samkörningen var att försöka hitta en metod att hindra bidragsfusk. Lyckat eller inte, så var detta ändå något som kunde ha betydelse för samhällsekonomin och alltså mest lämpat för den politiska instansens bedömning.

Vissa datalagsfrågor, överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden

I somras föreskrev Datainspektionen att uppgifterna inte fick användas för kontrollverksamhet mot enskilda bidragstagare. Då biföll regeringen överklagandet och upphävde Datainspektionens föreskrift.

Oavsett vad man tycker om innehållet och utgången i just detta speciella fall är det ändå rimligt att mena att regeringen skall vara överklagningsinstans i just denna typ av ärende.

Fru talman! Mot denna korta bakgrund vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på reservationen. Det betyder att 25 § i datalagen skall ha den lydelse som framgår av bil. 2 till utskottets betänkande KU10 och att 9 § i sekretesslagen enligt utskottets betänkande KU20 skall följdändras i överensstämmelse med detta.

Anf. 3 INGER RENÉ (m):

Fru talman! I det beslut som regeringen fattade tidigt på hösten var det varken de statsfinansiella avvägningarna eller de samhällsmoraliska avvägningarna som låg i vågskålen utan enbart de legala avvägningarna och integritetsproblematiken. Dessa avvägningar kunde en förvaltningsdomstol göra med samma legalitet som regeringen, så det argument som Tove Tingsgård framför i ärendet faller.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

3 § Lagstiftningsprocessen m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU13
Lagstiftningsprocessen m.m.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 16 §.)

4 § Ordensväsendet

Ordensväsendet

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU16
Ordensväsendet

Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Det svenska ordensväsendet avskaffades i praktiken 1975, i varje fall för svenska medborgare. Det hade länge varit uppenbart att det behövdes någon form av reformering av det officiella belöningssystemet. Däremot kom det som något av en chock, mot bakgrund av en skäligen dålig utredning, när man 1975 beslöt sig för att så totalt avskaffa det för svenska medborgare.

Det blev snart också uppenbart att det behövdes någon form av reformerat officiellt belöningssystem. Därför har det också alltsedan 1986 varje år i denna riksdag förekommit motioner och förslag om att regeringen bör lägga fram ett förslag till ett nytt system för officiella belöningar.

Det kan då vara intressant att se vad det finns för officiella belöningar som kan utdelas. När det gäller ordnarna är, som jag sade, det svenska ordensväsendet avskaffat. Det finns två ordnar kvar: Serafimerorden, som bara kan utdelas till utländska statschefer, samt dessutom Nordstjärneorden, som i sin tur bara kan utdelas till utländska medborgare. Det är här det veritabla ordensregnet förekommer en gång om året. 200–300 utländska medborgare kommer i fråga för denna belöning.

Serafimerorden kan bara utdelas till utländska statschefer. Serafimerriddarna får inte överstiga 32. Men den paradoxala situationen kan alltså inträffa i framtiden, att en drottning Victoria kan utdela Serafimerorden till en utländsk statschef utan att själv kunna få den.

Svärdsorden som är avsedd för försvarsmakten och Vasaorden för allmänt gagneliga gärningar är bägge avskaffade.

Hur ser det då ut på medaljsidan? Hans majestät konungen kan dela ut fem medaljer: Serafimermedaljen kan delas ut, mycket sparsamt, för samhällsgagnelig verksamhet. Hans majestät konungens medalj kan förekomma för framför allt hovet. Litterusmedaljen Litteris et artibus kan delas ut för litterära eller konstnärliga förtjänster till vanligtvis 4–6 personer årligen. Prins Eugen-medaljen för konstnärlig verksamhet delas ut till högst tre personer per år. Prins Carl-medaljen för humanitär verksamhet får maximum en person årligen.

Vidare finns det också statliga medaljer som delas ut för nit och redlighet i rikets tjänst. De brukar förutsätta åtminstone 30 år i statlig verksamhet. Utdelning sker relativt sparsamt.

Illis quorum meruere labores för kulturella och vetenskapliga gärningar kan också delas ut, ett fåtal varje år.

Medaljen för medborgerlig förtjänst tilldelades tidigare kommunala förtroendemän. Den kan nu också tilldelas andra. Det är bara ett fåtal om året som kommer i fråga.

Sedan finns också Medaljen för berömliga gärningar, framför allt livräddande insatser. Den har delats ut 18 gånger sedan 1944.

Det finns också en annan medalj, Medalj för omsorgsfull renvård. Den har delats ut två gånger under 1980-talet.

Detta är inte mycket. Det är ett ganska magert officiellt belöningssystem som vi har. Som vi också kan se är de svenska medborgarna totalt diskriminerade när det gäller ordnarna.

Vid sidan av Irland och Schweiz är Sverige det enda land i Europa som har ett system av den här magra typen.

Förvisso behövs det någon form av officiellt belöningssystem. På det här området liksom på så många andra områden skulle det behövts att man upprätthöll de gamla svenska traditionerna och inte så helhjärtat gick in för historielösheten.

Vad mera är, fru talman, är att det faktiskt finns ett färdigt förslag till ett reformerat belöningssystem som ligger i Justitiedepartementets skrivbordslådor. Det är bara att plocka fram det och lägga fram det för riksdagen så att vi också kan komma i takt med andra civiliserade nationer. Inte minst när de internationella kontakterna så avsevärt fördjupas kan det vara av behov att vi inte mäler oss ut ur kretsen av andra nationer.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i konstitutionsutskottets betänkande nr 16.

Anf. 5 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Som ny ledamot i riksdagen och i konstitutionsutskottet är jag både häpen och smått road av det engagemang och den aktivitet som denna fråga har väckt och fortfarande väcker här i riksdagen. Närmare 40 motioner och debatter har sedan 1970-talet och fram till dagens motioner behandlat frågor om det svenska ordensväsendet.

Precis som tidigare är också dagens motioner av moderat ursprung. I KU:s betänkande behandlas fyra motioner. Samtliga avstyrks av utskottsmajoriteten.

I motionerna yrkas bl.a. på en allmän översyn av det offentliga belönings- och ordensväsendet. Det finns också förslag om återinförande av ordnar för svenska medborgare och återupprättande av Vasaorden och Svärdsorden.

Efter 1973 års beslut upphörde fr.o.m. 1975 utdelandet av svenska riddarordnar. Av fyra kungliga ordnar blev Serafimerorden och Nordstjärneorden kvar. De kvarvarande ordnarna har i dag karaktären av svenskt propagandamedel genom att de endast utdelas till utländska medborgare som har gjort insatser för Sverige och svenska intressen.

Inför beslutet 1973 gjordes, såvitt jag kan bedöma, en rejäl översyn av ordens-, medaljs- och belöningssystemens utformning. Den reformering som därefter genomfördes rensade bort det värsta från ett system framsprunget ur ett föråldrat och odemokratiskt klassamhälle.

I reservationen från Moderaterna och Folkpartiet sägs att erfarenheterna visar att det finns behov av ett mer nyanserat offentligt belöningssystem.

Fru talman! Jag konstaterar då att vi har olika erfarenheter och olika behov.

Den nyansering som motionärerna efterlyser handlar om återinförande och återupprättande samt om grader, valörer och storlekar. Såväl i motionerna som i reservationen framhålls det – vilket också framgick av Birger Hagårds anförande i dag – att det kan ses som ett problem i internationella sammanhang att svenska medborgare inte omfattas av det inhemska ordensväsendet.

Fru talman! Jag kan inte föreställa mig att vårt svenska förhållningssätt till ordensväsendet skall vara så svårförklarat i europeiska eller andra internationella kontakter.

När vi nu kunde vinna gehör ute i Europa för det svenska snusets särställning kan vi säkert också få god acceptans för det svenska ordensväsendets regelsystem.

Fru talman! Motionärer och reservanter förespråkar en utveckling av ett offentligt belöningssystem. Vanligtvis är jag en mycket varm anhängare av det offentliga ansvaret i samhället, men när det gäller medaljer och utmärkelser hävdar jag att utbudet är rikt och skiftande genom stiftelsers, föreningars och privata initiativ och resurser. Hjältar, snillen och hedervärda medborgare utnämns, koras och medaljeras ibland – som det kan tyckas – på löpande band.

Människor har behov av och förtjänar också uppmärksamhet och uppskattning i sitt liv och i sin gärning. Vi borde ge varandra det litet oftare. Men ordnar och medaljer har endast kommit ett fåtal, ofta redan privilegierade människor i vårt samhälle till del.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Barbro Hietala Nordlund visar här upp en förvånande njugghet. Borde inte det officiella Sverige någon gång kunna kosta på sig att tala om för en människa att han eller hon under sin livstid har utfört en gärning som samhället uppskattar och som har betytt mycket för landet? Borde inte svenska medborgare kunna få komma i åtnjutande av det som utländska medborgare får komma i åtnjutande av? Varför denna diskriminering av svenska medborgare?

Det är alldeles ovedersägligt att vi internationellt sett uppfattas som en aning underutvecklade i detta sammanhang. Jag kan försäkra Barbro Hietala Nordlund att det nog är rätt svårt att få förståelse för den svenska historielösheten, för den svenska njuggheten och för oviljan att över huvud taget ge något erkännande till personer som har utfört en gärning.

I de gamla kommuniststaterna regnade det ju medaljer och ordnar över olika förtjänta partikoryféer. Barbro Hietala Nordlund kan inte finna många ställen i världen där det inte finns ett officiellt belöningssystem. Varför det? Jo, därför att det är ett billigt och effektivt sätt att honorera medborgare för de förtjänster som de har ådagalagt i olika sammanhang.

Barbro Hietala Nordlund är häpen över engagemanget, säger hon. Det är alldeles uppenbart att det engagemang som visas i motionerna kommer från personer som menar att vi bör göra någonting för att belöna dem som har utfört goda gärningar på ett litet bättre sätt än att bara tacka dem för 30–40 års verksamhet genom att vid en fikastund utdela en klocka eller en plånbok. Man skulle kunna göra sådana här tillfällen litet mera högtidliga.

Anf. 7 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Jag finner att det svenska ordensväsendet och medaljväsendet i dag har en rimlig proportion. Det föreligger inte någon motion om att ta bort möjligheterna att utdela ordnar och utmärkelser. Det finns alltså ett system som är reformerat och väl anpassat till dagens behov.

Birger Hagård talade om historielösheten. Jag vill då bara hänvisa till historien när det gäller ordensväsendet. Det handlade mycket om att

förhöja konungars glans. Osökt vill jag anföra vad arvsprinsessan Lovisa Ulrika skrev till sin bror Fredrik i Preussen i slutet av 1700-talet: Man är sysselsatt med ordnar – i landet Sverige alltså. De som ej är säkra på att få någon miste av ängslan lusten att äta och dricka.

Det förs en diskussion om att svenskar är diskriminerade. Jag tror att detta är litet grand av en pseudodebatt. Folkflertalet går nog inte och när sådana tankar eller saknar lusten att äta och dricka för den sakens skull.

Anf. 8 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Det är förvisso inte fråga om att ta bort ordensväsendet, Barbro Hietala Nordlund. Man kan inte ta bort det som inte finns, eller hur? Det finns inget ordensväsende för svenska medborgare. Alltså finns det ingenting att ta bort. Man skulle naturligtvis kunna ta bort det för de utländska medborgarna, men det vore kanske en dålig svensk propaganda.

Det finns visserligen några medaljer, men det är inte ens ett tiotal om året som delas ut.

Som sagt, det finns ett färdigt förslag till ett reformerat belöningssystem i Justitiedepartementets skrivbordslådor. Jag vill uppmana regeringen att plocka fram det förslaget. Det är ingen som har sagt att vi skall gå tillbaka till det gamla belöningssystemet. Men plocka fram det färdiga förslaget till ett nytt officiellt belöningssystem, så får vi titta på det!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 16 §.)

5 § Dubbelbeskattningsavtal med Frankrike avseende arv och gåva

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU2

Dubbelbeskattningsavtal med Frankrike avseende arv och gåva (prop. 1994/95:29)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 16 §.)

6 § Dubbelbeskattningsavtal med Amerikas Förenta Stater

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU3

Dubbelbeskattningsavtal med Amerikas Förenta Stater (prop. 1994/95:60)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 16 §.)

7 § Handläggning av ungdomsmål

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU1
Handläggning av ungdomsmål (prop. 1994/95:12)

Anf. 9 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Vi vet alla att en av förutsättningarna för att mänsklig gemenskap skall fungera är att vi har något så när gemensamma normer och att vi också lever upp till dessa normer.

Vi vet också alla hur viktigt det är att överföra normer till våra barn för att de skall kunna fungera i den mänskliga gemenskapen till sitt eget och andras bästa.

Vi vet att bland förutsättningarna för att vi skall kunna överföra normer till våra barn finns kraven på att vi är snabba, tydliga och konsekventa i våra reaktioner när barnen inte följer de givna normerna.

Dagens betänkande syftar till att förändra den svenska kriminalpolitiken så, att just dessa principer som vi i alla andra sammanhang inser vikten av också skall gälla för kriminalpolitiken när våra barn på ett något grövre sätt bryter mot givna normer, de normer som kommer till uttryck i den svenska straffrätten.

Detta är ett första steg på förändringens väg. Det rör sig om förändringar som påverkar handläggningen av ungdomsmål. Kravet på snabbhet skall bl.a. uppfyllas genom att vi fastställer särskilda tidsfrister för förundersökning i mål där unga människor misstänks ha begått brott. Kravet på tydlighet skall bl.a. uppfyllas genom att domstolarna normalt skall avkunna domen i samband med huvudförhandlingen. Den unge skall få ett klart uttryck för kopplingen mellan rättegång, dom och det brott mot normer som den unge har gjort sig skyldig till.

En annan viktig förändring är ökade krav på vårdnadshavarnas medverkan och närvaro i samband med förhör. Det skall över huvud taget ske ett medvetandegörande av föräldrarnas delaktighet i vad som händer med barnet och av deras betydelse för barnets fortsatta utveckling.

Men dagens betänkande är bara ett första steg. Till grund för betänkandet ligger i första steget Ungdomsbrottskommitténs betänkande och därefter regeringens proposition, som följer de principer som Ungdomsbrottskommittén drog upp. I regeringens proposition pekas också på den fortsatta utvecklingen när det gäller utformningen av de påföljder som skall kunna komma i fråga när unga människor gör sig skyldiga till brott. Samma principer skall gälla för påföljderna som för själva handläggningen av ungdomsmål.

Därför blir jag mycket besviken när jag nu noterar att även de som stod bakom Ungdomsbrottskommitténs betänkande börjar att "flumma till" den framtida inriktningen. En av dem som satt i Ungdomsbrottskommittén var Lars-Erik Lövdén. I Ungdomsbrottskommittén ställde han sig bakom att vi skulle utmönstra överlämnande till vård enligt socialtjänstlagen just för att skapa tydlighet och för att visa för de unga att när man gör sig skyldig till brott bestämmer domstolen påföljd-

den. Man skall inte ges möjlighet att skylla på sina eventuella problem som en grund för brottet. I detta finns ingen motsättning mot att våra unga skall kunna få stöd och hjälp när de har problem. Men det måste stå klart för dem vilket som är en reaktion på brottet och vilket som är en reaktion på och en effekt av det sociala problemet eller problem av annat slag.

I propositionen angavs inriktningen av den fortsatta beredningen av påföljderna. Här finns en viktig skiljelinje mellan majoriteten i utskottet och de fyra tidigare regeringspartierna. För vår del är det väsentligt att vi inte bara talar om tydlighet och konsekvens utan att vi även i dessa sammanhang lever upp till det som vi i alla andra sammanhang anser vara en självklarhet, när vi skall försöka att ge våra unga en bra start i livet.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2, som är fogad till justitieutskottets betänkande 1.

Anf. 10 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Det är inte särskilt ofta förekommande att vi som företräder olika partier i riksdagen har olika uppfattning i den här typen av etiska frågor. Det är egentligen inte så nu heller, för vi värnar alla våra barn och ungdomar. Vi vill alla ha ett rättssäkert samhälle. Vi vill egentligen inte ha våra ungdomar i fängelse alls om vi kan slippa det.

När mina barn gick i skolan och vi föräldrar hade kontakt med polis och andra som arbetade särskilt med barn och ungdomar, fick vi vissa saker inpräntade i oss utifrån den erfarenhet som dessa människor hade. Det var att man aldrig får förringa allvaret i ett brott som begåtts, allvaret i en felaktig inställning till den som har begått ett brott, även om förseelsen i sig kan betraktas som ringa.

Vi kan ta ett exempel. Ett barn snattar tuggummi, och ägaren kommer på det här barnet. Så säger ägaren: Det var ju bara tuggummi, så jag har överseende med vad du har gjort. Nästa gång kan det vara litet mer. Så har man överseende igen därför att det handlar om barn och ungdom. Så småningom är vi kanske inne på att man också tar en bil.

Polisen och andra hade den erfarenheten att just detta att man från början inte visade barnet allvaret i förseelsen och tog kontakt med föräldrarna och bearbetade det hela när brottet var ringa gjorde att väldigt många från början fick en felaktig uppfattning i fråga om det fel de hade begått.

Det är vi politiker som skall bestå samhället med ett signalverk, och jag tycker att det är väldigt viktigt att vi gör det på ett så tydligt sätt som möjligt.

Utifrån hur jag tycker att mina barn skulle ha behandlats om de hade begått ett allvarligt brott tycker jag att barn borde behandlas på samma sätt som äldre, som ju skulle ställas inför domstol i första hand. Men i förlängningen handlar det sedan om att domstolen tillsammans med socialtjänsten skall titta på vad som är lämpligt för den unga människan, vilken åtgärd som är lämplig. Då tycker jag att vi i alla fall får garantin att det i första hand inte är fängelse det handlar om, utan om en riktig åtgärd.

Jag tycker att vi politiker har en skyldighet att ge tydliga signaler i samhället och leva upp till dem. Det är därför som jag har begärt ordet, och det är därför som vi i Centern yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet och ställer oss bakom propositionen när det gäller handläggningen av ungdomsmål.

Anf. 11 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Låt mig bara helt kort säga: Samhällets reaktion på ett brott utfört av en ung lagöverträdare är att en brottsling skall dömas till en påföljd av domstolen. Lika viktigt är det att socialtjänsten enligt de lagar som vi har, socialtjänstlagen samt lagen om vård av unga, har ansvar för den som är ung men begår ett brott.

Detta kunde vi tyvärr inte komma överens om i justitieutskottet. Vi i Folkpartiet anser att det är oerhört viktigt att det är domstolen som fäller utlåtandet. Det är därför som vi ställer oss bakom reservation 2. Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till denna reservation.

Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! När vi skall debattera och fatta beslut med anledning av propositionen om handläggningen av ungdomsmål, gör vi det med den bakgrunden att ungdomsbrotten har ökat, att de har blivit grövre och att det framför allt har blivit fler våldsbrott. Det har riktats mer och mer kritik mot samhällets reaktioner, att de inte varit tillräckliga. De ungdomar som i dag begår brott har i de flesta fall varit under socialtjänstens ansvar. Det är den som avgjort vilka insatser man skall sätta in, inte domstolarna.

Regeringen tillsatte därför en ungdomsbrottskommitté, som skulle se över dessa frågor. Den har presenterat en rad förslag till åtgärder. Det är det som ligger till grund för propositionen.

Det talas också i detta sammanhang om likhet inför lagen. Man anser att detta i framtiden även bör omfatta minderåriga. Man vill göra en tydligare koppling mellan brott och straff. Det skall vara en tydligare markering från samhällets sida att man inte accepterar ungdomarnas handlande. Det skall vara en klar gräns mellan vad som är rätt och vad som är fel. På så sätt skulle samhället och politiker ta sitt ansvar gentemot dessa ungdomar.

Med den här beskrivningen av problemet kan det anses att de åtgärder som man vill vidta är en riktig lösning. Men jag anser att man gör en mycket snäv och ytlig beskrivning av problemet. Man har inte satt in det i ett större sammanhang.

Det man gör med denna mycket snäva synen är att samhället frånsäger sig ansvaret i stället för att ta det. Man lägger över ansvaret på de enskilda ungdomarna, eller jag kanske i stället skall säga barn, för jag anser att det handlar om barn. När man arbetat med eller haft nära kontakt med dessa grupper vet man också att de har levt sådana levnadsförhållanden att de mognadsmässigt sällan ligger på en nivå som deras faktiska ålder skulle förutsätta. Att man då från samhällets sida börjar tala om likhet inför lagen och anse att de bör stå till svars på samma sätt som vuxna vittnar om oförstånd, tycker jag. När man dess-

utom vet att resurserna till arbetet med ungdomar och behandlingsinsatserna minskats ter det sig ännu mer obegripligt.

Socialtjänsten, som i dag har det övergripande ansvaret, har fått allt mindre resurser att bedriva ett kvalificerat arbete med dessa grupper. Det här har skett i takt med att kommunerna fått dålig ekonomi. Även inom andra områden har försämringarna kommit att drabba just de grupper som behöver extra stöd och hjälp. Från skolan har t.ex. stödlärare försvunnit, antalet skolkuratorer och skolpsykologer har minskat. Inom fritidssektorn har det varit likadant med stängda fritidsgårdar, färre fritidsledare. Allt detta har en oerhört stor betydelse för ett förebyggande arbete när det gäller den här typen av problem.

All forskning har faktiskt visat att hårdare straff inte löser problemen med kriminalitet. Det tycker jag är en ovärderlig kunskap när man nu skall bestämma vilka åtgärder samhället bör vidta. Det man väljer att göra nu måste vara en långsiktig satsning för att reducera problemen med ungdomsbrottslighet. Målet måste vara att återanpassa dessa människor till de normer och regler som finns i samhället och på så sätt göra samhället till en tryggare plats för alla människor, inte ha ett strafftänkande som i stället riskerar att leda till att flera av dessa kommer att hamna inom kriminalvården och på så sätt ännu mer kommer att hamna vid sidan av de normer och regler som samhället har.

Kunskapen om hur man skall arbeta med dessa grupper ligger i dag hos socialtjänsten, även om den i dag arbetar med knappa resurser. Om man verkligen menar allvar med att man vill vidta åtgärder för att verkligen komma till rätta med dessa problem är det där man skall göra satsningarna, inte förstärka ett strafftänkande och lägga över ansvaret på kriminalvården.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet delar i stort sett denna grundsyn, och det präglar ju utskottets betänkande. Socialdemokraterna väljer att bibehålla hemställanspunkterna, och vi i Vänsterpartiet har valt att yrka avslag på hela propositionen och utskottets hemställan. Jag skall redovisa på vilka grunder.

Denna proposition måste ses i ett större sammanhang. Utgångspunkterna för arbetet med detta har varit att det skall vara en del i ett reformeringsarbete som skall syfta till en förändring på synen på ungdomsbrott och där målsättningen på sikt skall vara att de brott som begås av unga skall vara en uppgift för rättsväsendet att döma och inte för socialtjänsten. De förslag som nu har utarbetats i propositionen har denna målsättning som grund. Jag är inte riktigt säker på att det kommer att vara rätt åtgärder som vidtas. Jag anser att en del av dessa förslag kommer att få till konsekvens att de motverkar det som sägs i betänkandet. Därför anser jag att den här frågan bör beredas på nytt så att vi får ett nytt förslag att ta ställning till.

Det är de förkortade handläggningstiderna som kan ge negativa konsekvenser när det gäller sociala myndigheters möjlighet att förbereda åtgärder och även att möjligheter till åtalsunderlåtelse vid återfall till brott begränsas. Det innebär en väsentlig skärpning. Det kommer att innebära att vi kommer att få fler ungdomar i våra fängelser, trots att

utskottet i betänkandet anser att ett fängelsestraff motverkar en ung människas möjlighet att föra ett laglydigt liv.

Dessutom finns det en del i betänkandet, mom. 3, som är av principiell art. Det är den del som handlar om ungdomsdomare. Enligt Vänsterpartiet är det en grundläggande princip att alla domare bör vara lika väl skickade att handlägga alla mål. Men med detta förslag bryter man mot den principen. Den bestämmelsen kan föra med sig en hel del problem av praktisk natur. För de minsta tingsrätterna skulle bestämmelsen vara svår att tillämpa. För de minsta hovrätterna skulle det innebära stora svårigheter att låta de till ungdomsmålen särskilt utsedda domarna delta i handläggningen av alla i hovrätten förekommande mål mot ungdomar. Dessutom tillkommer andra problem av organisatoriskt slag vid de större hovrätterna, t.ex. när det gäller att hålla huvudförhandlingarna utanför kansliorten i olika delar av domstolens upptagningsområde.

I betänkandet lyftes det fram som en fördel att man med ett begränsat antal domare i ungdomsmål kan låta dessa få särskild utbildning i olika frågor som har med ungdom att göra. Men i stället bygger man in en ganska hög risk att med det här tillvägagångssättet urholkar alla domares höga allmänna kompetens i olika områden genom att man lyfter bort dessa frågor till vissa enskilda domare, ger dem kunskaper på det här området, när det är en kunskap som bör ges till alla domare så att alla domare kan handlägga den här typen av mål.

Med anledning härav yrkar jag bifall till reservation 1 i justitieutskottets betänkande 1 och bifall till reservationen under mom. 3.

Anf. 13 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Alice Åström säger att det offentliga frånsäger sig ansvaret för våra unga. Jag påstår att propositionen och betänkandet innebär att det offentliga påtar sig samma typ av ansvar som vi förväntar oss att de ungas föräldrar skall ta.

Jag tycker att det vore på sin plats att Alice Åström och andra som har invändningar mot förslagen rannsakade sig själva. Då kommer de att komma underfund med att de i uppfostran av de egna barnen strävar efter att leva upp till just de principer som ligger till grund för betänkandet. Varför inte då unna även andras barn att få samma stöd och hjälp?

Anf. 14 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! När man talar om föräldrars ansvar är det här en viktig del. Men det man inte får glömma är att samhället också har ett ansvar för det förebyggande arbetet när föräldrarna inte klarar av den delen. Det är en avsevärd skillnad mellan åtgärden att ställa våra ungdomar inför domstol, att hänvisa dem till kriminalvården, och den uppfostran som föräldrarna ger när de vill ge tydliga gränser för ungdomar. Där är det inte föräldrars kärleksfulla uppfostran med omtanke om barnet utan samhällets reaktion där man samtidigt markerar ett straff.

Det ger inte samma grunder som föräldrarnas eget ansvar. Den delen tycker jag således inte hör hemma här, dvs. att det är detta vi gör

från samhällets sida. Vad vi då riskerar är att vi i stället ställer dessa personer ännu mer utanför. De får en mindre kärleksfull behandling.

Gun Hellsvik och jag är helt överens om att det är just en kärleksfull behandling som behövs. Men det uppnås inte med det här förslaget.

Anf. 15 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds):

Fru talman! En av de viktigaste elementen i en rättsstat av västerländskt slag är en domarkår som präglas av stor självständighet och integritet. Den rättssökande allmänheten skall känna sig trygg att domaren dömer efter lagen och inte tar ovidkommande hänsyn. Av dessa skäl utses domare i mycket strikt ordning av de högsta statsorganen, och de är i princip oavsättliga.

Nu föreslås en regel i rättegångsbalken av innehållet att domare i ungdomsmål skall vara särskilt lämpade för att döma i dessa mål.

Lagen anger inte närmare hur denna lämplighet skall manifesteras, annat än att domaren skall ha intresse och fallenhet för att döma i ungdomsmål.

Lagen anger inte heller vem som skall avgöra vem som är lämplig att vara ungdomsmålsdomare. Av förarbetena framgår att detta avgörande faller på domstolschefen, dvs. lagmannen i tingsrätten och hovrättslagmannen i hovrätten.

Inom domarkåren införs sålunda ett rent förmansförhållande, där chefen avgör om den ordinarie domaren är lämplig eller inte att döma i vissa mål. Teoretiskt synes chefsdomaren först kunna ange att vederbörande är lämplig för att därefter förklara att så är fallet.

Av det nu sagda framgår att ungdomsmålsdomaren ej har den självständighet och integritet som rättsstaten kräver.

Hovrättspresidenterna i landets samtliga hovrätter har till justitieutskottet inkommit med en skrivelse i nu berört hänseende och därvid framfört principiella betänkligheter mot föreslagen ändring i rättegångsbalken. Det borde vara klokt att nogsamt lyssna när landets domare på hög nivå gör invändningar beträffande ändringar inom deras särskilda kompetensområde, nämligen central civillagstiftning. Det bör särskilt noteras att lagparagrafen i sitt nuvarande skick utformats på Justitiedepartementet. Den fanns sålunda inte med i det remissbehandlade betänkandet Reaktion mot ungdomsbrott, SOU 1993:35.

Dessa invändningar innebär inte att man skall avstå från att organisera domstolsarbetet på så sätt att ungdomsmål handläggs i härför lämpliga former. Detta måste ske på annat sätt än enligt förelagt förslag.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 3 om särskilda ungdomsdomare avseende mom. 3 i betänkandet.

Anf. 16 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Den proposition som vi nu har att behandla och som tas upp i utskottsbetänkandet lades fram av den borgerliga regeringen. Det innebär inte att Socialdemokraterna tar avstånd från de konkreta förslag som finns i denna proposition och som utskottet följt upp.

I huvudsak instämmer vi i de förslag som läggs fram och som syftar till ökad snabbhet i det rättsliga förfarandet och till att åstadkomma en bättre ordning när det gäller handläggningen av ungdomsmål inom rättsväsendet. Vi tror att de förslagen är ägnade att leda till ett bättre förfarande vad gäller ungdomsmålen. De baseras ju också i huvudsak på Ungdomsbrottskommitténs förslag. I Ungdomsbrottskommittén var man i dessa avseenden enig.

När det gäller de konkreta förslagen i propositionen delar alltså Socialdemokraterna den uppfattning som de borgerliga partierna har.

Däremot har vi reagerat mot de skrivningar i propositionen som handlar om det framtida påföljdssystemet för unga lagöverträdare. De skrivningarna befarar vi kommer att innebära en hårdare syn på ungdomsbrott, en ökad repression, en hårdare attityd mot unga lagöverträdare och en förflyttning av ansvaret för påföljderna, för innehållet i behandlingen, från socialtjänsten till kriminalvården. Det är en utveckling som vi socialdemokrater inte kan acceptera.

Ungdomar under 18 år som begår brott skall enligt vår uppfattning så långt det är möjligt hållas utanför kriminalvården. Huvudansvaret bör även fortsättningsvis ligga på socialtjänsten, även om tvångsåtgärder i vissa fall är nödvändiga. Det är en principiell uppfattning som vi menar att man i propositionen och även i den reservation som utformats av de borgerliga partierna i justitieutskottet inte delar.

Vi socialdemokrater har velat göra dessa markeringar om det framtida påföljdssystemet för att förhindra en utveckling mot en ökad repression och en hårdare attityd mot unga lagöverträdare samt för att förhindra en utveckling där ansvaret flyttas från socialtjänsten och överförs till rättsväsendet när det gäller behandlingen av unga lagöverträdare.

Gun Hellsvik åberopade i sitt anförande att Ungdomsbrottskommittén var enig beträffande påföljdssystemet. Hon hänvisade också till att jag var ledamot av Ungdomsbrottskommittén. Ja, det må vara hänt. Men skrivningarna från Ungdomsbrottskommittén när det gäller humanitet och när det gäller att se till att det framtida påföljdssystemet inte leder till en hårdare attityd följs ju inte upp i propositionen.

Jag skall citera vad som sägs av Ungdomsbrottskommittén i ett par avsnitt och som visar att den kommittén sannerligen inte förespråkade hårdare tag mot unga lagöverträdare. Så här säger Ungdomsbrottskommittén:

"När det gäller påföljderna och påföljdernas verkningar understryker vi att det numera råder en betydande enighet om att knappast någon påföljd har positiva effekter för den som utsätts för den. Det finns många undersökningar som visar att ju mer ingripande en påföljd är – och detta gäller inte minst ingripanden med tvångsvård – desto mindre sannolikt är det att den som är föremål för ingripandet slutar med att begå brott och i övrigt anpassas till samhället."

Vidare säger Ungdomsbrottskommittén:

"De principer vi förespråkar bör enligt vår uppfattning styra påföljdssystemet mot unga lagöverträdare. De medför i en viss utsträckning en uppstramning av reaktionerna. Avsikten är däremot inte att

denna uppstramning skall medföra en hårdare attityd mot de unga lagöverträdarna."

Det finns åtskilliga andra skrivningar från Ungdomsbrottskommitténs sida som väldigt klart markerar att en ökad repression, en hårdare attityd eller åtgärder som mera ligger inom kriminalvårdens ram inte leder till framgång när det gäller att bekämpa ungdomsbrottslighet. Därför är Gun Hellsviks jämförelse med den enighet som fanns i Ungdomsbrottskommittén och propositionen något haltande.

Jag vill så ta upp ett par frågor som nämnts under debattens gång av Alice Åström och Rolf Åbjörnsson och som gäller den särskilda ordningen med ungdomsdomare.

Jag tror att det är av stor vikt att man ser till att de domare som är särskilt lämpade för att behandla ungdomsmål också får möjlighet att göra det här inom domstolarna. Alla domare har sannerligen inte fallenhet och lämplighet att behandla ungdomsmål, vilka kräver ett särskilt engagemang och intresse. Jag tror att det skulle vara väldigt bra om vi kunde åstadkomma ett förhållande inom domstolsväsendet som gör att de domare som har fallenhet för ungdomsmål och som har ett engagemang när det gäller ungdomsbrott också får möjlighet att utöva dömandet i den typen av ärenden.

En motsvarande specialisering har vi inom polis- och åklagarväsendet. Jag kan inte se varför de motiv som ligger till grund för den specialiseringen inom polis- och åklagarväsendet inte har bärighet också på domstolsväsendet.

Ungdomsbrottskommittén förordade ju en särskild ordning med ungdomsrotlar, i alla fall vid de större tingsrätterna, där man skulle få den här specialiseringen. Men propositionen bygger på ett något annorlunda förslag. Effekterna blir dock likartade, nämligen att man får en viss form av specialisering och att vissa domare får handlägga ungdomsmål i framtiden. Jag tror att det kan ha stor betydelse för ungdomsmålen att man har den kontinuiteten och att man har domare som har särskilt intresse och särskild fallenhet för att handlägga den här typen av ärenden.

Fru talman! Ungdomsbrottskommittén gjorde ett annat viktigt konstaterande som jag gärna vill nämna här: Åtgärder inom rättsväsendet har nog ganska ringa betydelse när det gäller att bekämpa ungdomsbrotten. Det är andra faktorer som styr utvecklingen av ungdomsbrottsligheten – inte så mycket åtgärder eller system inom rättsväsendets ram. Det är samhällsstrukturen. Det är samhällsförhållandena i allmänhet. Det är den sociala utvecklingen. I de avseendena har utvecklingen under de senaste åren gått i en riktning som inger allvarlig oro när det gäller brottsutvecklingen för unga i framtiden.

Den mycket kraftigt ökade segregationen i boendet under den senaste 5–10-årsperioden, segregationen inom skolväsendet som en följd av skolpengssystemet, urholkningen av fritidsinsatserna, arbetslösheten och den nästan permanent höga ungdomsarbetslösheten har nog en mer avgörande betydelse för utvecklingen av ungdomsbrottsligheten än själva åtgärderna inom rättsväsendets ram.

Jag tror att det skulle vara ganska befriande om vi kunde föra debatten om ungdomsbrotten på ett mera realistiskt sätt och om vi kunde ha en mera realistisk hållning till vad åtgärder inom rättsväsendet kan innebära för brottsutvecklingen och föra debatten så att vi frågar: Vad i den allmänna samhällsutvecklingen är det som gör att vi har så svårt att motverka ungdomsbrottslighetens utveckling?

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet samt avslag på reservationerna.

Anf. 17 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Först när det gäller frågan om förslaget att därtill särskilt lämpade domare skall handlägga ungdomsmål vill jag säga följande.

Bakgrunden till detta är att Ungdomsbrottskommittén fick i uppdrag att undersöka möjligheten att inrätta jourdomstolar eller särskilda ungdomsdomstolar. Av olika skäl kom man fram till att detta inte var lämpligt, men att man på det här föreslagna sättet med större rättssäkerhet kan nå samma mål.

I övrigt vill jag bara något kommentera främst vad Lars-Erik Lövdén sade. Jag tror att det är bra att Lars-Erik Lövdén använde ordet nog när han sade att vissa, av honom påstådda, förändringar under senare år "nog" har mer betydelse för utvecklingen av ungdomskriminaliteten än vad annat ospecificerat skulle ha.

Vi kanske skall se tillbaka på de 40 år under vilka vi hade successivt bl.a. materiella förbättringar och successivt allt större resurser som satsades på ungdomsverksamhet och liknande. Under denna tid hade vi också en successivt kraftigt ökande ungdomskriminalitet.

Det innebär att vi bör ha lärt oss att vi inte löser problemen med ökade offentliga resurser. Vi måste bl.a., och där är vi överens, på djupet fundera över varför vi har fått en ökad ungdomskriminalitet.

Sedan vill jag också läsa upp ett avsnitt ur propositionen. Lars-Erik Lövdén läste ur Ungdomsbrottskommitténs betänkande och påpekade att han stod bakom vad som där sades. Det skulle vara intressant att få veta vad som egentligen är skillnaden mellan Ungdomsbrottskommitténs uttalande och det jag nu citerar ur regeringens proposition.

Där sägs: "Det finns i detta sammanhang anledning att betona att det även efter en förändring av påföljdssystemet i angiven riktning är så att socialtjänsten har ett ansvar för att åtgärder vidtas när ungdomar far illa och deras hälsa och utveckling kan äventyras på grund av att de missköter sig."

Jag hoppar över ett stycke. Därefter sägs: "De unga lagöverträdarna tillhör mycket ofta den grupp barn och ungdomar som socialnämnden har till uppgift att ägna särskild uppmärksamhet åt. Det får närmast anses vara en självklarhet att samhället genom de sociala myndigheterna på olika sätt stöder dessa ungdomar och deras familjer. Det bör betonas att vi förutsätter ett fördjupat samarbete – – –".

Anf. 18 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis märka ord och säga att jag sade "nog" i mitt anförande. Men det är utan tvekan så – och det säger de flesta kriminologer, samhällsdebattörer och även socialtjänstpersonal – att den allmänna samhällsutvecklingen har större betydelse för brottsutvecklingen och möjligheterna att förhindra ungdomsbrotten än åtgärder inom rättsväsendet.

Nu gör Gun Hellsvik den klassiska jämförelsen med vad som har hänt 40 år tillbaka. Det har dykt upp ett samhälle med service, åtgärder, skola och fritidsverksamhet. Hon säger att vi haft en brottsutveckling under dessa 40 år som har varit ganska dramatisk. Visst har vi haft det. Det har alla västeuropeiska länder och västländer haft.

Vi har dock i Sverige, om man jämför med andra länder som inte har satsat liknande resurser på de offentliga välfärdssystemen, haft en mindre dramatisk brottsutveckling. Det går bra att jämföra med utvecklingen i amerikanska storstäder för att se att det faktiskt är så att allmänna samhällsåtgärder har en brottspreventiv effekt. Jag tycker nog att jämförelsen och diskussionen om de 40 åren är något haltande.

Det är självklart att socialtjänsten även efter det att eventuella åtgärder vidtas i den riktning som föreslås i propositionen skall ha ett ansvar för ungdomars uppväxtförhållanden. Men vad vi har varit rädda för med de skrivningar som finns i propositionen är att man flyttar en del av ansvaret, och inte en obetydlig del, från socialtjänsten till kriminalvården och rättsväsendet. Vi tycker att det är en olycklig utveckling. Det är därför som vi i utskottsbetänkandet på den punkten har gått emot propositionen.

Anf. 19 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att det allra viktigaste för att få en god utveckling är att vi på alla sätt blir bättre på att överföra normer till våra unga, att lära våra unga hänsynstagande till sina medmänniskor. För detta krävs snabbhet, tydlighet och konsekvens.

Precis som vi förväntar oss detta av föräldrarna skall vi också förvänta oss att det offentligas reaktionssystem skall uppfylla dessa krav.

Anf. 20 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Jag har självfallet inte något att invända mot Gun Hellsviks synsätt att det är viktigt att överföra normer till ungdomar. Men samtidigt tycker jag att det är litet illavarslande när Gun Hellsvik inte medger att samhällsutvecklingen på olika områden – exempelvis arbetslösheten, den tilltagande boendesegregationen, utslagningen av ungdomar inom skolväsendet och liknande faktorer – har en avgörande roll när det gäller undomsbrottsutvecklingen.

Det är litet illavarslande att Gun Hellsvik förbigår den diskussionen och i stället i sin argumentation uppehåller sig vid normbildningen, vilken är viktig. Men även de andra faktorerna har en mycket avgörande betydelse för brottsutvecklingen.

Vi har under senare år sett en utveckling med en ökad utslagning och svårare förhållanden för barn och ungdomar i deras uppväxtsitua-

Handläggning av ungdomsmål

tion. Det är saker som vi nog har anledning att fundera mer kring än åtgärderna inom rättsväsendet.

Anf. 21 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! För det första blir jag upprörd varje gång jag hör litet inlindat, men dock ett påstående, att människor när de blir arbetslösa förlorar sina normer och blir mer hänsynslösa mot sina medmänniskor.

För det andra finns det mängder av olika utredningar som visar att när det i Sverige och på andra håll i världen varit hög arbetslöshet har kriminaliteten inte ökat. Det är faktiskt så att kriminaliteten har gått ner. Detta gäller för 30-talets depression och för alla de olika tidsperioder som är studerade.

Anf. 22 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds):

Fru talman! Jag vill kort beträffande Lars-Erik Lövdéns funderingar om domare replikera följande.

När det gäller domstolarna, domare och rättsväsende är legalitetsprincipen oerhört viktig. Människor skall dömas under lagarna. Det gäller även för dem som utövar domarämbetet.

Att i allmänna ordalag säga att vederbörande skall ha särskild fallenhet och intresse låter i och för sig trevligt och fungerar säkert i en allmän social samvaro. Jag tror att vi alla anar vad det är frågan om. Men när det gäller rättsordningen kan man inte luta sig mot sådana allmänna fraser. Särskilt inte när man inte vet hur de skall uttolkas. Man bygger in ett rent förmansförhållande i domstolssystemet.

Det är en oerhörd känsla att stå på golvet inför en domstol. Att inte veta att domaren är helt självständig och oberoende är en utomordentligt olustig och otrevlig känsla. Vill man ha särskilda domare får man förordna dem i särskild ordning på ett rättssäkert sätt. Det är det jag är ute efter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

8 § Ett effektivare brottmålsförfarande

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU2
Ett effektivare brottmålsförfarande (prop. 1994/95:23)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 16 §.)

9 § Teleavlyssning och teleövervakning

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU3
Teleavlyssning och teleövervakning (skr. 1994/95:32)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 16 §.)

10 § Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU4
Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag (prop. 1994/95:33)

Anf. 23 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har tagit ställning till denna fråga vid ett flertal tillfällen. Vårt ställningstagande har varit detsamma, nämligen att avslå propositionen.

Propositionen behandlar bestämmelser om straffprocessuella tvångsmedel som innebär att den enskildes rättsliga skydd blir väsentligt svagare än vad som gäller enligt rättegångsbalkens regler. Lagen är på grund av detta tidsbegränsad. Men tidsbegränsningen har egentligen bara bestått av att man formellt har beslutat om dess förlängning varje år.

I propositionen redovisas på några rader att Säkerhetspolisen anser att lagen är nödvändig, att den utnyttjas i stor omfattning och att det är av utomordentlig vikt att giltighetstiden förlängs. Även om utskottet i och för sig har möjlighet att inhämta information om lagens tillämpning anser jag att det underlag som har redovisats i propositionen är otillräckligt. Insynen i hur lagen används är begränsad. Den utgör därigenom ett hot mot rättssäkerheten. Tillämpningen av lagen innebär stora risker för integritetskränkningar.

Jag anser att ett beslut om en förlängning av giltighetstiden inte kan fattas utan att regeringen närmare redovisar i vilken utsträckning lagen används och ger mer ingående skäl till varför den behövs. Jag yrkar därför bifall till reservationen i denna del.

Anf. 24 GÖRAN R HEDBERG (m):

Fru talman! Den här lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel ger utökade möjligheter utöver rättegångsbalkens tillåtanden att uppdaga brott som rör rikets säkerhet eller brott av allmänfarlig natur. Den har förlängts årsvis, senast till utgången av det här året. Nu gäller frågan att ytterligare en gång förlänga lagen ett år.

I reservationen sägs att med tanke på att insynen i hur lagen används är begränsad och på att tillämpningen av lagen innebär stora risker för integritetskränkningar anser reservanten att beslut om en förlängning av giltighetstiden inte kan fattas utan att användningens

Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

omfattning närmare redovisas och att skälen till att den behövs utvecklas.

Det är naturligtvis sant att varje medborgare skall vara skyddad gentemot det allmänna i ett demokratiskt samhälle när det gäller integritetskränkningar som t.ex. hemlig teleövervakning. Ett sådant skydd finns i 2 kap. 6 § i regeringsformen. Men det skyddet får enligt 12 § begränsas i lag.

Fru talman! Sådana begränsningar får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt och godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Skyddet gentemot brott mot rikets säkerhet och brott av allmänfarlig natur är enligt min mening både nödvändigt och godtagbart i en demokrati.

Den sammanfattande redovisningen i betänkandet av Säkerhetspolisens skäl för att lagen fortfarande behövs och vad som i betänkandet sägs om möjligheterna för utskottet att självt inhämta information om dess användning bör vara tillräckligt för ytterligare ett års förlängning av lagen.

Bestämmelserna om de straffprocessuella tvångsmedlen är, som framgår av propositionen och utskottsbetänkandet, föremål för omfattande översyn. Ett ställningstagande till om, och i så fall hur, bestämmelserna i tvångsmedelslagen skall permanentas kommer att anstå tills översynsarbetet har avslutats. Till dess bör giltighetstiden för 1952 års tvångsmedelslag förlängas ytterligare ett år till utgången av år 1995.

Fru talman! I avvaktan härpå får vi väl som vanligt hoppas att så många som möjligt avhåller sig från att förhålla sig på ett sådant sätt att misstanke om allmänfarliga brott, högmålsbrott och brott mot rikets säkerhet inte behöver uppstå. Därmed kan individ och samhälle undvika konflikten om vilket intresse som är mest skyddsvärt.

Fru talman! Jag yrkar avslag på Alice Åströms yrkande och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det råder inget tvivel om att vi är överens i sak och att den här typen av lag behövs. Jag riktar framför allt kritik mot att man på ett så kortfattat sätt låter Säkerhetspolisen säga att den är nödvändig och att den används i stor omfattning. När sådana här beslut fattas är det viktigt att det görs på ordentliga grunder. Därför anser vi att regeringen bör redovisa i vilken utsträckning den används. Man bör också mer utveckla skälen till varför den används och inte bara i propositionen använda sig av Säkerhetspolisens mycket kortfattade motivering.

Anf. 26 GÖRAN R HEDBERG (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att skälen bör vara kända. Detta är en lagstiftning sedan 1952. Omfattningen av användningen har naturligtvis diskuterats till och från. Jag kan föreställa mig att stora delar av detta kommer att vara utrett inom en inte alltför avlägsen tid i det översynsarbete som nu pågår. Jag tycker att den motivering som gjorts i år skall vara tillräcklig för ytterligare ett års förlängning.

Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

Anf. 27 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Miljöpartiet stöder Vänsterpartiets reservation och yrkar avslag på propositionen om fortsatt giltigthet av 1952 års tvångsmedelslag.

Eftersom flera utredningar pågår, vilket Miljöpartiet har efterlyst vid tidigare behandling av propositionen, och dessa blir färdiga inom kort – en av dem senast den 1 maj 1995 och en annan den 31 december 1994 – vill vi avvakta och se vad dessa utredningar kommer fram till. Det har även Vänsterpartiet efterlyst. Vi vill ha mer information.

Vi anser att tidsbegränsning av lagar bör användas med försiktighet och endast när det är absolut nödvändigt. Det bör inte användas slentrianmässigt, som det har gjorts nu, eller med tanken att giltighetstiden ändå kommer att förlängas. Vi får ta ställning till om det finns ett behov av lagen när vi har läst utredningarna.

Svagheten med 1952 års tvångsmedelslag är att det inte ställs krav på redovisning av lagens användning och att den enskildes rättsliga skydd är mindre än i rättegångsbalkens regler. Tillräckliga skäl för bifall till propositionen saknas därför för tillfället.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

11 § Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m.

Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU1
Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m. (prop. 1993/94:196)

Anf. 28 CARIN LUNDBERG (s):

Fru talman! Lagutskottets betänkande tar upp förslag till ändringar i aktiebolagslagen, vilka utskottet påbörjade förra året. Regeringens proposition innehöll då bl.a. ett förslag till beteckningar för både publika aktiebolag och privata aktiebolag. Vi påbörjade behandling i denna del, men kom under ärendets gång fram till att de föreslagna förkortningarna "pub" och "priv" kanske kunde missförstås i internationella sammanhang, speciellt av engelsktalande människor. "Pub" är ju en beteckning på ett utskänkningsställe. "Priv" lär vara slang för den inrättning som man därefter besöker.

Dessutom uttryckte alla som uppvaktade utskottet skilda meningar om vilken bolagsform som skulle ha beteckningen, de publika, de privata eller båda, som regeringen föreslagit.

Vi har nu slutbehandlat frågan. Efter en ny remissomgång och efter en ordentlig diskussion i utskottet har vi gemensamt kommit fram till det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Vi har också, som vanligt, haft ett mycket gott stöd från vårt kansli, vilket vi tackar för.

Vi föreslår att endast de publika aktiebolagen, de med minst 500 000 kronor i aktiekapital skall ha en särskild tilläggsbeteckning, "(publ)", som skall åtfölja firman, dvs. bolagets namn. Beteckningen

Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m.

"(publ)" skall alltså inte ingå som en del i firman. De som vill kan ha ordet "publikt" i sin firma. Med denna särskilda tilläggsbeteckning krävs ingen ändring av firman och ingen extra bolagsstämma som medför extra kostnader.

För de privata aktiebolagen, dvs. bolag med minst 100 000 kronor i aktiekapital vars aktier inte får bli föremål för handel på börs, föreslår vi ingen tilläggsbeteckning. Detta innebär bl.a. att de statligt eller kommunalt ägda bolagen inte kommer att få beteckningen "privata", vilket de hade fått med propositionens förslag. Det hade flera av oss sett som märkligt.

Vi föreslår också, i enligt med ett av EG:s bolagsrättsliga direktiv, en ny bestämmelse i aktiebolagslagen som innebär skyldighet för både publika och privata aktiebolag att på sina brev, orderblanketter och fakturor ange bolagets namn, den ort där styrelsen har sitt säte, bolagets organisationsnummer samt om bolaget gått i likvidation. Publika bolags firma skall åtföljas av beteckningen "(publ)" om det inte framgår av bolagets firma, bolagets namn.

Med denna förklaring till varför vi behandlar propositionen i två omgångar vill jag, fru talman, yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande LU1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

Svenska åtgärder på nedrustningsområdet

12 § Svenska åtgärder på nedrustningsområdet

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU6
Svenska åtgärder på nedrustningsområdet (skr. 1994/95:38)

Anf. 29 INGER KOCH (m):

Fru talman! I det betänkande som vi nu debatterar redogör regeringen för sitt agerande med anledning av riksdagens beslut i våras som innebar dels att regeringen i samband med FN:s översynskonferens om särskilt inhumana vapen skulle lägga fram förslag om ett totalförbud mot användningen av antipersonella minor, dels att regeringen efter förfrågan från Internationella domstolen i Haag i ett yttrande skulle klargöra att användning av kärnvapen inte skulle stå i överensstämmelse med internationell rätt.

När dessa frågor diskuterades här i riksdagen i våras rådde stor enighet om att Sverige i samband med FN:s konferens om särskilt inhumana vapen borde klargöra att ett internationellt totalförbud mot antipersonella minor utgör den enda verkliga lösningen på det humanitära problem som användningen av minor ger upphov till och därför lägga fram förslag med syfte att få till stånd ett sådant förbud. Jag konstaterar med tillfredsställelse att så också har skett.

Frågan om kärnvapen och folkrätten diskuterades ingående här i kammaren i våras. Vi moderater anser att det är viktigt att på alla sätt

försöka stödja de insatser som görs för att förhindra användningen av kärnvapen. Arbetet med att förhindra en kärnvapenspridning är nu den mest centrala frågan på den internationella nedrustningsagendan. Att stärka och förlänga icke-spridningsfördraget, NPT, samt att söka förmå alla stater att ansluta sig till fördraget är därför en viktig uppgift för Sverige.

Sverige har också försökt att få ett avtal om ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov. I juni 1993 presenterade den dåvarande svenska regeringen vid nedrustningskonferensen i Genève ett förslag som innebar att alla kärnsprängningar, även s.k. fredliga kärnsprängningar, skulle förbjudas. I december 1993 kompletterades detta med ett detaljerat förslag om hur efterlevnaden av ett sådant förbud kan kontrolleras. Detta förslag innehåller den enda fullständiga avtalstext som hittills presenterats vid nedrustningskonferensen.

Frågan om kärnvapenanvändningen är förbjuden i folkrätten har diskuterats vid olika tillfällen. Frågan blev åter aktuell genom att WHO vid sitt möte i maj förra året beslöt att begära ett yttrande av Internationella domstolen i Haag i frågan. Alla medlemsstater gavs tillfälle att avge ett yttrande i denna fråga.

Socialdemokraterna föreslog i en motion att den svenska regeringen i ett yttrande till Internationella domstolen skulle klargöra att kärnvapenanvändning inte står i överensstämmelse med internationell rätt. Den fråga som WHO ställde till Internationella domstolen i Haag avsåg innehållet i nu gällande folkrätt.

Fru talman! Det råder olika uppfattningar bland världens ledande folkrättsexperter om vad som enligt folkrätten kan läggas till grund för ett ställningstagande rörande kärnvapenanvändningen. Inom den internationella rätten existerar sedan länge en princip om att krigförande länder inte har oinskränkt rätt att välja stridsmedel eller stridsmetoder.

Sedvanerättsliga distinktionsprinciper och proportionalitetsprinciper begränsar användningen av kärnvapen. Vid en attack mot militära mål får t.ex. inte oproportionerligt stora skador tillfogas civilbefolkningen eller civil egendom.

Det står enligt vår uppfattning klart att användning av kärnvapen i många fall leder till konsekvenser som otvetydigt står i strid med olika delar av folkrätten. Men det är också uppenbart att det kan finnas fall av kärnvapenanvändning där rättsläget inte är lika självklart, eftersom kärnvapen som sådana inte är förbjudna i folkrätten. Samtidigt ligger det i Sveriges liksom i alla små nationers intresse att folkrätten tolkas strikt och inte urvattnas genom politisering. När det gäller kärnvapen måste en entydig reglering av kärnvapenanvändningen i folkrätten eftersträvas, inte en tolkning som vilar på tveksamt underlag.

Fru talman! Vi har med den reservation som är fogad vid dagens betänkande från utrikesutskottet återigen önskat markera vår inställning i denna fråga.

Anf. 30 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Inger Koch har beskrivit innehållet i betänkandet, och det handlar i stort sett om två frågor. Den ena är att Sverige skall verka

för ett totalförbud mot antipersonella minor. Regeringen har i sin skrivelse redogjort för vidtagna åtgärder, och vi är mycket nöjda med att regeringen nu driver denna fråga vid konferensen om översyn av konventionen om särskilt inhumana vapen liksom med att man vid de förberedande konferenserna har lagt fram förslag om förbud mot såväl användning som tillverkning, försäljning och lagring av sådana vapen.

Det återstår att se hur framgångsrik man blir vid den slutliga konferensen, men vi uppmanar i vårt betänkande regeringen att fortsätta med arbetet på detta område. Bakom denna uppmaning står ett enigt utskott.

I den andra frågan, som gäller en olagligförklaring av kärnvapnens användning, är vi däremot inte överens. Som jag förstår det handlar det mera om en skiljaktig syn vad avser målet för arbetet med kärnvapen.

Vi socialdemokrater är angelägna om att få kärnvapen olagligförklarade på politisk såväl som på juridisk grund, men vi utgår från att den fråga som Internationella domstolen ställde till parlamenten och gav oss möjlighet att besvara vilar på politisk grund, eftersom domstolen själv har den juridiska kompetensen.

Moderaterna skriver i sin reservation "att det är ett angeläget mål att begränsa tillgängligheten av kärnvapen i världen". Vi menar att det är ett angeläget mål att få en kärnvapenfri värld, inte bara att begränsa tillgängligheten.

Moderaterna skriver i sin reservation också "att det kan finnas fall av kärnvapenanvändning där rättsläget ingalunda är klart eftersom kärnvapen som sådana inte är förbjudna i folkrätten". Vi socialdemokrater menar att det möjligen inom folkrätten skulle kunna drivas en sådan linje men vill understryka att det är svenska folkets allmänna mening och vårt mål att kärnvapen aldrig skall komma till användning. Vi har därför i detta betänkande också tagit tillfället i akt att återigen uppmana regeringen att i alla internationella fora försöka påvisa och driva att användning av kärnvapen står i strid med internationell rätt. På denna punkt skiljer sig uppfattningarna mellan moderaterna och de övriga partierna i utskottet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 31 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Viola Furubjelke säger att vi har olika mål när det gäller användningen av kärnvapen. Det har vi inte. Vi har aldrig sagt något sådant, och det deklarerade jag mycket tydligt i den diskussion som vi förde i kammaren i våras. Också vi önskar en kärnvapenfri värld, och det är vårt gemensamma mål att en sådan skall kunna komma till stånd i en framtid. Vi önskar inte någon användning av kärnvapen, om en sådan skulle kunna undvikas.

Men det är en annan sak att tolka den folkrätt som nu gäller. Vi anser inte att man så klart kan säga att kärnvapen nu är förbjudna enligt folkrätten och de sedvaneregler som gäller. Vi önskar att det skulle vara så enkelt, men det är faktiskt inte så. Vi delar denna syn med många internationella och nationella folkrättsexperter.

Jag tycker att det vore mycket bra om Internationella domstolen i Haag nu kunde avgöra denna fråga, så att alla kan få veta vad som gäller, men jag anser inte att vi moderater kan tolka detta, utan det skall göras av de experter som sysslar med detta. Vi kan därför inte så entydigt ställa oss bakom det som utskottet tidigare har sagt och vad det också nu uttalar.

Denna fråga är nu föremål för diskussion i FN:s första utskott, och det skall bli mycket intressant att ta del av FN:s ställningstagande i detta ärende.

Anf. 32 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Jag är inte jurist eller folkrättsexpert, och det är såvitt jag vet inte heller Inger Koch. Internationella domstolen däremot besitter sådan kompetens. Ändå skickade den till regeringarna en förfrågan, och regeringen tillställde riksdagen denna fråga. Då utgår jag ifrån att vi på politisk grund och med den kompetens som vi besitter som folkvalda skulle försöka avge ett svar utifrån den kompetensen.

Det är också så majoriteten i utskottet har fattat det hela. Därför bad vi regeringen framföra till Internationella domstolen i Haag att enligt riksdagens uppfattning skulle det inte vara förenligt med folkrätten att använda kärnvapen. Jag tror att vi återspeglar den svenska folkviljan och opinionen väl i det uttalandet.

När det sedan gäller om vi har olika mål eller inte, är det självfallet väldigt bra om vi inte har det. Men det är så att reservationen som Moderaterna har avgivit handlar mera om att begränsa spridning och tillgänglighet av kärnvapen än att se till att kärnvapen aldrig används, att förbjuda dem och göra dem olagliga.

Därför utgick jag ifrån att vi ser litet olika på det här, att vårt mål, en kärnvapenfri värld, inte delas av Moderaterna, som anser att det kan finnas fall av kärnvapenanvändning där rättsläget inte är bindande och att det angelägnaste målet är att begränsa tillgängligheten. Därvid skiljer vi oss.

Anf. 33 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Jag vill återigen säga att det är ingen skillnad i synsätt. Där får väl Viola Furubjelke tro oss på vårt ord.

De instrument som vi nu har att verka efter är de konventioner som i dag gäller inom FN. Målet är nu naturligtvis i första hand att stärka de konventionerna, att se till att de efterlevs, för det kommer i dagens läge att kunna begränsa kärnvapenanvändningen.

Det långsiktiga målet – det har jag redan sagt – delar vi, Viola Furubjelke. Där har vi ingen annan åsikt.

Anf. 34 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, men när Inger Koch återigen upprepar att vi är överens i den här frågan, då kan jag inte se annat än att reservationen är ganska onödig. Vi skulle ha kunnat skriva oss samman i ett enigt betänkande i så fall.

Anf. 35 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Sverige har en lång tradition på nedrustningsområdet. Jag känner stolthet över att kvinnor som Alva Myrdal, Inga Thorsson, Maj Britt Theorin och många många fler har bedrivit ett mycket aktivt och framgångsrikt arbete på det området. Det är min förhoppning att Lena Hjelm-Wallén kommer att med kraft fortsätta den traditionen, och jag tycker att den inledning Lena Hjelm-Wallén har gjort både i FN och genom regeringsdeklarationer på nedrustningsområdet, speciellt minor, lovar gott.

Det här betänkandet handlar dels, som tidigare talare varit inne på, om kärnvapen, dels frågor om minor. Vad gäller användning av antipersonella minor kan jag bara konstatera att detta är ett av de mest fruktansvärda vapen som finns i världen. Mellan 85 och 100 miljoner minor finns i 62 länder. Tills helt nyligen har minor tillverkats även i Sverige, och det är på ett mycket sent stadium som svenska företag har upphört med försäljning av minor. Vi har alltså från svensk sida faktiskt deltagit i att sprida minor över världen.

Från olika organisationer, från Rädda barnen liksom från Svenska Freds- och skiljedomsföreningen, har man under senare år med stor aktivitet tagit upp de här frågorna och visat hur det framför allt är civilbefolkningen, kvinnor och barn, som drabbas av minorna. Vi känner till de fruktansvärda exemplen från Afrika, från exempelvis Angola och Moçambique, där minröjningen är långt ifrån utförd och där det fortfarande finns tusentals minor kvar i marken som drabbar framför allt barn.

Jag ser arbetet för att få bort minor, både tillverkning och spridning av dem i världen, som en av de allra viktigaste frågor som Sverige kan ägna sig åt. Det är därför naturligtvis en besvikelse att konstatera att när vi har lagt fram förslag på det här området i FN är det bara ett land, Mexiko, som har stött oss.

Förra perioden krävde ett enigt utrikesutskott att regeringen aktivt skulle ta upp det här arbetet. Regeringen har fullföljt utrikesutskottets och riksdagens beställning på området, men personligen kan jag inte låta bli att fundera över med vilken kraft den tidigare borgerliga regeringen ägnade sig åt det, eftersom man alltså lyckades få bara en enda stat med sig. Jag har svårt att tro att Sverige och Mexiko skulle vara de enda staterna i världen som vill få bort minorna.

Vad gäller kärnvapen är vi däremot tyvärr inte eniga i utskottet. Jag vill bara instämma i det Viola Furubjelke tog upp i diskussionen med Inger Koch, att om vi hade varit eniga om att inte bara se till att kärnvapen inte används, som Viola Furubjelke sade, utan över huvud taget inte tillverkas, då skulle det inte ha varit nödvändigt med en reservation här. Eller hur, Inger Koch?

Jag menar alltså att det är oerhört viktigt att vi från svensk sida fortsätter att driva kravet på att kärnvapen skall förklaras som olagliga och över huvud taget inte få användas. Jag hoppas att Moderaterna ändrar sin inställning här. Huruvida det är möjligt folkrättsligt och på annat sätt, det prövas ju i FN, det prövas i Internationella domstolen. Det vi

skall uttrycka är Sveriges vilja på området och vad vi tycker är viktigt att genomföra.

Så, fru talman, jag stannar där, och jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 36 INGER KOCH (m):

Fru talman! Jag hoppas också, i likhet med Eva Zetterberg, att Sveriges nuvarande regering skall engagera sig starkt när det gäller kärnvapen och kärnvapenbekämpningen. Där är vi helt överens. Men när det gäller att tolka gällande rätt anser vi fortfarande att vi inte så klart kan säga vad som gäller, utan det måste expertisen uttala sig om.

Det finns många olika meningar om det här. I många stycken håller jag med om att vi visst kan säga att kärnvapen kan anses vara förbjudna, men i andra stycken är det inte lika klart. Därför kan vi inte säga klart att så är det, utan det måste bli föremål för tolkningar inom domstolen, och så småningom, FN:s vilja hur man vill använda konventionerna.

Men det framtida målet är vi överens om. Det tycker jag att vi skall se fram emot och verka för.

Anf. 37 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Inger Koch säger att vi i riksdagen skall göra expertbedömingen huruvida man kan uttala sig eller inte. Jag menar att vi här skall göra en politisk bedömning. Vi skall bedöma vad vi hävdar är en riktig ekonomisk politik, nämligen att kärnvapen över huvud taget inte skall användas och över huvud taget inte tillverkas. Därför blir det fullt logiskt att driva kravet på att förklara kärnvapen olagliga.

Jag vill bara påminna Inger Koch och andra om att vi börjar bli så pass gamla många av oss här att vi faktiskt kommer ihåg att det även i Sverige har förts en diskussion och faktiskt funnits förslag, på 50-talet, om att utrusta det svenska försvaret med kärnvapen. Tack vare en oerhört stark opinion i Sverige lyckades vi avvärja detta hot.

Det var inte så omöjligt att Sverige hade anskaffat kärnvapen, och därför menar jag att det styrker det folkliga kravet mot att över huvud taget tillverka och använda kärnvapen. Det är detta Sverige skall föra fram i internationella fora.

Anf. 38 INGER KOCH (m):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att slå fast att lagar aldrig får bedömas politiskt. Vi har sett hur man genom politiska beslut använder lagarna i många diktaturländer. Detta får aldrig ske. Lagar måste bedömas enligt experterna, och experterna måste tolka lagarna åt oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 16 §.)

13 § Folkhälsofrågor

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU6
Folkhälsofrågor (skr. 1993/94:247)

Anf. 39 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Det har blivit ett ökat intresse för folkhälsofrågor de senare åren, och det tycker jag är väldigt positivt och bra. Det är en allmänt utbredd uppfattning bland allmänheten att det måste vara bättre att förebygga sjukdom och ohälsa än att i efterhand komma in med dyra metoder och reparera skador när de har uppstått.

Tyvärr är folkhälsoarbetet fortfarande ganska ostrukturerat i Sverige. Det är splittrat och därför mindre effektivt. Vi har på nationell nivå tre olika organ som sysslar med folkhälsofrågor. Det är Socialstyrelsen, som är tänkt att ha en tillsynsroll. Vi har ett epidemiologiskt centrum, som har hand om folkhälsorapporter och statistik, och vi har det nyinrättade organet Folkhälsoinstitutet, som är tänkt att vara litet mer praktiskt inriktat och syssla med kampanjer och liknande.

Att det fortfarande är svårt att komma till rätta med problemen kan man se på det faktum att man diskuterar ytterligare en nivå – en nationell kommitté – som skall ta tag i folkhälsofrågorna.

Jag vill mena att man gör det ännu svårare för sig med de centraliserade lösningarna. Vår mening är att man i stället bör ta till vara de lokala erfarenheter som finns ute i landet och börja i den änden.

Det är därför vi från början har krävt en utvärdering av det lokala hälsoarbete som i många fall har pågått i ett tjugotal år ute i landstingen och kommunerna. Vi har mildrat begreppet "utvärdering" och vill nu att man i varje fall skall göra en "kartläggning".

Ute i landet har det faktiskt pågått ett praktiskt inriktat folkhälsoarbete. I slutet av 70-talet gjorde t.ex. landstinget i Skaraborg en mycket ambitiös satsning på primärvård och hälsovård som blev uppmärksammad i hela landet och fick efterföljare i många andra landsting, t.ex. Jämtland, Blekinge och Östergötland.

Folkhälsoarbetet fick en mycket bra stimulans i början på 80-talet då den första Dagmar-överenskommelsen kom. Då öronmärktes en viss del av pengarna – jag tror att det var 20 kr per invånare – som skulle satsas på folkhälsoarbete. Det fick t.ex. till följd att vi i mitt landsting – Älvsborgs läns landsting – fick råd att anställa tio hälsoplanerare som vi spred ut i landstingsområdet. I vårt landsting har vi tio års erfarenhet av ett praktiskt inriktat folkhälsoarbete.

I många fall ligger man i landstingen före de centrala instanserna. Vi har t.ex. haft stora diskussioner om arbetslöshetens påverkan på folkhälsan. Det saknas ju helt i propositionen, som i och för sig skall dras tillbaks.

Vi menar från Vänsterpartiets sida att det måste vara värdefullt att ta till vara de erfarenheter som finns ute i landstingen. Det är kanske i den änden man skall börja, just med hänsyn till att folkhälsoarbetet är ett svårt arbete. Det går inte att kommendera fram eller komma med

något dekret uppifrån och säga att det skall göras si och så för att vi skall få fart på verksamheten. Man får lirka litet grand och komma med nya metoder och idéer. Man måste framför allt ta till vara de erfarenheter och den kompetens som har byggts upp ute i landet.

Fru talman! Det finns ytterligare ett skäl till att vi vill lyfta fram denna fråga. De hårda neddragningarna i sjukvården och de omstruktureringar som har gjorts med köp-sälj-system och husläkeri har visat sig vara ett hot mot det förebyggande arbetet. Det är lätt att spara på ett sådant område som folkhälsoarbetet, eftersom man inte ser resultaten omedelbart, vilket man kanske gör vid en operation eller en medicinsk behandling. Det är ett mer långsiktigt arbete, och därför är det lätt att dra in på de resurserna. Därför vore det också bra att få en samlad bild över vad som har hänt de senaste åren på det området.

Det är därför vi har lyft fram frågan, och vi hoppas att det skall bli en annan infallsvinkel på nästa folkhälsoproposition, som vi antar kommer om några eller något år.

Fru talman! Vi har också yrkat på att man skall anslå tio miljoner till alkoholforskningen. Jag skall inte argumentera mycket för det. Jag kan nämna ett ord, och det är EU, som jag tycker är skäl nog för att vi bör satsa på den forskningen. Det råder väl ingen tvekan om att vi måste öka beredskapen och framförhållningen när vi nu framöver kan förvänta oss en ny alkholpolitik. Fortfarande finns det stora brister på alkoholforskningens område. Anslagen har dragits ned under senare år.

Anf. 40 BO HOLMBERG (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets bedömning och avslag på reservationen.

Den reservation som vänstern har gjort innehåller egentligen två yrkanden. Det ena gäller tio miljoner nya kronor till forskning om alkoholen, och det andra gäller att man skall gå in och titta på hur det lokala och det regionala folkhälsoarbetet ser ut.

Utskottet har sagt nej till de tio miljoner nya kronorna av naturliga skäl. Pengarna brukar vi ju hantera i samband med budgetpropositionen. Jag utgår från att regeringen kommer att pröva penningmängden till alkoholforskningen i kommande budgetproposition.

Det andra yrkandet gäller lokalt och regionalt folkhälsoarbete. För det första vill jag säga att Folkhälsoinstitutet inte bara har uppgiften att jobba med folkhälsofrågorna nationellt – i ett Sverigeperspektiv – utan också att stödja och utveckla det lokala och regionala folkhälsoarbetet. Det är alltså en huvuduppgift man har.

För det andra vill jag säga att Hälso- och sjukvårdsutredningen hade uppgiften att undersöka vad som händer med folkhälsoarbetet mot bakgrund av den tidigare regeringens nedskärningar – precis på det sätt som yrkas. De uppgifter vi fick till utredningen hade många dystra inslag, vill jag säga. I många landsting hade de lokala hälsoplanerarna helt enkelt avskedats på grund av penningbrist, och det lokala folkhälsoarbetet stannade av.

Jag vill i likhet med Stig Sandström säga att husläkarreformen varit negativ. I tidigare beslut lade riksdagen fast ett nationellt mål, dvs. att

man skulle ha ett befolkningsansvar och jobba förebyggande. Det var ett nationellt mål att vi skulle ha en mödra- och barnhälsovård. Med husläkarreformen blev det enda nationella målet att alla skulle ha en doktor. Det var upp till varje landsting och husläkare att förhandla om man skulle ha mödra- och barnhälsovård och förebyggande verksamhet. Vi vände oss starkt emot detta, för det var felaktiga signaler.

Nu kommer som bekant husläkarreformen att upphävas, och jag utgår från att den nya hälso- och sjukvårdsutredningen kommer att ta upp folkhälsoarbetet igen. I regeringsförklaringen har också regeringen sagt att folkhälsoarbetet är en viktig del.

De tankar som vänstern har och som Stig Sandström gav uttryck för – att det är viktigt att man fullföljer och utvecklar det lokala och regionala folkhälsoarbetet – ställer jag mig bakom. Jag hoppas att de ambitionerna återkommer i den kommande hälso- och sjukvårdsutredningen.

Anf. 41 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag tackar för inlägget från Bo Holmberg. I sak är vi överens, som jag uppfattar saken.

Vår kritik gäller den proposition som den borgerliga regeringen har lagt fram. Jag tror säkert att vi skall kunna dra åt samma håll i dessa frågor. Det är min förhoppning.

Jag kan också passa på tillfället att yrka bifall till min reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m.

14 § Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m.

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU11
Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m. (skr. 1994/95:30)

Anf. 42 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Socialutskottets betänkande SoU11 Detaljhandel med receptfria läkemedel berör ett av våra många monopol. Vi har haft och har, enligt min mening, alltför många monopol och för många skyddade verksamheter. Det proposition 1994/95:9 från den borgerliga regeringen avsåg var bl.a. att luckra upp monopolstrukturen inom ett område. Det är angeläget att så sker, menar vi.

Fru talman! Det är ett accepterat faktum att avreglering och konkurrensutsättande ger ökad effektivitet. Men så fort det gäller offentliga monopol, statliga eller kommunala, tycks detta faktum plötsligt tas bort av någon okänd lag. Förbättringar som uppenbart skett inom offentlig verksamhet inför blotta hotet om att man skall upphäva monopol och införa konkurrens från andra tas till intäkt för att ingenting egentligen behöver göras. Så är det ju inte. Den effektivitetshöjning och ökade lyhördhet för kundernas önskemål som konkurrens medför kommer både samhället och individerna till del i form av bättre produkter till

rimliga priser. Det gäller egentligen alla monopol, såväl privata som offentliga.

I detta fall har vi möjlighet att luckra upp ett offentligt monopol för att förbättra förhållandet för medborgarna. Det är viktigt för en optimal funktion. Det gäller även Apoteksbolaget. Det finns flera kritiska synpunkter mot Apoteksbolagets produktivitet som framförts av remissinstanserna i samband med att slutbetänkandet från Läkemedelsutredningen har behandlats.

Fru talman! Även om Apoteksbolaget också har en god geografisk täckning skulle tillgängligheten till receptfria läkemedel öka om Apoteksbolagets monopol upphörde. Syftet med förslaget är också att öka tillgängligheten till dessa läkemedel för att på så sätt ge de enskilda medborgarna bättre möjligheter till egenvård.

Samtidigt kräver självklart en ändring att farmakologisk kompetens finns tillgänglig. Det vidgar arbetsmarknaden för farmaceuter, som nu är tämligen begränsad. Det är aldrig bra att ha en så snäv arbetsmarknad med få arbetsgivare.

Det har också utvecklats mycket avancerade system för prisfrågeterminaler, där man kan ha läkemedelsinformation inbyggd på ett mycket effektivt och tydligt sätt. Människor vänjer sig alltmer vid att använda modern informationsteknologi. Här ser vi en möjlighet för egenvårdsapoteken till ytterligare förbättringar genom den moderna tekniken.

Fru talman! Behovet av egenvård i högre grad för att ta hand om de banala sjukdomarna har framhållits bl.a. i ett delbetänkande från prioriteringsutredningen. Det är därför angeläget att det förslag som lagts fram i motionen kommer till stånd, så att inte vårdapparaten belastas i onödan. Detta är ett första steg för att bryta ett monopol som såväl Konkurrensverket och Riksförsäkringsverket som Riksrevisionsverket anser är ineffektivt. Det är viktigt att starta det nu och inte vänta. Enligt Riksförsäkringsverket är det uppenbart att handeln med ej receptbelagda läkemedel inte bär sina kostnader, vilket innebär att läkemedelsförskrivningen via pålägg på receptbelagda läkemedel subventionerar övrig försäljning. Det är oacceptabelt. Det understryker hur angeläget det är att snarast ta första steget för att utsätta detaljhandeln med läkemedel för konkurrens. Det finns ej skäl att vänta med de receptfria läkemedlen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen i dess helhet.

Anf. 43 BO HOLMBERG (s):

Fru talman! Först till formfrågan. Utskottet tycker att det är rimligt att en nytillträdande regering får göra sin egen bedömning av hur man vill hantera frågor om läkemedel, läkemedelskostnader och Apoteksbolaget. Så har det varit vid regeringsskiften tidigare, Leif Carlson. Det är inte ovanligt att en nytillträdande regering själv vill hantera sakområdena. Det tycker vi är rimligt.

Det andra gäller sakfrågan. Jag instämmer inte i Leif Carlsons bedömning att situationen när det gäller apoteken och läkemedel skulle vara så nerkörd att man skulle behöva en privatisering och något av en

efterfrågestyrd situation. Redan nu kan vi se vad ett sådant marknadstänkande leder till.

Jag kommer från Västernorrland och kan se avigsidorna av Postens avreglering. De människor som bor i Norrlands inland får inte sin dagstidning utburen på lördagar, för det bär sig inte.

Tanken bakom att vi skall ha monopol är att vi skall ha en likvärdig service. Vilken människosyn är det egentligen som döljer sig här? Är det bara i områden som är ekonomiskt starka som det skall fungera på ett bra sätt? Om man råkar bo i områden som inte har samma ekonomiska styrka, hanteras man som en andra rangens medborgare. Jag tycker att det är en rättighet att ha tillgång till apotek och apoteksservice oavsett var man bor, i Norrlands inland, Stockholm eller Skåne. Det är mycket enkelt att förstöra det genom att sätta upp ett avkastningskrav, så att det bara lönar sig att ha apotek i de större regionerna.

Också av ideologiska skäl har vi en annan uppfattning, Leif Carlson. Vi tycker att sjukvård och läkemedel inte är varor på en marknad. Behovsprincipen måste få styra.

Av formskäl, sakskäl och ideologiska skäl yrkar jag bifall till utskottets yrkande och avslag på reservationen.

Anf. 44 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Det kan nog synas rimligt att en regering får dra tillbaka förslag för att tänka över frågan. Den nuvarande regeringen kunde kanske i större utsträckning tänka över vissa förslag innan man genomför återställare som skadar barnfamiljer och påverkar vårdgivare. I just denna fråga finns det inte anledning till denna eftertänksamhet. Här finns ett klart förslag som gör att effektiviteten inom vårdsektorn ökar och medför fördelar för patienterna i och med att tillgängligheten till läkemedel ökar. Tillgängligheten ökar faktiskt, Bo Holmberg, om man ger möjlighet att inhandla receptfria läkemedel på fler ställen än bara apotek.

Bo Holmberg talar om tillgången i Norrland. Men jag tror att det är längre mellan apoteken än mellan ICA- och Konsumaffärerna. Därför är detta en förbättring för de enskilda människorna i glesbygden. Jag menar att det inte finns anledning att töva i denna fråga. Vi bör fatta beslut nu.

Anf. 45 BO HOLMBERG (s):

Fru talman! Leif Carlson kan vara förvissad om att regeringen kommer att sakligt motivera alla de propositioner som läggs fram, så också i den fortsatta hanteringen vad gäller läkemedel. Det finns ett antal ombud i ICA- och Konsumbutiker runt om i Norrlands inland som förmedlar läkemedel. Jag tror inte ett ögonblick att det skulle bli bättre service om man slår in på en väg som börjar med att man släpper de receptfria läkemedlen och fortsätter med avreglering av monopolet och en höjning av avkastningskraven. Då kommer man så småningom också att släppa den farmaceutiska kunskapen på utdelningsställena.

Jag utgår från att läkemedelsfrågorna kommer att vara en del av regeringens kommande sjukvårdspolitik. På ett eller annat sätt återkom-

mer nog regeringen, och vi får tillfälle att diskutera dessa frågor ytterligare.

Anf. 46 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag förutser att man återkommer i ärendet.

Vi menar att det är så pass angeläget att bryta upp en monopolstruktur att detta bör göras när det finns ett gott underlag. Det finns nu.

Just denna inställning att offentliga monopol inte har denna negativa effekt är märklig. Vi vet att om det inte finns konkurrens blir all verksamhet ineffektiv. Vi vet att den kraftiga förbättring som Bo Holmberg alldeles riktigt har sagt har skett inom Apoteksbolaget beror på hotet från annan verksamhet. Då sker en skärpning. Det är vad Apoteksbolaget har gjort.

Låter vi situationen vara finns det inget skäl att tro att verksamheten fortsätter på samma sätt. Konkurrens är nödvändig för ett effektivt fungerande system. Finns det inte ett effektivt fungerande system blir det hela till nackdel för patienterna. Så vill vi inte ha det. Vi vill att verksamheten skall skötas så bra som möjligt för de patienter ute i landet som i högre grad måste bedriva egenvård än vad som sker i dag.

Anf. 47 BO HOLMBERG (s):

Fru talman! Situationen för svenska läkemedel jämfört med andra länders är hygglig vad avser tillgång, kvalitet och kostnader. Det finns ingen anledning, Leif Carlson, att föra in någon nyliberal systemskiftespolitik på läkemedels- eller sjukvårdssidan.

Jag hörde ett intressant föredrag som hölls av en nationalekonom för en tid sedan. Vederbörande skilde mellan utvecklingskraft och konkurrenskraft. Det är något som det nyliberala lägret borde ta till sig. Det kanske finns områden där konkurrenskraften är sämre och där man i stället borde fundera på utvecklingskraften, dvs. långsiktighet. I fråga om läkemedel gäller det kopplingen mellan forskningen och utvecklingen. Sedan är det också kompetensutvecklingen, inte bara en kortsiktig vinst i årsbokslutet.

Jag kan försäkra att regeringen kommer att främja effektivitet, kvalitet och tillgänglighet över hela landet. Men det kommer inte att ske med hjälp av nyliberal systemskiftespolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 16 §.)

15 § Kulturmiljöfrågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU3
Kulturmiljöfrågor

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 16 §.)

16 § Allmänna kulturfrågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU4
Allmänna kulturfrågor

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

KU10 Vissa datalagsfrågor
Mom. 1 (överklagande av Datainspektionens beslut)
1. utskottet
2. res. (m, fp)
Votering:
211 för utskottet
88 för res.
1 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 1 m, 23 c, 17 v, 14 mp, 11 kds
För res.: 66 m, 20 fp, 2 kds
Avstod: 1 m
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds
Per Bill (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Moment 2 och 3
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU20 Överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden
Kammaren biföll utskottets hemställan

KU13 Lagstiftningsprocessen m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU16 Ordensväsendet
1. utskottet
2. res. (m, fp)
Votering:
199 för utskottet
98 för res.
1 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 21 c, 17 v, 14 mp, 2 kds

För res.: 67 m, 20 fp, 11 kds
Avstod: 1 c
Frånvarande: 16 s, 13 m, 5 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds

SkU2 Dubbelbeskattningsavtal med Frankrike avseende arv och gåva
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU3 Dubbelbeskattningsavtal med Amerikas Förenta Stater
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU1 Handläggning av ungdomsmål
Mom. 1 (avslag på propositionen)
1. utskottet
2. res. 1 (v)
Votering:
280 för utskottet
20 för res. 1
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 68 m, 22 c, 19 fp, 13 mp, 13 kds
För res. 1: 1 c, 1 fp, 17 v, 1 mp
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds
Rigmor Ahlstedt (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 2 (avsnitt 4 i propositionen)
1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
Votering:
174 för utskottet
125 för res. 2
2 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 15 v, 14 mp
För res. 2: 68 m, 23 c, 21 fp, 13 kds
Avstod: 2 v
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 5 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds

Mom. 3 (särskilda ungdomsdomare)
1. utskottet
2. res. 3 (v, kds)
Votering:
267 för utskottet
32 för res. 3
50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 66 m, 22 c, 21 fp, 13 mp
För res. 3: 1 c, 17 v, 1 mp, 13 kds
Frånvarande: 16 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds

Mom. 4 och 5
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU2 Ett effektivare brottmålsförfarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU3 Teleavlyssning och teleövervakning
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU4 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag
1. utskottet
2. res. (v)
Votering:
270 för utskottet
31 för res.
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 68 m, 23 c, 21 fp, 13 kds
För res.: 17 v, 14 mp
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 5 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds

LU1 Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU6 Svenska åtgärder på nedrustningsområdet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU6 Folkhälsofrågor
Mom. 1 – 4
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 5 (det lokala folkhälsoarbetet)
1. utskottet
2. res. (v)
Votering:
284 för utskottet
17 för res.
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 45 s, 68 m, 23 c, 21 fp, 14 mp, 13 kds
För res.: 17 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 5 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds

SoU11 Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m.
1. utskottet
2. res. (m, c, fp, kds)
Votering:
177 för utskottet
123 för res.
1 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 2 c, 17 v, 14 mp
För res.: 1 s, 68 m, 21 c, 20 fp, 13 kds
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 c, 5 fp, 5 v, 4 mp, 2 kds
Andreas Carlgren (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

KrU3 Kulturmiljöfrågor
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU4 Allmänna kulturfrågor
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på föredragningslistan fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

17 § Tillsyn av skolan

Tillsyn av skolan

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU1
Tillsyn av skolan (förs. 1993 /94 RR11)

Anf. 48 INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i utbildningsutskottets betänkande UbU1.

Utvecklingen går mot en allt större frihet för kommunerna att inom olika områden utforma verksamheten utifrån de förutsättningar som finns i respektive kommun. Staten formulerar målen men detaljreglerar inte verksamheten. Det är en positiv utveckling som ligger helt i linje med kristdemokratiska värderingar. Om den utvecklingen skall kunna fortsätta är det samtidigt nödvändigt att statens möjligheter att följa

utvecklingen förbättras på olika sätt. Annars är risken stor att det åter ställs krav på lagstiftning som styr verksamheten i detalj.

På skolans område, som debatten handlar om i dag, är det Skolverkets uppgift att svara för att de statliga målen uppfylls. Det gör man genom uppföljning, utvärdering och tillsyn av verksamheten. Riksdagens revisorer som har granskat Skolverket menar i sin skrivelse med förslag om tillsyn av skolan att just tillsynen behöver utökas inom vissa utpekade områden. Den uppfattningen delar vi kristdemokrater. Det gäller bl.a. tillsynen av hur kommunerna tar ansvar för sin egenkontroll av skolverksamheten och vilka förutsättningar som finns inom kommunerna att uppfylla kravet på en likvärdig utbildning över hela landet. Vi instämmer också i utskottsmajoritetens mening att tillsynen bör bli mer aktiv från Skolverkets sida.

Enligt den programplan som Skolverket gjort upp för tillsynsprogrammet skall verket utöva regelbunden, s.k. planmässig, tillsyn av fristående skolor, första gången under skolans andra verksamhetsår och därefter vart tredje eller vart fjärde år. För det ändamålet har en särskild organisatorisk lösning skapats.

När det gäller det offentliga skolväsendet finns däremot ingen planmässig tillsyn organiserad. Här arbetar Skolverket i stället med s.k. egeninitierad tillsyn utifrån signaler från uppföljnings- och utvärderingsverksamheten. Detta har enligt revisorerna inte fungerat särskilt väl. De finner det t.ex. anmärkningsvärt att signaler som har kommit från olika program inte har givit anledning till tillsynsinsatser.

Vi kristdemokrater menar att statens tillsynsverksamhet inte bara behöver bli mer aktiv utan också i princip borde fungera på samma sätt, vare sig skolorna är fristående eller har kommunal huvudman. Framför allt gäller det inom grundskolan. I dag används 1 % av det totala anslaget för Skolverket till tillsynsverksamhet. Tiden för tillsyn av fristående skolor utgör omkring hälften av den totala tiden för tillsyn. Den proportionen är knappast rimlig med tanke på att bara ungefär 2 % av alla elever i dag går i en fristående skola.

Det är också viktigt att Skolverket skaffar sig förstahandsinformation om hur olika skolor fungerar. Den kan man bara få om man gör besök ute på de enskilda skolorna. Här tycker vi att undervisningsråden har en viktig funktion att fylla med sin kompetens och erfarenhet. Därför menar vi kristdemokrater att arbetet skall organiseras så att mer tid från undervisningsrådens sida kan avsättas till besök både i fristående och i kommunala skolor. Det skulle få flera positiva effekter. Staten får på det sättet förstahandsinformation om tillståndet i skolan. Vid skolbesöken förmedlas inte bara signaler om eventuella behov av ytterligare statliga insatser – de ger också möjlighet till en dialog mellan skolan och den statliga tillsynsmyndigheten, och det kanske är det allra viktigaste i sammanhanget. Eventuella felaktigheter kan åtgärdas på ett smidigt sätt, och elevernas rättssäkerhet ökar. Tidigare erfarenheter från skolor som har haft regelbundna inspektioner utan förekommen anledning visar dessutom att skolorna upplever besöken positivt och ser dem mer som stöd än som kontroll.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 49 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Riksdagens revisorer har i sin granskning påtalat att det finns brister i tillsynen av skolan. Det gäller både den statliga tillsynen, som Skolverket har ansvaret för, och kommunernas egenkontroll.

Såväl styrsystemen som organisationen och relationerna mellan staten och kommunerna är relativt nya till sina former, och det kan naturligtvis vara en förklaring till att det finns brister.

Desto viktigare är det dock att vi nu skaffar oss tillräckliga kunskaper om skolans utveckling och vardag. Sådana kunskaper behövs både här i riksdagen och i kommunerna för våra viktiga beslut om t.ex. resursfördelning, styrmedel och utvecklingsinsatser.

Vi socialdemokrater har länge oroat oss över allt fler tecken på att kravet på likvärdighet i utbildningen inte upprätthålls.

Skolan har, vilket har sagts här tidigare, under lång tid varit försatt i ett så gott som ständigt förändringsarbete. Det har gällt innehåll och arbetsmetoder men också något som i det här sammanhanget är av stor vikt, nämligen omvälvande förändringar av skolans styrsystem. Många av de beslut som tidigare fattades på central nivå, i riksdagen eller av regeringen, fattas nu i kommunerna eller på de enskilda skolorna. Det innebär en avsevärd förändring. Kommuner och skolor kan på ett helt annat sätt än tidigare ta hänsyn till de skilda förutsättningar som finns för deras verksamhet. Det är mest av godo. Det lockar fram personalens professionalitet, och det ger utrymme för elevernas och föräldrarnas inflytande över sin skola. Detta är någonting som vi skall slå vakt om.

Förändringarna har de senaste åren kombinerats med mycket kraftiga besparingar i skolans verksamhet och med olika resursfördelningssystem av skolpengsmodell. Detta har, på sina håll, bidragit till att öka klyftorna mellan skolor och elever med vitt skilda förutsättningar. Utvecklingen har gått på tvärs mot både den gamla och den nya läroplanen. Den förändringen har inte drivits fram av några pedagogiska skäl, vilket alla kan förstå, utan är resultatet av mycket starkt ideologiskt styrda beslut från främst moderata kommunledningar, stödda av ett moderatstyrt utbildningsdepartement. De har gjort misstaget att koppla rätten att välja skola – vi är alla överens om att den rätten skall finnas – till ett orättvist resursfördelningssystem. Det är ett av hoten mot den likvärdiga skolan. Skall likvärdigheten kunna uppnås, krävs att resurserna fördelas efter behov i stället för efter en grovt tillyxad schablon.

Vi har under flera år begärt att få den här frågan särskilt belyst. Intresset har tidigare varit svalt. Med glädje kan vi nu konstatera att Skolverket har påbörjat ett projekt för att ge oss ett tillförlitligt underlag. Det är bra och nödvändigt. Det är bra att även revisorerna nu har konstaterat att det finns brister.

Revisorerna konstaterar också att det finns brister i kommunernas egenkontroll av skolan. I det nya styrsystemet ligger en stor del av ansvaret hos kommunerna. Det ställer nya stora krav på dem.

Först och främst handlar det om att varje kommun måste lägga fast sin egen skolplan, som tydliggör kommunens mål med sin skola och där man också redovisar hur man vill arbeta för att uppnå de nationella målen.

Skrämmande många kommuner saknar sådana dokument. Självfallet går det inte att vare sig utvärdera, följa upp eller utöva en effektiv tillsyn av en verksamhet som man inte har lagt fast målen för.

Många kommuner har dessutom så allmänt hållna skolplaner att de visat sig svåra att utvärdera. Mycket arbete återstår alltså när det gäller att få ett komplett nytt styrsystem för skolan. Utbildningsutskottet utgår från att kommunerna utvecklar sina styrsystem och skaffar sig den kompetens och de övriga resurser som behövs för att avhjälpa dessa brister. Vi betonar också att Skolverket har en viktig roll att spela när det gäller tillsynen av kommunernas egenkontroll.

Det är ett enigt utskott som vill ge regeringen till känna vad riksdagens revisorer föreslår. Därmed tillgodoses också en socialdemokratisk motion i ärendet.

Jag vill mycket kort kommentera de reservationer som fogats till betänkandet.

I reservation 1 kräver Miljöpartiet tydliga anvisningar för kommunerna om hur deras tillsyn skall gå till.

Skolverket har redovisat att man har för avsikt att ta fram ett informationsmaterial som tydliggör för kommuner och skolor vilka krav staten ställer på deras egenkontroll. Någon åtgärd behövs alltså inte från riksdagens sida. Därför yrkar jag avslag på reservationen. Om Miljöpartiet med sin reservation vill styra hur kommunernas egenkontroll skall gå till – jag tycker att det är litet oklart – vill jag också yrka avslag. Det finns ingen anledning att införa en sådan statlig styrning av hur det går till. Huvudsaken är att kommunerna vet vilka krav som ställs på dem.

I reservation 2 yrkar Miljöpartiet och kds att den statliga tillsynen skall vara likartad för kommunala och fristående skolor. Hela utskottet har i enighet strukit under att samtliga skolformer och utbildningar som står under Skolverkets tillsyn, samt skolhälsovårdens organisation och funktion bör omfattas av aktiva tillsynsinsatser. Vi gör också – enigt – ett tillkännagivande om utökade och mer aktiva sådana tillsynsinsatser. Jag anser att det på ett tillräckligt starkt sätt stryker under Skolverkets ansvar också för tillsynen av den kommunala skolan.

Jag vill å det bestämdaste avråda från att riksdagen fattar beslut som skulle kunna uppfattas som att kommunernas ansvar för egentillsynen av skolorna skulle minska. Det är kommunerna som är närmast invånarna, skolans elever och deras föräldrar. Det är på den nivån de bästa förutsättningarna finns för att snabbt fånga upp och undersöka förhållandena när något kan ha blivit fel. Jag yrkar avslag på reservation 2.

I reservation 3 vill Miljöpartiet och kds att riksdagen skall uttala att undervisningsråden skall fylla en aktiv roll i Skolverkets tillsynsarbete.

Det gör de redan. Skolverket arbetar dessutom nu med en organisationsförändring som skall göra tillsynsarbetet effektivare och undvika de svårigheter som kan ligga i att en och samma person samtidigt skall arbeta med att stimulera utvecklingsarbetet i en skola och dessutom utöva den formella tillsynen. Vi anser inte att det behövs något sådant uttalande. Jag yrkar därför avslag på reservation 3.

Herr talman! Däremot vill jag yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 1.

Anf. 50 CONNY SANDHOLM (fp):

Herr talman! Det betänkande som kammaren nu har att behandla – Tillsyn av skolan – innehåller mot bakgrund av revisorernas skrivelse, enligt min mening, en riktig avvägning när det gäller kommunernas egenkontroll och ansvar. Det är också en bred uppslutning kring utskottets betänkande.

Det finns inte bara brister i tillsynen. Det finns också brister ute i landet. För visst kan man känna att arbetet ute i kommunerna inte har gått så snabbt som önskats. Många kommuner har ännu inte fastställt någon lokal skolplan. Den lokala skolorganisationen har då inte kvitterat med motsvarande arbetsplaner. Än mindre har alla skapat en organisation och metodik för den egna uppföljningen.

Jag vet av egen erfarenhet att kommunerna många gånger har fått prioritera den ekonomiska hanteringen med att få skolbudgeten att gå ihop. Övergången till en ny politisk organisation där den forna Skolstyrelsen ersatts av beställarnämnder har också bidragit till att arbetet med skolplaner och tillsyn har kommit på undantag. Samtidigt visar signalerna att man har tagit sig an uppgiften.

I den situationen är det viktigt att riksdagen och Skolverket i sin iver att hjälpa till och rätta till håller fingrarna borta för att inte ta tillbaka det ansvar som man tidigare har lagt ut på kommuner och deras skolverksamhet. Det finns starka krafter och önskningar hos både skolledare, lärare och en del politiker att gå tillbaka till centralstyrning.

Herr talman! Det är viktigt att kommunerna får den tid de behöver för den stora omställningen. Därför stöder jag texten i utskottets betänkande.

Mot bakgrund av vad jag har sagt om vikten av kommunal egentillsyn oroas jag av Inger Davidsons reservation. Det är dock möjligt att vi har missförstått varandra. Motionen och reservationen talar om en likartad tillsyn av kommunala skolor och friskolor. Den tanken och den målsättningen är riktig, och jag delar detta till fullo. Men när man läser vidare gäller den likartade tillsynen att Skolverket skall ha en planmässig och regelbunden tillsyn av de kommunala skolorna, på samma sätt som gäller friskolorna. Är detta meningen – jag kan inte få det till något annat när jag läser texten – är det stopp, åtminstone från Folkpartiets sida. Det är att gå tillbaka till det gamla och att ta över det kommunala ansvaret. Det får som en logisk följd att kommunerna ger upp och passiveras i sitt uppföljningsarbete.

Lika tillsyn, med vårt sätt att se, innebär i stället att man fortsätter utvecklingen på den inslagna vägen. Vi kan se skolan och dess tillsyn i ett mer långsiktigt perspektiv. Tiden då den lokala skolutvecklingen kom i gång med såväl planer som egen tillsyn och uppföljning ligger inte så långt borta.

Det är viktigt att väcka frågan om lika tillsyn för kommunala skolor och friskolor. Detta har vi också tangerat i vår betygsmotion. Det behövs en fortsatt diskussion. Men då, herr talman, måste diskussionen gå

ut på att kommunen i sin egen kontroll också har ett ansvar för friskolorna, som förhoppningsvis finns kvar i kommunen.

Jag menar att det först är då som kommunen har det fulla ansvaret för alla sina barn, vare sig de går i en kommunal skola eller i en friskola. Då har man ansvar för att de får de kunskaper och följer de läroplaner som Sveriges riksdag har beslutat. Visserligen ligger statens skolpeng i påsen, men kommunen tar faktiskt en mycket stor del av kostnaden även för friskolorna. Då skall de också på sikt ta driftansvaret för att uppfylla de nationella målen. Vår uppgift är att ge kommunerna de verktyg som de behöver för att uppfylla de mål som riksdagen har beslutat.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 51 INGER DAVIDSON (kds) replik:

Herr talman! Det är självfallet viktigt att kommunernas egen tillsyn finns kvar. Den är viktigast, eftersom kommunerna har skolorna under sitt hägn, så att säga, och lättare kan utöva tillsyn över samtliga sina kommunala skolor.

Det är också viktigt att Skolverkets, dvs. den statliga tillsynsmyndighetens, uppgift vänder sig på ett mer aktivt och direkt sätt till de offentliga skolorna. Vi menar att det är otillräckligt att proportionerna ser ut som de gör i dag, dvs. att hälften av tillsynsinsatserna riktas mot de fristående skolorna, som bara har 2 % av eleverna. Det är inte säkert att tillsynen behöver gå till på exakt samma sätt. Självfallet skall Skolverket bygga upp en organisation som är vettig. Det går ju inte att ha tillsyn över alla kommunala skolor på samma sätt som man har över det lilla antal friskolor som finns. Men det måste finnas en planmässighet i tillsynsarbetet även när det gäller de offentliga skolorna. Det är det som reservationen handlar om.

Anf. 52 CONNY SANDHOLM (fp) replik:

Herr talman! Den bild som Inger Davidson nu ger är mer nyanserad. Detta visar att processen behöver komma i gång med en diskussion. Jag är just rädd för en planmässighet som gör att kommunerna passiveras i sitt förnyelsearbete. Det är det som motionen gick ut på. Jag är glad över den nyans som nu finns i Inger Davidsons inlägg.

Anf. 53 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Den socialdemokratiska kritiken av det kommunala skolpengssystemet, som Eva Johansson tog upp, är väl känd. Jag tänker inte ta upp den debatten i dag med henne. Jag tycker inte att det finns någon anledning till det.

Det är snarast kommunernas dåliga ekonomi som har varit ett bekymmer, inte deras olika resursfördelningsmodeller. Det är åtminstone det intryck som man får när man tar del av de utvärderingar och uppföljningar som faktiskt har gjorts.

Utskottet är, som framgår av handlingarna, i huvudsak enigt när det gäller de frågor som har aktualiserats vad gäller tillsynen av skolan. Genom ett tillkännagivande till regeringen om en utökad och mer aktiv

tillsyn har vi önskat markera den vikt som riksdagen lägger vid uppföljning, utvärdering och tillsyn. Vi har också funnit anledning att precisera de olika begreppen något, eftersom revisorerna använder begreppet tillsyn för litet olika typer av uppföljning. Detta har vi försökt reda ut.

Jag har också konstaterat att det faktum att vi under de senaste åren har genomfört en mycket stor förändring när det gäller ansvaret för skolan gör att det blir allt viktigare med kontrollen av att regler och annat efterlevs. Tyvärr har utvärderingen, uppföljningen och tillsynen av skolväsendet under många år varit eftersatt. Det beror delvis på att vi tidigare hade en regelstyrd skola som gjorde att detta inte ansågs vara så nödvändigt. Jag vill också hävda att en orsak till de brister som finns är att intresset för att ta reda på vilka resultat som uppnås inte har haft någon större prioritet i den socialdemokratiska utbildningspolitiken. Därför är jag glad över att mycket har hänt på senare år, att det finns ett annat intresse också hos Socialdemokraterna i dag, vilket framgår av betänkandet.

Men det finns också brister och tillkortakommanden. Det framgår av revisorernas rapport. Därför är det bra att Skolverket underhand har åtgärdat eller tagit sådana initiativ som måste tas för att rätta till bristerna. Betänkandet ger bilden av att vi är på rätt väg men att mycket återstår att göra.

Från Moderaternas sida har vi ett särskilt yttrande med anledning av den motion som Inger Davidson har väckt. Vi anser att den tillsyn av skolan som skall göras skall vara likvärdig oberoende av vilken huvudman en skola har. Det viktiga är ju undervisningens kvalitet och att verksamheten i övrigt sker inom de ramar som har fastlagts. Däremot är jag inte säker på att man skall ha en planmässig tillsyn eller en tillsyn som är densamma oberoende av om det handlar om offentliga eller fristående skolor. Min uppfattning är att det är riktigt att Skolverket har tillsynsansvaret för de fristående skolorna, eftersom de fristående skolorna godkänns av Skolverket. Det är en naturlig koppling.

Vi har ett ganska stort mått av egenansvar för kommunerna vad gäller uppföljningen av hur man lyckas nå de olika mål som finns. Detta gör att det går att ha något olika modeller för hur resultaten följs upp. Däremot skall det vara helt klart att likvärdigheten skall gälla.

Om man ser på hur tillsynsarbetet bedrivs i dag finner man nog att Skolverket behöver lägga litet extra kraft på att se vad som sker och inte sker i de offentliga skolorna. Tillsynsarbetet bedrivs nämligen, som sagt, i ganska liten utsträckning i dag.

Jag delar alltså den vilja som uttrycks i Inger Davidsons motion, men jag har tolkat motionens konkreta ställningstagande som att det kan innebära en risk för att man behöver lägga väldigt mycket resurser på Skolverket, som jag inte tror finns. Ansvaret delas inte upp på det sätt som vi moderater tycker är rimligt.

Anf. 54 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Med anledning av att Beatrice Ask inte har uppfattat att vi är intresserade av att ta reda på skolans resultat vill jag bara på-

minna om att likvärdigheten i utbildningen är en av grundpelarna i den svenska undervisningen och den svenska skolan.

Vi har under en rad av år tryckt på för att få fram mer kunskaper om vad som har hänt i den svenska skolan på grund av besparingar, resursfördelningssystem – som ser olika ut i olika kommuner – och snabba och stora förändringar när det gäller kommunernas organisation. Olika utförar- och beställarorganisationer, köpa-sälj-system och annat har utan tvivel påverkat skolan i hög grad.

För detta, Beatrice Ask, visade inte den dåvarande regeringen – där Beatrice Ask hade ett betydande inflytande just över dessa frågor – mycket intresse.

Om vi har dåliga kunskaper om hur det ser ut i skolan får det nog stå för oss båda. Jag tycker att ansvaret för de tre senaste åren faller tyngst på Beatrice Ask.

Anf. 55 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Vi skulle kunna träta länge om detta. Eva Johansson kunde ha läst den utvecklingsplan för skolväsendet som riksdagen fick på sitt bord. Om hon hade tittat på Skolverkets olika program hade hon funnit att de ofta har handlat om en uppföljning av den ekonomiska utvecklingen i skolan, av hur det står till med stödet till svaga elever osv.

Problemet under den förra mandatperioden var att Eva Johansson ständigt drog förhastade slutsatser som det inte fanns belägg för. I egenskap av skolminister var jag många gånger tvingad att säga: Låt oss för Guds skull vänta tills det finns ett underlag som sakligt kan belägga hur det ser ut!

När det gäller likvärdigheten vet vi emellertid något. Vi vet att en del av de stadsdelsnämndsorganisationer som har prövats har skapat problem vad gäller likvärdigheten i kommunala skolor. I Göteborg kan vi se detta mycket tydligt. Det har vi någon gång också diskuterat i kammaren. Jag utgår från att Eva Johansson kommer att visa något intresse nu när även Stockholm är på väg att gå samma olyckliga väg vad gäller skolväsendets organisation. Vi har i dag erfarenheter av att det skapar problem vad gäller likvärdigheten.

Jag hävdar att den förra regeringen gjorde en hel del. Dess värre måste man alltid vänta på en insamling av statistik och annat innan man kan dra slutsatser. Tyvärr hade inte Eva Johansson det tålamodet, men det kanske kommer nu när det är en ny regering.

Anf. 56 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att vänta lika otåligt på att vi skall få dessa kunskaper.

Under dessa år har vi fått många oroande tecken på att klyftorna mellan skolor och mellan elever med skilda behov snarare har ökat än minskat. Vi har frågat om dessa kunskaper. Vi har redovisat dessa oroande tecknen, men beskedet från den förra skolministern har varit att vi får vänta och se.

Nu har Skolverket satt i gång – för sent, tycker jag – ett utvärderingsprogram som skall ge oss en del av dessa kunskaper. Det är bra. Vi behöver se till att det arbetet blir klart så fort som det någonsin går. Det hade varit utmärkt om skolministern hade snabbat på det jobbet. Hon hade de största möjligheterna att göra det.

Anf. 57 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag vill påpeka att Socialdemokraterna hade ansvaret för skolväsendet under ganska många år innan jag tillträdde som skolminister. Då gjordes mycket litet för att få fram en nationell utvärdering och statistik över vad som sker och inte sker i skolan.

Jag är glad över att Eva Johansson tycker att det som nu sker är positivt. Jag vill dock påpeka att det knappast är den nya regeringens förtjänst att detta arbete pågår. Den utvecklingsplan som den förra regeringen fattade beslut om – och andra beslut – har gjort att utvärderingsarbetet och tillsynsarbetet när det gäller den svenska skolan har utvecklats och utökats. Mycket återstår att göra, men den kritik som Eva Johansson framför är helt oberättigad. Hon kastar sten i eget glashus.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

18 § Vissa skolfrågor

Vissa skolfrågor

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU2
Vissa skolfrågor

Anf. 58 CONNY SANDHOLM (fp):

Herr talman! Nu har vi att behandla ett betänkande som tydligen består av en del gamla motioner från den förra perioden. Under mom. 5 finns en motion från Folkpartiet av Elver Jonsson och Bengt Rosén. Motionärerna lägger fram förslag om en nordisk språkexamen.

När jag tittar på den tycker jag att motionärernas tankar ligger rätt i tiden; de kanske ligger före tiden. Mot den bakgrunden blir jag både förundrad och besviken när utskottsmajoriteten, visserligen efter en ganska omfattande och korrekt historieskrivning, drar helt felaktiga slutsatser. Man väljer nämligen att låta frågan bero, att inte ta något initiativ.

Jag har tyvärr ännu inte funnit någon riktig förklaring till varför man inte kan tänka sig att ta ett initiativ till ett nordiskt samarbete kring en gemensam språkexamen. De elever, och andra, som jag har talat med tycker att idén och målet är nödvändigt och bra – i synnerhet mot bakgrund av att ungdomars studier kommer att bli mer internationella.

Det som är positivt – det skall man ju plocka fram – är att Centerns Andreas Carlgren instämmer i detta. Han inser behovet av ett nordiskt

samarbete i den här frågan och stöder vår reservation. Men egentligen känner jag att det borde ha varit ett enigt utskott som i stället för avslag på folkpartimotionen hade sagt: Vi skall ta initiativ för att få fram en nordisk språkexamen.

Projektet har tidigare initierats och diskuterats i Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning. Men nu har arbetet med denna språkexamen lagts på is. Detta hindrar inte att man tar nya initiativ för att återuppväcka frågan. Tvärtom är det enligt min mening just i dessa EU-tider mer aktuellt än tidigare att intensifiera ett nordiskt skolarbete.

Frågan gäller primärt om vi skall ta initiativ och vara pådrivande för att få fram denna examen med gemensamma prov och examensbevis i språk – i första hand för engelska, men på sikt även för tyska och franska. Provmaterialet skall vara gemensamt och tas fram i nordiskt samarbete.

Det är klart att man kan ställa sig frågan varför man skall ta fram en sådan här examen. Det finns ju andra internationella examina, Cambridge osv. Men för det första är de förenade med kostnader. För det andra har vi, när vi har varit ute och talat inför EU-omröstningen, också talat om vikten av att bredda och stärka det nordiska samarbetet.

Visserligen har Norge nu sagt nej, vilket jag och många andra beklagar. Det oaktat kommer många av våra ungdomar att söka sig nya studievägar i det framtida Europa. Ett krav är då att ha någon internationellt accepterad språkexamen.

Det har hänt att svenska ungdomar inte har fått godkänt för sina gymnasiebetyg. Mot den bakgrunden försvårar man nu i stället för att underlätta ungdomarnas nya internationella möjligheter.

Herr talman! I förra veckan kom det ett pressmeddelande. Det kommer ganska många, men det här läste jag synnerligt väl. Det är från Utbildningsdepartementet. Den nye utbildningsministern säger i rubriken: Satsa på språkutbildning i EU-tider! Utbildningsutskottets majoritet säger: Ta inga nya initiativ till förnyelse av språkutbildningen! Det verkar på mig som en klyvning.

I det här fallet, herr talman, håller jag fullständigt med utbildningsministern. Därför yrkar jag bifall till reservationen under mom. 5.

Anf. 59 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Betänkande UbU2, Vissa skolfrågor, innehåller nio motioner. Jag börjar med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Flera socialdemokratiska motioner tar upp skolbibliotekens verksamhet. I motionerna begärs att Skolverket och Kulturrådet får i uppdrag att kartlägga landets skolbiblioteksverksamhet. Skolbiblioteken spelar enligt motionärerna en mycket viktig roll i de svenska skolorna och i ett demokratiskt samhälle.

I två motioner framför motionärerna en oro över att den registrerade utlåningen vid landets skolbibliotek sjunkit med 30 %. Kartläggningen bör leda till att åtgärder kan vidtas för att garantera barn och ungdomar tillgång till litteratur och information.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande:

Enligt 1 kap. 4 § i grundskoleförordningen skall grundskolan ha lämpligt fördelade bibliotek. I propositionen om ny läroplan för grundskolan framhöll regeringen att föreskrifterna i grundskoleförordningen bör gälla också i framtiden och garantera att det i varje kommun finns minst ett bibliotek knutet till skolan där.

Utskottet vill framhålla skolbibliotekens centrala roll i modern undervisning. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna sägs att eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Därför understryks att studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap är viktiga.

Kommunerna har det fulla ansvaret för skolans verksamhet och bestämmer därmed mål och ambitionsnivå för skolbiblioteksverksamheten.

Utskottet vill erinra om rektorns övergripande ansvar för verksamheten. I läroplanen har det slagits fast att rektorn har ansvar för utformningen av skolans arbetsmiljö så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper. Sådant stöd kan t.ex. vara bibliotek, datorer och andra hjälpmedel.

Statens kulturråd har regeringens uppdrag att genomföra ett handlingsprogram för vidgat deltagande i kulturlivet. Även Skolverket har medverkat i uppdraget. En viktig del av uppdraget avser hur barn- och ungdomskultur kan främjas i olika sammanhang.

I Kulturrådets underlag till Socialstyrelsens rapport om barn och ungdomars villkor har rådet särskilt uppmärksammat skolbiblioteken. Av rådets analys framgår bl.a. att antalet skolbibliotekscentraler minskade med 10 % 1992.

I det program för kultur för barn och ungdom som Kulturrådet presenterade våren 1994 beskrivs skolbibliotekens förändrade villkor mot bakgrund av kommunernas ekonomiska situation. Enligt Kulturrådets bedömning saknas både en tydlig målsättning för skolbiblioteken och en samlad kunskap om deras aktuella situation.

Utskottet betonar skolbibliotekens betydelse i undervisningen. Det är av stor vikt att arbetsformerna i skolan utformas så att biblioteken används flitigt.

Enligt utskottets mening bör informationssökning och bibliotekskunskap inte ses isolerade, utan integreras i den ordinarie undervisningen. Självklart försvåras detta om bokbestånden skärs ned och skolbibliotekscentralerna stängs.

Utskottet utgår från att Skolverket inom ramen för sin uppföljande verksamhet och som tillsynsmyndighet bevakar och ger akt på skolbibliotekens situation.

Utskottet erinrar om att kulturens roll i skolan betonas i regeringsförklaringen från oktober i år. I anslutning därtill berördes även frågan om en bibliotekslag.

Herr talman! I motionen 1993/94:Ub324 begärs att riksdagen uttalar sig för att ett nordiskt samarbetsprojekt för en gemensam språkexa-

men skall stödjas av Utbildningsdepartementet och Skolverket. Frågan bör också tas upp i Nordiska rådet.

Motionärerna hävdar att det förekommer att bl.a. svenska ungdomar, som vill studera i England och USA m.fl. länder, inte får sina gymnasiebetyg godtagna av värdlandet. Ungdomarna måste då på egen bekostnad avlägga någon internationellt accepterad språkexamen. Det nordiska projektet Nordic Foreign Language Examination syftar till att ta fram för Norden gemensamma prov för examensbevis i engelska språket – på längre sikt även i franska och tyska – och att verka för att denna examen accepteras internationellt som bevis på fullvärdiga språkkunskaper.

Det samordnade ansvaret för NFLE-projektet har avdelningen för språkpedagogik vid Göteborgs universitet. Projektet är utarbetat i samråd med företrädare för olika universitet i Norden. Examen skall ligga på en hög nivå och beräknas kunna avläggas av 10 % av elevpopulationen.

En ansökan om anslag till projektet avslogs av Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning vid dess möte i juni 1993. I maj 1994 beslutade man vid ett sammanträde på Skolverket, med representanter från Finland och Island, att lägga planerna på ett nytt nordiskt språkcertifikat åt sidan. Projektet får inte längre stöd av nordiska länder.

I fortsättningen inriktas arbetet på att utreda möjligheterna att i stället för NFLE i utökad utsträckning erbjuda elever något av de internationella språkcertifikaten, i första hand de brittiska Cambridgeproven och de amerikanska Test of English as a Foreign Language.

Enligt vad utskottet erfarit handlar det inför utlandsstudier ofta om att utländska läroanstalter har svårt att definiera vad de svenska betygen och kursplanerna i gymnasieskolan står för.

Skolverket utarbetar därför material på engelska över programmål, kursplaner och betyg som svenska studenter kan bifoga till den utländska läroanstalten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

19 § Vissa högskolefrågor

Föredrogs
Ubildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU3
Vissa högskolefrågor

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 27 §.)

20 § Slutligt godkännande av Eurocontrolkonventionen m.m.

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU1
Slutligt godkännande av Eurocontrolkonventionen m.m. (prop. 1993/94:104)

Anf. 60 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Herr talman! Det anförs ofta att det europeiska luftrummet är ett kaos utan like. Några konsekvenser av detta är en större bränsleåtgång, dvs. negativ miljöpåverkan, att det är svårare att planera, mindre säkerhet och ökade kostnader.

Därför kan Eurocontrolkonventionen sägas vara ett bra sätt att lösa de problem som uppenbarligen finns. I denna anges noga en förvaltning och dess funktioner för att verka för luftfartens säkerhet och för att ge en bra luftfartsservice. Detta är givetvis ett bra samarbete som uppenbarligen behövs.

Vi har i vår reservation till betänkandet yrkat avslag. Anledningen till detta är att vi velat se hanteringen av luftrummet som en fråga med ett vidare perspektiv.

Jag citerar ur konventionens första artikel, stycke 1B: "– – – utarbeta gemensamma planer för kvalificerad utbildning, för förfaringssätt samt för forsknings- och utvecklingsprogram med avseende på anordningar och tjänster för säkerhet, effektivitet och snabbhet i flygtrafiken". Vidare: "Samordna alla andra åtgärder som är nödvändiga för att trygga ett säkert och välordnat trafikflöde – – –." Och stycke E: "samordna sin verksamhet med avseende på flödesplanering (AFTM) genom att införa ett internationellt system för flödesplanering för att säkerställa ett så effektivt utnyttjande av luftrummet som möjligt."

Liknande formuleringar påträffas vidare i texten, där mål och uppgifter preciseras.

Det är ingen hemlighet att flygtrafiken är en stor miljöbov, trots miljövänligare flygbränslen och ett effektivare utnyttjande av luftrummet. Det är inte heller någon hemlighet att Miljöpartiet hellre vill satsa på miljövänligare transportsätt.

Det finns en annan aspekt av detta som jag vill att ni skall beakta. Om man jämför ett tåg och ett flygplan finner man att den förstnämnda har en bra mycket större variation i resenärernas socioekonomiska ställning. Tåget är dessutom ett tillgängligare alternativ för majoriteten.

Om det här kan man prata ganska länge, men jag återgår till konventionen.

För att inget missförstånd skall uppstå, måste jag säga att alternativet för oss inte är att ha en så osäker luftfart som möjligt för att främja andra miljövänligare transportsätt. Inte heller menar vi att flyget alltid är förkastligt.

Vi tycker att konventionen egentligen är bra, särskilt när det gäller luftfartssäkerheten. Anledningen till vår reservation är att organisationer som den som anges i konventionen är nyckelinstanser i infrastrukturplaneringen, särskilt som den här organisationen kommer att få

mycket stora befogenheter. Vi hade hellre sett en konvention där orden miljöhänsyn, samarbete med andra transportsätt, m.m. förekom åtminstone en gång.

De trafikpolitiska beslut vi fattar nu blir avgörande för utvecklingen på området. På grund av bl.a. växthuseffekt, försurning och övergödning samt klara hälsoproblem hos framför allt barn till följd av luftföroreningar är det av största vikt att miljöhänsyn alltid tas, särskilt när det handlar om planering, vilket det gör i den här konventionen.

Nu ligger den här propositionen kvar sedan förra mandatperioden. Då satt Miljöpartiet inte i riksdagen. Vi har alltså inte kunnat motionera och precisera exakt vad vi tycker är mycket bra med konventionen och inte heller kunnat anföra att vi skulle velat se större miljöhänsyn. Alternativet i nuläget blev alltså en reservation med avslagsyrkande.

Med anledning av vad som anförts vill vi att reservationen uppfattas som en symbolisk markering i fråga om den framtida trafikpolitiken. Inget yrkande föreligger alltså.

Anf. 61 KRISTER ÖRNFJÄDER (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis konstatera att vi behöver bra flygkommunikationer i vårt land. Vi behöver det också mellan Sverige och de länder i vår omvärld som vi och våra företag har kontakt med.

Vi behöver det för att våra företag skall ha sådana förutsättningar att konkurrera som är jämförbara med deras konkurrenters. Olika slags kommunikationer har alla sina fördelar och brister. Vi försöker efter bästa förmåga att utveckla och förbättra, så att resandet skall kunna anpassas till de nya krav som ställs. Vi har i Sverige en myndighet som heter Luftfartsverket, som har bl.a. dessa uppgifter inom flygtrafikområdet.

I Europa finns det en organisation vid namn Eurocontrol. Denna organisation har som huvudsaklig uppgift att planera och utveckla trafikledningsrutiner för luftfarten i stora delar av Europa. För Sveriges möjligheter att medverka i deras process och påverka utvecklingen i önskvärd riktning är ett medlemskap av stor betydelse. Ett svenskt medlemskap i Eurocontrol gör det möjligt för Sverige att aktivt delta i organisationens arbete med att skapa ett intereuropeiskt system för flygtrafikledning och flödesplanering. Därvid kan Sverige också i full utsträckning utnyttja de tjänster som organisationen har att erbjuda.

En samordnad flygtrafikledning och flödesplanering enligt Eurocontrols intentioner synes utskottet vara av stor betydelse för att öka säkerheten i luftfarten, effektivisera utnyttjandet av luftrummet och för att minimera flygtrafikens miljöstörningar.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 62 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Herr talman! Det är precis det vi har talat om, att man nu via samarbetet i den här konventionen syftar till att öka trafikflödet och ser det som ett bra alternativ för företagen. Vi skulle hellre ha sett att man satsat på annat sätt. Som jag sade tidigare är trafikplanering oerhört

viktig, inte minst ur säkerhetssynpunkt, men det måste ändå finnas miljöhänsyn att ta i beaktande.

Vad gäller att i full utsträckning utnyttja organisationens tjänster, står det faktiskt i konventionen att man erbjuder flygtrafiktjänster och andra former av tjänster till parter som icke är anslutna till organisationen. Det föreligger inget problem att använda dessa.

Jag vill understryka att vi är för ökad säkerhet, men inte för ett ökat flöde.

Anf. 63 KRISTER ÖRNFJÄDER (s):

Herr talman! Det vi försöker att göra är att utifrån den situation som råder i dag få bästa möjliga förutsättningar att ta hand om de problem man har. Vi är av den uppfattningen att det, i den mån flygtrafiken är miljöstörande, i första hand gäller att se till att trafiken bedrivs i luften så kort tid som möjligt. Därför är det nödvändigt att se till att de flöden som finns på de olika flygplatserna fungerar så bra som möjligt.

Det som Elisa Abascal Reyes säger motsäger inte utskottets förslag. Snarare är det på det sättet att man vill precis samma sak som vi med den i dag existerande trafiken.

Anf. 64 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Herr talman! Jag tycker visst att det står i en viss motsättning. Det finns inte några miljöhänsyn angivna i konventionen. Det finns inga sådana planer. Dessutom leder en effektivisering av luftrummet, dvs. ett ökat flöde, automatiskt till större miljöstörningar.

Det spelar ingen roll om man är litet tid i luften. Jag menar att inrikesflyget också är skadligt i och med att det krävs så mycket bränsle när man lyfter och landar, framför allt när man lyfter.

Vi hade hellre sett att man uppmanat företagen att satsa på tågtransporter där det är möjligt och framför allt att göra det möjligt.

Konventionen är bra ur säkerhetssynpunkt, men inte i miljöhänseende. Även om man får ett effektiviserat flöde ger det inte särskilt stora miljövinster. Det ger ett ökat utrymme för att utveckla flygtrafiken, och det är ingen miljövinst.

Anf. 65 KRISTER ÖRNFJÄDER (s):

Herr talman! Jag påstår att det är en miljövinst. Jag påstår också att det är en mycket stor säkerhetsvinst.

Sedan är det på det sättet att de företag som använder sig av flygets tjänster gör det när det är det absolut bästa alternativet för dem. Låt mig säga som så: Ni får inte använda flyget! Men det kan vara litet svårt för ett företag att exempelvis se till att några av dess representanter skall ta sig per tåg – nu är jag litet extrem, men i alla fall – från Stockholm till Tokyo eller Hongkong. Då är flyget det enda alternativet.

Min uppfattning är att om ett annat alternativ finns så väljer företagen detta, framför allt om det är billigare och konkurrenskraftigare.

Elisa Abascal Reyes vill att det skall vara inskrivet att man skall syssla med miljön. Jag har ingenting emot detta. Men om ordet miljö

nu inte finns med i konventionen, är det min och utskottets uppfattning att den största förutsättningen för att kunna få med detta ord är att man själv är med i den organisation som skriver in sina egna regler. Står man utanför, finns det absolut ingen förutsättning att få med ordet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

Miljölagstiftningen

21 § Miljölagstiftningen

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU8
Miljölagstiftningen (skr. 1994/95:30)

Anf. 66 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Från tid till annan får man vara med om en politisk klåfingrighet som ibland kan få mycket allvarliga konsekvenser. Det vi nu skall diskutera är just ett sådant ärende.

Den tidigare regeringen presenterade efter många års utredande i Miljöskyddskommittén ett gediget arbete. Efter detta arbete lade den tidigare regeringen fram en lagrådsremiss angående samlandet av den svenska miljölagstiftningen i en särskild miljöbalk. Lagrådet lämnade en del synpunkter som regeringen sedan tog hänsyn till och arbetade in i det som sedan blev en proposition till riksdagen om just en samlad och skärpt miljölagstiftning i form av en miljöbalk för Sverige.

Sedan den nya regeringens tillträde har förslaget om en miljöbalk dragits tillbaka. Jag menar att man därmed allvarligt bromsar mycket av det nödvändiga framåtsyftande miljöarbetet i landet.

De skäl som angavs i valrörelsen till att man drog tillbaka förslaget om en miljöbalk – jag vill understryka att det gjordes i valrörelsen – var att förslaget var undermåligt och saknade alla de tunga inslag som en miljölag skulle ha. Man tryckte särskilt på att vattenlagen saknades. Den då tilltänkta och sedermera blivande miljöministern gick till politisk storm mot den tidigare regeringens förslag.

När det gäller just vattenlagen var kritiken litet lustig, därför att det som tidigare hänt var att de borgerliga partierna i utredningen faktiskt hade reserverat sig i ett tidigare betänkande till förmån för vattenlagens införande i den samlade miljöbalken. Men efter diskussioner i Miljöskyddskommittén, där Socialdemokraterna aktivt deltog, kom kommittén överens om att vattenlagens införlivande i lagstiftningen kunde skjutas upp och senare bli föremål för inarbetning. Mycket riktigt reserverade sig inte heller Socialdemokraterna i slutbetänkandet till förmån för att vattenlagen skulle ingå i miljöbalken. Man talade över huvud taget inte om det.

Vad som nu har hänt är att förslaget till miljöbalk är tillbakadraget under föregivande av starka politiska skäl. Nu vet vi inte riktigt vad som kommer att hända, men miljöministern har i olika sammanhang sagt att nya saker nu skall utredas och att ett nytt förslag skyndsamt

skall föreläggas riksdagen. Vad hon menar med nya utredningar är såvitt man kan förstå utredningsdirektiv till den tidigare organisationsutredningen som bedrevs efter det att Miljöskyddskommittén blev klar med sitt egentliga politiska arbete.

Jag har all respekt för organisationsutredningen. Det är en kvalificerad, kompetent jurist som sitter i spetsen för denna. Men jag har litet svårt att förstå att man med en juridisk, organisatorisk utredning skall kunna fylla igen det som man före valet angav som stora svarta hål i det förslag som den tidigare regeringen lade fram.

Herr talman! Det var detta jag menade när jag började mitt anförande med att tala om klåfingrigheten. Man får på något sätt bestämma sig. Tycker man att detta var något av det sämsta som kunde läggas fram när det gäller svensk miljölagstiftning, skall naturligtvis hela frågan utredas igen. Då skall man naturligtvis tillsätta en parlamentarisk grupp som rejält skall gå igenom vilka politiska brister det aktuella materialet har. Jag kan acceptera ett sådant resonemang. Jag tycker att det är felaktigt, men jag skulle ha förstått en sådan hantering av frågan. Men vad man i valrörelsen gjorde var att man riktade en våldsam kanonad mot materialet. Efteråt säger man: Nå, nu skall vi se till att en organisationsutredning reder ut dessa frågor. Då, menar jag, kommer klåfingrigheten i dagen. Är det på det viset, finns det naturligtvis inget allvar bakom den kritik man tidigare riktade mot materialet.

Det som gör saken än mer betänklig, herr talman, är att vi nu står inför vårt inträde i EU, förhoppningsvis den 1 januari nästa år. För det svenska miljöarbetet i EU hade det varit av avgörande betydelse om vi hade kunnat stå på en fast, solid grund – en gemensamt samlad miljölagstiftning där alla de aktuella frågeställningarna fanns med. Det må vara kretsloppsanpassning, producentansvar, ansvar för bioteknik och en mängd sådana centrala frågor i lagstiftningen. Vi står nu utan detta. Vi vet inte när de nya direktiven kommer att finnas, när utredningen kommer att gå av stapeln, när den gått igenom den kvarn som förvisso finns i kanslihuset för att sedan landa i vad som skall vara ett nytt fullödigt dokument om den nya miljölagstiftningen.

Jag beklagar allt detta. Jag beklagar Socialdemokraternas och särskilt miljöministerns agerande i frågan.

Herr talman! Självfallet vill jag yrka bifall till reservationen i jordbruksutskottets betänkande nr 8.

Anf. 67 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Vi har varit ense över alla partigränser om att det är viktigt för miljön att samla ihop ett antal miljölagar till en miljöbalk. Alla partier har deltagit i ett omfattande arbete under många år.

Den borgerliga regeringen lyckades också att få fram en proposition som innebar att en ny miljöbalk skulle kunna träda i kraft den 1 juli 1995.

Nu har den återkallats av den socialdemokratiska regeringen utan någon tydlig motivering. Därför verkar det onekligen vara en prestigefråga för Socialdemokraterna att själva få lägga fram den balk som nu kanske kan träda i kraft 1997. Det hade varit bättre att låta balken träda

i kraft för att sedan arbeta vidare för successiva förbättringar. För miljön och miljöarbetet betyder detta att vi förlorar värdefull tid.

Jag instämmer i Lennart Daléus kritik mot den socialdemokratiska regeringens handlande och beklagar verkligen att politisk prestige får gå före miljöns intressen. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 68 DAN ERICSSON (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att också yrka bifall till reservationen. Jag delar alltså den kritik som redan har framförts mot regeringens tillbakadragande av propositionen.

Jag deltog i en frågedebatt här i kammaren med miljöministern den 25 oktober om varför regeringen dragit tillbaka propositionen men fick inga klara besked. Jag frågade då om när vi kan tänka oss en ny miljöbalk. Då angavs en försening på ett och ett halvt år.

Jag minns också den debatt som fördes här i samband med den allmänpolitiska debatten, då man från Miljöpartiets sida sade att de krav som man hade ställt på socialdemokraterna i samband med regeringsförhandlingarna var att miljöbalken inte fick försenas med en enda dag. Roy Ottosson sade i debatten att den inte fick försenas en dag, utan det handlar bara om omarbetningar så att det snabbt kan fattas ett beslut.

Jag konstaterar att Miljöpartiet har bidragit till förseningen. Man anger nu ett och ett halvt år. Vi vet inte hur långt ärendet drar ut på tiden innan vi får en proposition och en behandling i riksdagen.

Det är minst sagt förvånande att det var Miljöpartiet som i regeringsdiskussionerna ställde som krav att man skulle skjuta på denna miljöbalk. Det innebär att vi nu kommer att fortsätta att sakna en samlad miljölagstiftning här i Sverige under en lång tid framöver.

Den 25 oktober hade jag här en frågedebatt med Anna Lindh. Vi från kristdemokraterna har sagt att man när det gällde de punkter som man tidigare hade angett vara orsaken till att propositionen drogs tillbaka – frågan om vattenlagen och om miljöorganisationernas talerätt – alltid skulle kunna finna lösningar i utskottet för att få till stånd en behandling här i riksdagen så att det gick att åstadkomma en samlad miljölagstiftning. Men också detta tillbakavisades.

Sedan är det precis som Lennart Daléus sade, att frågan om ifall vattenlagen skulle ingå i den samlade miljölagstiftningen har varit uppe tidigare. Den har varit uppe i ett tidigare utredningsförfarande innan kds fanns med i riksdagen. När det gäller det huvudbetänkande som Miljöskyddskommittén lade fram har vi från kds reserverat oss för att det egentligen skulle ha funnits en vattenlagstiftning med i det här sammanhanget. Men då var ju inte socialdemokraterna med. Att nu anföra detta som ett skäl är märkligt, och det håller helt enkelt inte vid en närmare granskning.

Angående miljöorganisationernas talerätt finns det en möjlighet att nå en uppgörelse i utskottet så att det blir en lösning på den punkten. Därför är det än mer obegripligt att man drar tillbaka propositionen, vilket försenar hela handläggningen. Vi kommer under ytterligare ett antal år att stå utan en samlad miljölagstiftning. Det är Socialdemokraterna och Miljöpartiet som bär huvudansvaret för detta

Anf. 69 INGEMAR JOSEFSSON (s):

Herr talman! Dagens fråga gäller i mycket regeringens rätt att återkalla en proposition. Utskottet erinrar om att det är regeringen som disponerar över rätten att återkalla propositioner.

Enligt utskottets mening är det ett naturligt led i den politiska processen att en regering efter ett regeringsskifte prövar i vad mån tidigare framlagda förslag bör förändras från politiska, sakliga eller andra utgångspunkter.

Med hänsyn till att det inte föreligger något propositionsförslag har utskottet sagt att frågan inte kan prövas i dag. Det är inte meningsfullt att påbörja en beredning av de lagförslag som förelåg, eftersom det inte fanns någon proposition att behandla.

Två av de tidigare talarna har i en motion yrkat bifall till förslagen i den återkallade propositionen. Motionen kan i det här fallet betraktas som en demonstration och också som en markering av att Moderata samlingspartiet, Folkpartiet och Centern företräder en identisk miljöpolitik. För övrigt avstyrker reservanterna i utskottet motionen. Men jag hörde nu att Folkpartiet yrkade bifall till motionen. Men, herr talman, såvitt jag kan förstå kan detta inte vara riktigt. Det som man yrkar bifall till i motionen finns inte till avgörande. Jag misstänker att det inte kan ställas under proposition.

Den andra sakfrågan lyder: Finns det skäl att återkalla propositionen eller inte? Vi menar att det finns sådana skäl. Det finns brister i den framlagda propositionen. Möjligheterna att infoga hela eller delar av vattenlagen skulle ha prövats och funnits med. En översyn av straffbestämmelserna i miljöbalken och miljöanknutna lagar utanför balken borde ha funnits med och prövats. En tydligare ansvarsordning för äldre miljöskador borde ha inarbetats. En översyn av de lagar som rör jord- och skogsbruk borde ha funnits med. En sammansmältning av miljö- och hälsoskyddsreglerna borde ha prövats i detta sammanhang, liksom även möjligheterna att stärka miljöorganisationernas rätt att föra talan – detta närmast som exempel på vad som borde komma med vid en sådan här prövning.

Detta är ett uttryck för att den nya regeringen vill ha en mer genomgripande och samordnad miljölagstiftning.

När jag nu hör Lennart Daléus måste jag säga att det förefaller finnas mycket bitterhet, eftersom Centerns framgång nu på uppploppet har stoppats upp. Jag tror att man får bortse från partiintresset. Det är av intresse för riksdagen att lagen omarbetas.

Dan Ericsson tog upp frågan – som han också har ställt till miljöministern – om tiden. Miljöministern säger ett till ett och ett halvt år. Jag noterar också att det av protokollet framgår att Dan Ericsson för fram frågor som borde inarbetas i en ny lagstiftning. Om propositionen återkallas ber han miljöministern att föra in ytterligare frågor i lagen.

Man säger att man borde ha klarat detta i utskottet. Som ny ledamot av riksdagen och av utskottet vill jag rent allmänt säga att jag efter detta utskottsarbete faktiskt är förvånad över vilket dåligt samarbetsklimat som jag tycker att ordföranden på miljöområdet försöker att åstadkomma. Jag känner inte att vi når varandra och inte att utskottet

hittills har varit rätt forum för att genomföra de förändringar som är nödvändiga i lagstiftningen.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 70 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Först beklagar jag om Ingemar Josefsson inte känner sig hemma i arbetet i det utskott som har avgett detta betänkande. Det är första gången, herr talman, som jag hör en socialdemokrat på det sättet uttrycka att han inte känner sig hemma i det klimat som råder i utskottet. Om det är representativt för socialdemokraterna i jordbruksutskottet – vilket jag har svårt för att tro – bådar detta naturligtvis inte gott för det fortsatta arbetet. Jag beklagar uppriktigt att Ingemar Josefsson har den inställningen.

Det är litet underligt med det här juridiska "finliret" som Ingemar Josefsson ägnar sig åt. Han säger att utskottet inte kan behandla frågan. Eftersom regeringen har dragit tillbaka propositionen finns det ingen möjlighet att diskutera substansen. Detta är litet av ett moment 22-resonemang, inte sant? Hur skall vi kunna hantera den här frågan när vi själva ha dragit tillbaka den?

Jag har förståelse för att man i utskottet inte kan hantera substansen. Vad vi yrkar i reservationen är ju att regeringen omedelbart skall återkomma med det förslag som man har dragit tillbaka – detta för att undvika förändringen i tid när det gäller möjligheten till ett ikraftträdande av en samlad miljölagstiftning.

Herr talman! Ingemar Josefsson nämnde ett antal frågor som nu skall bli föremål för förändring. Jag har noterat detta, och jag är övertygad om att de kommer att finnas med i riksdagsprotokollet. Det rör sig om vattenlagen, straffbestämmelser, hanterandet av de äldre miljöproblemen, jord- och skogsbrukslagstiftningen, miljö- och hälsoskyddsproblemen samt miljöorganisationernas talerätt. Det skall bli intressant att se om just dessa frågor skyndsamt kommer att återkomma till riksdagen i sådan förändrad form som inte hade varit möjligt att åstadkomma genom ett gediget utskottsarbete, ett utskottsarbete som Ingemar Josefsson uppenbarligen på förhand förkastar.

Det hade varit, herr talman, fullt möjligt att åstadkomma det arbetet i riksdagen och i utskottet. Det finns möjligheter till förändring särskilt då det gäller ett parti som nu förfogar över en majoritet. Det förvånar mig att det skulle vara skälet till att man inte ville låta ärendet ligga kvar i riksdagen.

Jag beklagar det, herr talman. Uppenbarligen är samarbetet på miljöområdet svårt att åstadkomma i utskottet. Jag skall göra vad som ankommer på mig. Om Ingemar Josefsson kan svara mot det skulle jag uppskatta det.

Anf. 71 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Först när det gäller utskottsarbetet. Det kanske var mera mina förväntningar på utskottsordföranden som gjort mig besviken än själva utskottet i övrigt. Jag har träffat Lennart Daléus i andra sammanhang och då uppfattat honom som en kämpe på miljöområdet.

Jag tycker att jag inte sett så mycket av det i utskottsarbetet. Det var alltså mer en personlig besvikelse.

Lennart Daléus går in i formalia. Han talade i sitt första inlägg om hur regeringen skall pröva den återkallade propositionen. Han menade att det inte längre räcker med att göra det på det föreslagna sättet, utan man skall fördjupa det arbetet. Är inte det att medge att det behövs en förändring i den återkallade propositionen?

Anf. 72 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det kanske inte är så intressant att de socialdemokratiska ledamöterna i en kammardebatt försöker göra en bedömning av mig som person i utskottet. Det har kanske inte så stort värde i diskussionen kring miljöbalken.

Jag har oroat mig, herr talman, för ett tillbakadragande på det här sättet, som jag vidhåller är direkt klåfingrigt för så vitt man inte avser att göra en fullständig omarbetning av materialet. Med detta menar jag att det inte räcker att lägga frågan i händerna på en aldrig så kompetent juridisk-organisatorisk utredning. Vad som oroar mig är att när nu socialdemokraterna tar tillbaka förslaget, kommer ett antal förslag och åtgärder att återkomma som man tidigare har arbetat med på det här området. Låt mig som exempel ta hanteringen av miljöärenden som inte ligger inom det sedvanliga förvaltningshanterandet.

Den tidigare regeringen föreslog en gedigen miljöombudsmannainstitution för att kunna hantera de litet udda ärendena, klagomålen, vanliga människors oro inför enskilda miljöfrågor. Socialdemokraternas förslag var att miljöombudsmannen skulle vara en tjänsteman på Naturvårdsverket. Jag har all respekt för Naturvårdsverket, men att tro att det skulle vara ett sätt att ge utrymme för enskilda frågeställningar, enskild oro på miljöområdet är närmast bisarrt. Detta drev socialdemokraterna igenom i den tidigare Miljöskyddskommittén. Kanske kan Ingemar Josefsson nu ge besked: Är det ett förslag som man vidhåller från socialdemokratins, numera regeringens, sida, att man alltså vill ha miljöombudsmannen som en tjänsteman på Naturvårdsverket? Den andra frågan, som naturligtvis är intressant, är om Ingemar Josefsson ändå kan hålla med om att förslaget om vattenlagen är någonting som socialdemokratin inte drivit förrän i valrörelsen efter det att den tidigare regeringen lagt fram ett förslag om en miljöbalk. Vattenlagen är någonting som över huvud taget inte funnits med i den socialdemokratiska tankevärlden när det gäller vad som skulle införlivas i miljöbalken. Om Ingemar Josefsson åtminstone kunde ge svar på dessa frågor, utöver de tidigare bedömningarna av utskottet och dess ledamöter, skulle det vara klädsamt.

Anf. 73 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag uppfattar Lennart Daléus som motsägelsefull. Å ena sidan är han emot att man återkallar propositionen. Å andra sidan säger han att det sätt man tänker omarbeta den på inte är tillräckligt. Det behövs en mer omfattande omarbetning enligt honom. Där finns en motsättning. Antingen är det mindre frågor som skall ses över eller så

är det större frågor. Där menar jag att det finns flera saker som behöver ses över.

Frågan om en miljöombudsman å sin sida har diskuterats från flera utgångspunkter. Jag är inte lika imponerad som Daléus av effekterna av att man tillskapar en ombudsmannaorganisation. Den kan prövas, och den kan finnas med, men jag tycker inte att man skall inbilla vare sig miljöorganisationer eller medborgare att det är avgörande för miljöarbetet, som en del talare tidigare har påstått. Min erfarenhet lokalt är att det inte spelar så stor roll.

Anf. 74 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Även efter att ha lyssnat till Ingemar Josefsson hävdar jag att den socialdemokratiska regeringen har återkallat propositionen utan någon tydlig motivering. Det hade definitivt varit bättre att låta balken träda i kraft och sedan arbeta vidare med successiva förbättringar.

Det viktiga nu är att få en struktur på lagstiftningen. Sedan kommer den att utvecklas. Det kommer naturligtvis att ändras i de pusselbitar som ingår. Men det stora och svåra jobbet nu var att få fram strukturen. Det hade varit bättre att nu acceptera den föreslagna strukturen. Det finns ingen tydlig motivering till att inte låta balken träda i kraft den 1 juli 1995 så att vi får en bas att arbeta vidare på.

Ingemar Josefsson uppehöll sig en del kring formalia. Jag har inte på något sätt bestridit att den socialdemokratiska regeringen har rätten att återkalla propositionen. Men om man återkallar en proposition må man också ta sitt politiska ansvar för att man gör det och de konsekvenser det har. Då kan jag bara vidhålla det jag sade förut, att jag beklagar att politisk prestige får gå före miljöns intressen i det här avseendet.

Jag yrkar som förut bifall till reservationen. Jag hoppas att jag inte tidigare sade "motionen".

Anf. 75 DAN ERICSSON (kds) replik:

Herr talman! Ingemar Josefsson sade att debatten handlade om regeringens rätt att återkalla propositioner. Då måste jag säga att man verkligen har begränsat debatten. Vad det handlar om är om det finns en politisk vilja att nu snart genomföra en samlad miljölagstiftning som kan träda i kraft till halvårsskiftet. Uppenbart finns inte den viljan hos socialdemokraterna.

Många av de saker som Ingemar Josefsson räknade upp som skäl till att man dragit tillbaka förslaget stämmer inte riktigt med tanke på vad socialdemokraterna har gjort tidigare. Jag tittade igenom den reservation som fanns från socialdemokraterna i Miljöskyddskommittén. Jag hittade inte någon av punkterna där. Detta är frågor som nu av någon anledning har kommit upp för att försöka motivera tillbakadragandet av propositionen.

Jag tittade också i snabbprotokollet. Miljöminister Anna Lindh sade att det handlar om en försening på ca 1,5 år. Jag har i dag kollat upp om direktiven är klara till den kompletterande utredningen. De är ännu inte klara. Jag har inte fått se några direktiv. Jag undrar om ens den

tidsgränsen kommer att hålla med tanke på den omfattning som man nu ger arbetet med de nya argument som framförts i debatten i dag.

Vidare sade Ingemar Josefsson att jag i debatten hade framfört synpunkter när det gäller förändringar. Man passar väl på att föra fram synpunkter om det nu ändå kommer att bli en omarbetning. Jag förde fram en synpunkt, preskriptionstiden för miljöbrott, och frågade om man kommer att ta upp den igen. Eftersom jag ännu inte sett några direktiv vore det intressant att få höra från Ingemar Josefsson om just den punkten finns med när man skall omarbeta förslaget.

Anf. 76 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med detta med tiden. Jag har uppfattat det så när det gäller direktiven och tiden att det mer är en fråga om tryckkapacitet, om att få fram trycket, så det ligger väldigt nära nu att vi kan ta del av direktiven.

I mitt inlägg tog jag upp två delar: dels rätten att dra tillbaka propositionen, eftersom det hela var väldigt markerat i och med att motion väckts, dels frågor som borde prövas när det gäller omarbetningen. Inlägget bestod alltså av två delar, och båda frågorna vägdes mot varandra.

Anf. 77 GUDRUN LINDVALL (mp):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

För oss i Miljöpartiet är det här med en samlad miljöbalk en av våra hjärtefrågor. Vi har tidigare drivit detta och tänker oss en miljöbalk som är heltäckande, samordnad och effektiv. Dessutom skall det vara fråga om en radikal miljölagstiftning.

Konsekvensen av det förslag som den förra regeringen lade fram var att vår ledamot i Miljöskyddskommittén hoppade av, just därför att förslaget ansågs vara för dåligt. Snart hoppade också Naturskyddsföreningens representant av. Detsamma gjorde Socialdemokraternas och Vänsterpartiets representanter.

Anledningen var alltså att den förra regeringens förslag var för dåligt. I vissa fall var förslaget t.o.m. sämre än dagens lagstiftning. Man kan säga att det blev flera steg tillbaka. Jag skall ge några exempel för att visa varför det här förslaget absolut måste förkastas.

I Miljöskyddskommitténs förslag fanns dels miljökvalitetsnormer, dels generella föreskrifter för att kunna genomföra det här. De generella föreskrifterna togs tillbaka. Det innebar att det i praktiken skulle bli mycket svårt att genomföra miljökvalitetsnormerna. På denna punkt skulle miljöbalken bli ett kraftfullt slag i luften.

Man hade också skrivit in en paragraf som säger: De allmänna aktsamhetsreglerna skall tillämpas i den utsträckning det är ekonomiskt rimligt med hänsyn till å ena sidan den risk för skada eller olägenhet som en verksamhet av det slag som det är fråga om kan medföra och å andra sidan nyttan av verksamheten samt kostnaden för skyddsåtgärder.

Återigen: Ekonomin sätts före miljön. Det anser vi i Miljöpartiet vara absolut oacceptabelt. Nej, det förslag som den förra regeringen

lade fram var, skulle jag vilja säga, den minsta gemensamma nämnaren av vad de fyra borgerliga partierna kunde komma överens om.

Det blir inte en miljöbalk bara därför att man för ihop vissa av lagarna och kallar det för en miljöbalk. Det blir en miljöbalk först när samtliga lagar finns som berör miljöområdet och när det finns gemensamma grundläggande regler för hur problemen skall hanteras. Dessutom handlar det om samma straffbedömning och straff. Också Lagrådet kommenterade att detta saknades. Man riktade alltså allvarlig kritik mot det miljöbalksförslag som lades fram.

De lagar som saknas är bl.a. vattenlagen, biotekniklagen, strålskyddslagen och alla lagar som rör jord- och skogsbruk. Framför allt de sistnämnda lagarna handlar ofta om biologisk mångfald. Det är därför mycket angeläget att de finns med.

Här finns en miljöombudsman, som vi i Miljöpartiet kan stödja, men *inte* på bekostnad av miljöorganisationernas talerätt, vilket i det borgerliga var borttaget.

Jag måste säga att jag personligen är mycket förvånad framför allt över att man i Centerpartiet var nöjd med det här förslaget. Jag kan förstå att man haft problem när det gällt att få ihop en miljöbalk, särskilt som man måste vara överens framför allt med Moderaterna. Man verkar ha haft problem i detta arbete. Vad man kom fram till var vad alla fyra partierna kunde enas om, nämligen en halvmesyr.

Det är dags att Centerpartiet tar klivet ur det borgerliga båset och börjar fundera på hur man kan få tillbaka den gröna profilen. Det här förslaget kan väl ni i Centerpartiet inte vara nöjda med. Vi i Miljöpartiet är inte nöjda! Därför anser vi att det är mycket bra att förslaget har dragits tillbaka. Det behövs en rejäl översyn.

Vi håller med den nuvarande regeringen om att en parlamentarisk utredning inte är nödvändig. Miljöskyddskommitténs förslag var bra i mångt och mycket. Det fanns vissa brister även där, men det var betydligt bättre än det förslag som den borgerliga regeringen lade fram.

Vi förutsätter att den socialdemokratiska regeringen noga ser över Miljöskyddskommitténs förslag. Dessutom ser vi fram emot en riktig, och en rejäl, miljöbalk som är vad den skall vara: en heltäckande, samordnad, effektiv och radikal miljölagstiftning. Vi i Miljöpartiet kommer att göra vad vi kan för att hjälpa den socialdemokratiska regeringen i det arbetet, och vi förutsätter att detta kommer att gå förhållandevis fort.

Anf. 78 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det sista uttalandet kunde det vara intressant att få litet förtydligat. Det handlar då om på vilket sätt Miljöpartiet kommer att hjälpa den socialdemokratiska regeringen i arbetet med att utarbeta förslag till en ny miljöbalk. Jag visste inte hur nära samarbetet på miljöområdet var när det gäller dessa två partier. Möjligen kan Gudrun Lindvall förtydliga detta litet och säga om hon eller någon annan från Miljöpartiet kommer att ingå i utredningen eller tala om på vilket annat sätt samarbetet och, framför allt, nämnda hjälp kommer att ta form.

Sedan vore det intressant att höra om Gudrun Lindvall vet huruvida socialdemokratin är intresserad av den hjälp i detta arbete som Gudrun Lindvall och Miljöpartiet nu erbjuder.

Den iakttagelse som Gudrun Lindvall gör är inte originell, dvs. att det material som lades fram i form av en proposition från den tidigare regeringen är, som Gudrun Lindvall vid ett tillfälle säger, den minsta gemensamma nämnaren av något som alla de fyra regeringspartierna kom överens om. Nej, själva finessen med förslag från en regering är just att det är något som alla regeringspartier står bakom – så även när det gäller det miljöbalksförslag som den tidigare regeringen lade fram.

Herr talman! Självklart rymmer det här ett visst mått av kompromissande. Men jag vågar också säga att den kompromiss som, efter vederbörligt hänsynstagande till Lagrådet, sprang fram ur detta arbete hade många goda förutsättningar i sin ursprungliga form men också när det gäller dess möjlighet att utvecklas just till ramverket för en samlad miljölagstiftning i Sverige.

Gudrun Lindvall säger att det saknas en del lagar. Särskilt nämner hon biotekniklagstiftningen. Det är inte riktigt sant. Vi i Centern lyckades märkligt nog driva fram – och över en natt, höll jag på att säga, få Socialdemokraterna att vända, att ta sitt ansvar och att vara med på att biotekniken borde regleras i – en lagstiftning, en lagstiftning som dess bättre har antagits av riksdagen och som för övrigt har verkställts av den tidigare regeringen.

Gudrun Lindvall säger också att jord- och skogsbrukslagarna skall in i miljöbalken. Hade jag haft möjlighet att även denna gång ställa en fråga till Ingemar Josefsson skulle jag ha tyckt att det var intressant att få veta om jord- och skogsbrukslagarna genom arbete av en organisationsutredning och juridisk utredning kommer att införlivas i miljöbalken. I sådana fall är det ett litet underligt sätt att införa starka politiska krav och inslag i fråga om en tillbakadragen proposition och ett tillbakadraget material.

Anf. 79 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga, Lennart Daléus, att det förekommer kontakter mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet när det gäller den framtida miljöbalken. Lennart Daléus och jag gör olika bedömningar. Vi i Miljöpartiet anser att föreliggande förslag inte är ett bra förslag till miljöbalk. Vi anser att det skall gå betydligt längre på många områden. Jag tror att Lennart Daléus innerst inne också anser det, även om det kan vara svårt att bryta med den gamla regeringen.

Jag är övertygad om att även Lennart Daléus kommer att vara mera nöjd med det förslag som kommer än med det förslag som den borgerliga fyrklöverregeringen lade fram. Om vi skall vara ärliga, Lennart Daléus, får vi väl säga: Det var ingen slump att Naturskyddsföreningen hoppade av Miljöskyddskommittén, utan det berodde på att det förslag som ni då lade fram inte var bra.

Anf. 80 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det måste vara någon ordning på begreppen. Jag kan hålla med om att det var fråga om ett visst mått av avhopp från Miljöskyddskommittén mot slutet av dess arbete. Också Miljöpartiets sakkunnige lämnade utredningen. Men det skedde i ett läge där man hade tagit del av Lagrådets remiss. Det var den som i valrörelsens inledningsskede ledde till att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lämnade utredningen.

Efter det att lagrådsremissen var avklarad så införlivades – som jag sade i mitt anförande här – många av framlagda synpunkter i det som sedan blev regeringens förslag till riksdagen. Men då hade, som sagt, Miljöpartiets representant och andra lämnat Miljöskyddskommittén.

Herr talman! Det som förvånar mig mest i Gudrun Lindvalls inlägg gäller den attityd Miljöpartiet tidigare hade i diskussionen inför de regeringsförhandlingar som man uppenbarligen har bedrivit med den nuvarande regeringen.

Gudrun Lindvall säger till mig att Lennart Daléus kommer att bli mycket nöjdare över det förslag som den nuvarande regeringen kommer att lägga fram till riksdagen. Att ha denna politiskt synska förmåga är någonting jag avundas Gudrun Lindvall, att i förväg kunna veta att den påverkan hon och hennes partikamrater tror sig kunna ha på den socialdemokratiska betongkolossen kommer att leda till att regeringen återkommer med ett förslag till riksdagen som hon inbjuder mig att i dag vara nöjd med. Som mått på miljöpolitiskt arbete är det originellt, men jag är inte säker på att det är så kraftfullt.

Det hade varit bättre om Gudrun Lindvall hade berättat vilka krav Miljöpartiet framför i sina överläggningar och förhandlingar med den socialdemokratiska regeringen så att vi nu kan bedöma styrkan i dem. Vi kanske rent av i dag kan se om de har möjlighet att komma att införlivas i lagstiftningen. Jag hoppas att Gudrun Lindvall kan ge besked på den punkten.

Anf. 81 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Det är möjligt att jag gör en felbedömning av Centerpartiet och Lennart Daléus. Jag kunde inte tänka mig att ni kunde vara nöjda med det kompromissförslag som den borgerliga regeringen har lagt fram. Jag kan bara beklaga om det är så.

En miljöbalk som saknar generella föreskrifter för miljökvalitetsnormer, grundläggande regler, samma straffbedömning och straff, trodde inte jag att Centerpartiet, som säger sig vara intresserat av miljöfrågor, kunde vara nöjt med. I så fall kan jag bara beklaga Centerpartiet. Det var värre än jag trodde.

Jag är övertygad om att mycket av det som både Ingemar Josefsson och jag har berört kommer att införlivas i den kommande miljöbalken. Jag tycker att vi ganska väl har talat om vilka delar vi anser saknas och vilka delar vi vill arbeta om. Jag kan naturligtvis upprepa det här, men vi har båda två nämnt dem.

Jag är också övertygad om att den miljölagstiftning som förhoppningsvis är klar inom ett år kommer att vara mer lik det förslag som

Miljöskyddskommittén lade fram. Det förslaget var, även om det hade vissa brister, betydligt bättre än det urvattnade förslag som den borgerliga regeringen så småningom presterade.

Anf. 82 DAN ERICSSON (kds):

Herr talman! Jag har egentligen en huvudfråga till Gudrun Lindvall.

I debatten här i kammaren den 19 oktober angående miljöbalken sade Roy Ottosson, som då företrädde Miljöpartiet, så här: "Vårt krav på regeringen var att få en bra miljöbalk. I det krav som vi ställt ingår att införandet av den inte skall försenas en dag."

En vecka senare gav miljöministern beskedet att det kommer att dröja ett och ett halvt år. Vi vet att det ibland kan ta längre tid. Det handlar om beredningar, propositioner osv. Vi vet inte när vi kommer att få se en ny samlad miljöbalk.

Om Gudrun Lindvall är nöjd med de besked som gavs om att det skall bli en förbättring, är ni då också nöjda med beskedet att regeringen inte har levt upp till det löfte som enligt Miljöpartiet gavs att miljölagstiftningen inte skall försenas en dag? Är ni nöjda med detta?

Gudrun Lindvall har också nämnt rättsverkande miljökvalitetsnormer som ett argument för att förslaget skall återförvisas. Också på den punkten skulle man kunna föra ett resonemang. Det är inte någonting som Socialdemokraterna har framfört i argumentationen, utan det har fortfarande i huvudsak varit fråga om vattenlagstiftningen och talerätten för miljöorganisationer.

Jag har tidigare sagt att vi skulle kunna resonera oss fram på de punkterna. Egentligen finns det ingenting nytt i det Gudrun Lindvall har sagt. Miljöpartiet har ställt upp in blanco på regeringens förslag att dra tillbaka detta förslag. Därmed har man försenat miljöarbetet.

Det sades att Miljöpartiet skulle vara en blåslampa. Miljöpartiet har blivit en bromskloss för en offensiv miljöpolitik.

Anf. 83 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Detta är vad som kan kallas bombastiskt politiskt tal, men det är inte något som har med verkligheten att göra.

Vi hade gärna sett att den borgerliga regeringen hade lagt fram ett förslag till en bra miljöbalk som betydligt mer hade anslutit sig till det förslag som Miljöskyddskommittén lagt fram. Det hade varit det bästa ni kunde ha gjort.

Men när det kommer ett förslag till miljöbalk som är så urvattnat och så dåligt att representanter för både Naturskyddsföreningen och Miljöpartiet känner sig nödgade att hoppa av måste ni väl förstå att det var stora brister i det förslaget.

Vi vill ha en bra miljöbalk. Vi vill inte ha en miljöbalk som till namnet men inte alls till innehållet är en bra miljöbalk, utan i vissa fall är en sämre miljölagstiftning än den vi har i dag och i många fall tar ett steg tillbaka. Det är inte en bra miljöbalk.

Vi anser därför att den enda möjligheten var att att dra tillbaka förslaget. Det förslag som förelåg var för dåligt för att utskottet skulle kunna börja arbeta med det. Det fanns för stora brister. Det saknades

för mycket av det vi anser absolut nödvändigt för att det skall vara en bra miljöbalk.

Vi hoppas naturligtvis att Socialdemokraterna skyndsamt skall jobba vidare med detta. Vi vet att Miljöskyddskommitténs förslag kommer att ligga i botten för fortsatt beredning. Miljöpartiet menar att detta var den enda möjligheten att på sikt få en bra miljölagstiftning, en bra miljöbalk, och den skall givetvis inte försenas med en enda dag.

Anf. 84 DAN ERICSSON (kds):

Fru talman! Som framgår av inlägget från Gudrun Lindvall har Miljöpartiet oerhört svårt att stå för att man av Socialdemokraterna krävde att lagstiftningen inte skulle försenas med en dag. Nu har man fått beskedet att det kommer att dröja ett och ett halvt år, och det kan dröja längre.

Vad säger Miljöpartiet om detta? Tycker ni att det är ett bra utfall av en offensiv miljöpolitik att en samlad miljölagstiftning blir försenad? Jag tycker att det näst intill är en skandal. Miljöpartiet har sagt sig vilja vara pådrivande i dessa frågor men har nu lyckats agera som en bromskloss.

Gudrun Lindvall säger att det förslag till miljöbalk som den förra regeringen tog fram var att ta steg tillbaka. Det skulle vara intressant att veta på vilka punkter som denna miljölagstiftning tar steg tillbaka. Det vore bra att få sådana exempel. Jag kan faktiskt inte finna dem.

Jag har arbetat med detta ett antal år. Vi hade ett bra förslag som kunde ha blivit bättre i utskottsbehandlingen. Men nu får vi inte ens den möjligheten. Det kommer att dröja ett antal år innan vi igen får ett förslag på bordet. För detta bär Miljöpartiet ett tungt ansvar.

Anf. 85 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag kan ge ett exempel på vilket sätt förslaget innebär att man tagit många steg tillbaka. I 2 kap. 7 § står att nyttan av verksamheten och kostnaden för skyddsåtgärder skall vara avgörande. Den typen av skrivningar har vi inte haft i miljölagstiftningen, vilket vi skulle haft om detta hade gått igenom. Det hade varit att ta flera steg tillbaka, dvs. ekonomin först och miljön sedan.

Det förvånar mig att kds, som försöker profilera sig som ett parti som är intresserat av miljön, kan acceptera och vara nöjt med en miljöbalk som saknar vattenlagen, biotekniklagen, strålskyddslagen och lagar om jord- och skogsbruk, som är så essentiella för framför allt den biologiska mångfalden.

Inte heller ni kan vara nöjda med det här förslaget till miljöbalk. Det vore bättre om ni var ärliga och kunde erkänna att det fanns brister i förslaget, och att det bästa vi nu kan göra är att återremittera det och få ett bra förslag som vi som är intresserade av miljön samfällt kan vara nöjda med.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

22 § Införlivande av vissa direktiv om enskilda näringsidkare enligt EES-avtalet, m.m.

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU4
Införlivande av vissa direktiv om enskilda näringsidkare enligt EES-avtalet, m.m. (prop. 1994/95:39)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 27 §.)

23 § Arbetstid m.m.

Arbetstid m.m.

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU2
Arbetstid m.m.

Anf. 86 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Ledamöter i arbetsmarknadsutskottet och kammarens övriga ledamöter! En stor fråga för mitt parti har länge varit att införa kortare lagstadgad arbetstid.

Vi kan titta tillbaka i historien och se att arbetstiden i slutet på 1800-talet var 60 timmar i veckan. År 1940 hade vi kommit ner till 48 timmar i veckan. På 1960-talet infördes 45 timmars arbetsvecka, och på 1970-talet hade vi fått en arbetstid på 40 timmar i veckan. Det är inte för alltid fastslaget att arbetstiden skall vara just 40 timmar.

När företagen började rationalisera försvann en mängd arbeten. Robotisering genomfördes, och det minskade arbetsstyrkan ytterligare. Så länge det är bra tider är detta på grund av låg arbetslöshet och god tillgång på arbeten inte så tydligt. Men nu, fru talman, när arbetslösheten är så otroligt hög, visar sig effektiviseringens stora konsekvenser på arbetsmarknaden. Det börjar att gå bättre för företagen nu med fler order. Men detta genererar inte så många fler jobb. Här vill jag citera SKF-chefen i nyheterna klockan sex på morgonen efter den ödesdigra dagen den 13 november. Detta var alltså den 14 november klockan sex när han sade: Några nya jobb blir det endast marginellt trots en bra orderingång.

Förutsättningarna för en mängd jobb är alltså borta. Då måste vi börja tänka om. Vi måste ha en ny helhetssyn på hur arbetstillfällen skall skapas.

Livet gestaltar sig mycket annorlunda nu mot innan rationaliseringarna, robotiseringarna och effektiviseringarna började. Allt är så effektivt och livet snurrar så fort att man inte får tid för sin familj och sina vänner. Vi får i stället införa livskvalitet som ett honnörsord.

Fru talman! Miljöpartiet vill införa en arbetstidsförkortning. Vi föreslår att arbetstiden skall sänkas till 37 timmar i veckan nästa år med sikte på en sänkning till 35 timmars arbetsvecka innan 1998. En viktig synpunkt på detta är den sociala dimensionen. Vid en sänkning av

arbetstiden får man mer tid att själv bestämma över. Fritiden ökar, och man får mer tid att vara med sina barn. Då kan tiden på dagis minskas. Med ökad värdefull fritid kan samhällsekonomiska vinster göras.

Inom flera yrkesområden dras man med arbetsskador i form av belastningsskador utmynnande i dåliga ryggar och axelskador. Inom byggbranschen är detta speciellt tydligt. I en sammanställning gjord under 1991 visar Bygghälsan att belastningsskadorna utgör 74 % av antalet registrerade arbetsskador. Inom byggbranschen skadas 1 av 15 medan 1 av 34 skadas inom det övriga arbetslivet. Totalt inträffade det 9 432 arbetsolyckor. Dessa arbetsolyckor resulterade i totalt 174 000 sjukdagar.

En lag från 1992 gör att arbetsgivaransvaret är mycket större än tidigare. Det medför att arbetsgivaren svarar för de 14 första dagarna av sjukskrivningen. Detta medför att företagen får bära de ekonomiska konsekvenserna av arbetsskador orsakade av trötthet, ouppmärksamhet och farlig arbetsmiljö.

Av byggnadsarbetarna arbetar endast ca 3 % fram till 65 års ålder. Det medför utgifter för staten i form av transfereringar. Man vet att den mänskliga kroppen återhämtar sig snabbare om belastningarna sker under kortare tid per dygn. Att införa kortare arbetstid i byggbranschen, t.ex. sex timmars arbetsdag, skulle med stor sannolikhet reducera arbetsolyckorna.

För att effektivisera användningen av dyrbara maskiner vid byggen av olika slag kunde man arbeta i två lag med vardera kortare arbetstid och bättre utnyttja tiden som åtgår till bygget. Man utnyttjar maskinerna bättre och effektivare och det kostar mindre. Här kan ekonomiska samordningsvinster göras som bärs upp av den kortare arbetstiden.

Fru talman! Flera försök med kortare arbetstid har gjorts inom den offentliga sektorn. På Södertälje lasarett har man vid två sjukvårdsavdelningar gått ner till sju timmars arbetsdag med bibehållen lön. Dessa avdelningar klarar efter två år sina sparkrav. Sjukfrånvaron har minskat och kvaliteten på vården har ökat. Samtidigt har kvaliteten på de anställdas livssituation ökat.

I Kiruna arbetar hemtjänstpersonalen sex timmar per dag med bibehållen lön. Här har sjukfrånvaron minskat med 30 %. Minskade uttag från a-kassa, socialbidrag och försäkringskassa är samhälleliga vinster. Flera försök pågår eller skall börja i flera landsting.

Fru talman! Miljöpartiet beräknar att en arbetstidsförkortning på två timmar per vecka, dvs. 100 timmars årlig arbetstidsförkortning leder till ca 50 000 nya jobb. Flera organisationer är nu inne på detta, bl.a. Metall. LO-kongressen har uttalat ett stöd för en arbetstidsförkortning.

Men Miljöpartiet vill gå längre under denna mandatperiod och få till stånd en arbetsvecka på 35 timmar. Det skulle leda till 130 000 nya jobb, vilket för övrigt ligger på den tyska nivån.

En sänkt arbetstid leder till att förutsättning för verklig jämställdhet och livskvalitet i ett vidare perspektiv kan uppnås. Den osannolikt höga arbetslösheten gör att vi nu måste ta ordentliga tag för att få en förändring till stånd. Vi riskerar nu att cementera en kärna av långtidsarbets-

lösa som med förödande stor sannolikhet slås ut från arbetsmarknaden för gott.

Fru talman! Miljöpartiet önskar att det privata arbetslivet satsar på en arbetstidsförkortning liksom man tidigare gjort inom den offentliga sektorn. Vi vill att pengar till detta förs över från arbetsmarknadsåtgärder. Detta kompenseras i sin tur av sänkt arbetslöshet och samhällsekonomiska vinster i form av mindre tid i barnomsorg, minskade transfereringar, minskad sjukfrånvaro och sist men inte minst en ökad livskvalitet.

Miljöpartiet vill bifalla intentionerna i yrkandena 6 och 7 i motion A715, men vi vill gå längre och införa en lagstadgad arbetstidsförkortning.

Anf. 87 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Riksdagledamöter! I arbetsmarknadsutskottets betänkande behandlas 18 motioner om arbetstid m.m. De flesta är väckta under den allmänna motionstiden. De finns en reservation och ett särskilt yttrande till betänkandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner med hänvisning till den utredning på arbetstidsområdet som aviserats av statsministern samt avslag på reservationen.

Mängden motioner visar med all önskvärd tydlighet att detta är frågor som väcker stort engagemang. Som jag ser det handlar det om tre delar. Det är arbetstidens längd, arbetstidens förläggning och övertidsuttaget.

Arbetstidens längd i form av veckoarbetstid har rört sig sakta nedåt under 1900-talet. Sedan 40-timmarsveckan infördes har någon enstaka yrkesgrupp, bl.a. skiftesarbetare, fått ytterligare förkortning. I övrigt har det stått still. Utrymmet för arbetstidsförkortning har i stället använts till semester och föräldraledigheter. Men kraven på ytterligare förkortning av veckoarbetstiden har däremot inte tigit still.

Många grupper och organisationer, inte minst mitt eget kvinnoförbund, har drivit på frågan om sex timmars arbetsdag, men vi tror inte att det är medicin mot arbetslösheten. Vi tror inte att det är ett sätt att få fler jobb eller att dela på jobben. Men vi är fullständigt övertygade om att det vore ett stort kliv framåt för jämställdheten. Vi får inte glömma bort att före kvinnornas inträde på arbetsmarknaden var familjens arbetsdag utanför hemmet 8–10 timmar medan den i dag är 14–16 timmar.

Runt om i landet pågår det försöksverksamhet med förkortad arbetstid i olika former. Vi har hört en hel del räknas upp här. Jag behöver inte upprepa dem en gång till.

Men som framgår är det de offentliga arbetsgivarna som är alerta i den här försöksverksamheten. De skulle vara intressant om fler branscher vågade sig på det. Men utskottet anser inte att staten behöver ta sådana initiativ i dag och föregripa den kommande utredningen. Däremot kommer vi att med intresse ta del av de lokala försöksverksamheterna.

Miljöpartiet skriver i sin reservation att normalarbetstiden skall anpassas till verkligheten. Det låter sig sägas, men till vems verklighet skall den anpassas? Är det till den ensamstående flerbarnsmammans, direktörens i det internationella storföretaget, affärsbiträdets, metallarbetarens eller rent av riksdagsledamotens? Jag tror att deras behov och deras verklighet ser litet olika ut, varför det kan finnas behov av flera olika lösningar och flexibla arbetstider.

Miljöpartiet skriver också att de inte tycker att den nuvarande arbetstidsnormen kan anses vara en naturlag. Det tycker inte jag heller, och jag har faktiskt aldrig hört någon som har påstått det. Däremot finns det många, som jag har sagt tidigare i dag, som kämpar för att ytterligare arbetstidsförkortningar skall komma till stånd.

Miljöpartiet anser också att riksdagen skall ställa medel till förfogande för försök med kortare arbetstid. Skulle det visa sig genom försöksverksamhet eller genom den utredning som aviserats att staten kan spara stora belopp i transfereringssystemet genom en kortare daglig arbetstid, skall vi naturligtvis ta till oss den möjligheten. Ibland kan ju pengarna användas betydligt effektivare om inte olika konton sätter gränser för deras användning. FINSAM-projektet mellan försäkringskassan och vissa landsting är ett sådant exempel. Men nog måste ersättningen till de anställda för utfört arbete, oavsett arbetsdagens längd, vara en fråga för parterna, inte för riksdagen.

Förutom kravet på kortare arbetstid behandlar en mängd motioner arbetstidens förläggning. Det är tydligt att nuvarande regelsystem inte passar in på ett modernt arbetsliv. Den nutida familjebildningens många variationer kan också innebära större behov av flexibla lösningar för arbetstidens förläggning. De många motionskraven tyder, som sagt, på det.

Slutligen tar man i motionerna upp frågan om det stora övertidsuttaget. Det tycks som om arbetsgivarna hellre beordrar övertid än anställer ny personal.

Rent matematiskt motsvarar dagens övertidsuttag ca 50 000 heltidsarbeten. Det är inte sannolikt att en begränsning av övertiden skulle ge *så* många nya arbetstillfällen, men det känns ändå fel att hundratusentals människor går utan arbete medan andra sliter med övertid.

Fru talman! Behoven av förändringar tycks stora, och frågorna är, som framgår, många. Utskottet hälsar därför med stor tillfredsställelse att statsministern aviserat en utredning på detta område.

Mina yrkanden redovisade jag i början av anförandet.

Anf. 88 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi i Miljöpartiet anser att det är så angeläget att genomföra en förkortning av arbetstiden att vi vill att en sådan sker så snabbt som möjligt, gärna den 1 juli 1995, såsom vi har yrkat i vår budgetmotion. Vi yrkar att arbetstiden skall sänkas den 1 juli 1995 och att någon utredning inte skall avvaktas, detta trots att vi tycker att det är bra att en utredning kommer till stånd. Vi tycker också att det är bra att det socialdemokratiska partiet är positivt till att kanske så småningom en kortare arbetstid införs, såsom nu sker ute i Europa.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Som bekant kostar arbetslösheten 100 miljarder kronor. Varifrån tar man dessa 100 miljarder? Den miljard som krävs i reservationen kan återfås i form av en minskning av arbetslösheten, transfereringar och, som jag sagt, en bättre livskvalitet.

Anf. 89 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Miljöpartiet tycks tro att en arbetstidsförkortning skall ge fler arbetstillfällen och därigenom minska arbetslösheten. Det bygger på att det i dag inte skulle finnas arbetsuppgifter som inte blir utförda. Min bestämda uppfattning är att det i dag finns mängder av arbetsuppgifter som bara väntar på att bli utförda, om någon vill betala för det. Jag tror därför inte att vi i dagens läge har behov av att dela på arbetet för att få något att göra.

Vad åter gäller de pengar som staten skall ställa till förfogande kan det möjligtvis genom en utredning eller på annat sätt visa sig att transfereringssystemet kan ändras så, att pengarna kan användas bättre. Det kan ändock inte vara rimligt att riksdagen skall fatta beslut om att staten skall betala ersättning för människors arbete ute på den ordinarie arbetsmarknaden. Jag menar att vi bör passa oss mycket noga för detta.

Anf. 90 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Det viktigaste för Miljöpartiet är inte antalet miljarder utan att vi verkligen kan komma till skott vad gäller en arbetstidsförkortning. Enligt beräkningar skall en arbetstidsförkortning, t.ex. ned till 35 timmar, som jag förut sade, medföra 230 000 nya jobb.

Lilla Edets pappersbruk, som använder returpapper, avskedade t.ex. för ett antal år sedan 2 000 anställda. Bruket har genomfört rationaliseringar och har nu fått en orderökning. Företaget kan dock inte efterfråga mer än 200 nya anställda. Detta exempel visar att rationaliseringar, insättande av industrirobotar, datorisering och effektivisering verkligen har medfört att antalet arbetstillfällen har minskat.

Anf. 91 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Arbetstidsförkortningar har genomförts på kontinenten och har inte lett till någon större minskning av arbetslösheten. Det gäller t.ex. i Tyskland.

Det förvånar mig ganska mycket att höra en miljöpartist som inte tycks tro att det finns arbetsuppgifter som inte blir utförda. Vi talar i varje fall inom socialdemokratin ganska mycket om att det i miljöarbetet, inom den gröna sektorn, finns många arbetsuppgifter som i dag inte blir utförda. Sådana skulle säkerligen kunna skapa arbetstillfällen, varigenom arbetskraften kan utnyttjas utan att för den skull staten behöver betala för den.

Anf. 92 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Utskottsmajoriteten avstyrker samtliga motioner under hänvisning till pågående utredningsarbete på området. Såväl mot bakgrund av motionerna som av olika uttalanden från arbetsmarknadsut-

skottet under senare år kan man lugnt konstatera att den nu gällande lagstiftningen på detta område är mogen för en översyn. Den är en relikt från äldre tider med en helt annan arbetsmarknad än den som vi har i dag eller kan emotse för framtiden. Så långt finns det politisk enighet. När det gäller den önskvärda inriktningen av lagstiftningen framöver finns däremot starkt divergerande uppfattningar.

I ett antal motioner, främst från vänsterhåll, väcks krav på en generell arbetstidsförkortning. Enligt motionärerna skulle detta vara en social välfärdsfråga men också – och framför allt – det Columbi ägg varigenom vi löser arbetslöshetsproblemet. Sex timmars arbetsdag för alla på litet sikt – simsalabim så har vi utrotat arbetslösheten genom arbetsdelning. Av motionerna framgår inte alltid om man tänkt sig att denna 25-procentiga sänkning av arbetsinsatsen skall ske med bibehållen lön eller med en motsvarande lönesänkning. Jag har svårt att se att det sistnämnda fallet skulle representera en väg för att höja den generella välfärden.

I en vänstermotion påkallas ett anslag om 1 miljard kronor för en försöksverksamhet med kortare arbetstid, vilket ger vid handen att det är det förstnämnda alternativet som man har i åtanke. Även om Vänsterpartiet nu inte yrkar bifall till sin egen motion, är detta djupt oroande med tanke på att vänstern utgör ett stödparti för regeringen och därmed kan tänkas vinna gehör även för de mest aparta krav.

Jag skulle vilja citera litet grand ur OECD:s sysselsättningsstudie, som just har kommit ut i svensk översättning. Den skall ingå i The OECD Jobs Study: Evidence and Explanations. Där står följande under rubriken "Vad svaret *inte* är", dvs. svaret på frågan hur medlemsländerna skall lösa problemet med arbetslösheten:

"Lagstadgad allmän arbetsdelning angriper inte arbetslöshetsproblemet genom att öka antalet arbetstillfällen via ökad ekonomisk aktivitet utan genom att ransonera riktigt arbete. Påtvingad arbetsdelning har aldrig varit en framgångsrik metod för att minska arbetslöshet, inte minst på grund av arbetstagarnas motstånd mot sänkta löner. Denna 'kur' får inte blandas ihop med frivilliga förhandlingar mellan anställda och arbetsledning om flexibla arbetstider som kan sänka kostnader och ge ökad sysselsättning."

Dessa ord från OECD vill vi moderater med skärpa understryka och skicka med den arbetstidsutredning som inom kort skall tillsättas. Grunden för arbetstidsförkortning har historiskt varit och måste även framdeles vara ökad produktivitet, som leder till förbättrad levnadsstandard som den som så vill kan använda för att förkorta sin arbetstid och därmed köpa sig mer fritid. De nya, mer flexibla arbetstider som även Moderata samlingspartiet förespråkar måste vara ekonomiskt försvarbara. Det förutsätter att inte produktionskostnaderna ökar så att svenska företag får en försämrad konkurrenskraft. På sikt är det endast ekonomisk tillväxt och sunda statsfinanser som kan ge riktiga jobb med höjt välstånd för alla.

Den sociala dimensionen är nog så viktig, Barbro Johansson, men i Miljöpartiets föreställningsvärld saknas den ekonomiska dimensionen helt. Välfärd förutsätter faktiskt välstånd, så enkelt är det. Dess bättre

blev jag något lugnad när jag hörde av Laila Bjurling att även Socialdemokraterna tycks ha viss insikt om detta förhållande.

I två moderata motioner, A704 och A707, begärs en översyn av semesterlagens bestämmelser om semesterlönegrundande frånvaro. Om man tar del av betänkandet SOU 1994:41, "Ledighetslagstiftningen – en översyn", och inte minst av de synpunkter från organisationerna på arbetsmarknaden som utredningen inhämtat, står det klart att kraven i dessa motioner är väl motiverade. Utskottet har emellertid avstyrkt motionerna med motiveringen att den breda utredning på arbetstidsområdet som regeringen har aviserat skulle omfatta även semesterreglerna, eftersom årsarbetstidsbegreppet skall ingå i utredningsuppdraget, dvs. att arbetstids- och ledighetsregler eventuellt skall föras samman i en gemensam lag.

Alldeles nyss hörde jag en hittills obekräftad uppgift – jag har nämligen ännu inte sett några direktiv till utredningen – om att arbetsmarknadsministern skall ha uttalat att frågan om semesterlönegrundande frånvaro inte omfattas av utredningens uppdrag. Det vore allvarligt om så är fallet, för det innebär ju att ett enigt utskott har fattat beslut röranде dessa motioner på helt felaktiga grunder. Jag hoppas att Laila Bjurling kan upplysa om hur det faktiskt förhåller sig med detta. Jag vill också erinra om att arbetsmarknadsutskottet kan sägas ha uppfordrat regeringen att ta med även frågan om semesterlönegrundande frånvaro i direktiven till utredningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 93 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Ja, Christel Anderberg, vi kanske skall prata om den ekonomiska dimensionen, och då vill jag referera till mitt inlägg om byggnadsarbetarna. Det har visat sig att det uppstår stora ekonomiska effekter till följd av att man minskar arbetstiden. Man kan t.ex. effektivisera vägbyggen, där det används mycket stora maskiner, genom att man förkortar genomförandetiden för byggena. En person kan köra maskinen i sex timmar, och sedan kan man låta en annan köra den i ytterligare sex timmar.

På så sätt minskar arbetsskadorna. Det är visat genom utredningar och på sjukhus hur den mänskliga kroppen reagerar. I sex timmar orkar kroppen arbeta. Det är alltid under arbetsdagens sista två timmar som arbetsskador inträffar – fall från tak, belastningsskador av olika slag, man fastnar i en maskin, osv. Det innebär samhällsekonomiska vinster att människor undviker sjukskrivning och förtidspensionering. Som jag sade, är det 3 % av byggnadsarbetarna som arbetar till 65 års ålder.

Men den sociala dimensionen tycker jag är väldigt viktig. Byggnadsarbetarna kan få en bättre livskvalitet, som jag ser det, genom att kunna vara mindre sjuka och kanske också arbeta under en större del av livet.

Anf. 94 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag värnar också om byggnadsarbetarnas hälsa. Men det vore bra för att klara ut begreppen, om Barbro Johansson ville tala om för kammaren hur hon har tänkt sig att de två timmarna som man sänker arbetstiden skall betalas.

Skall arbetsgivaren betala för två timmar då den enskilde inte utför något arbete, eller skall staten gå in och betala mellanskillnaden? Eller skall rent av byggnadsarbetaren själv avstå från en fjärdedel av sin lön, och skulle det i så fall enligt Barbro Johanssons uppfattning leda till att han får högre livskvalitet?

Anf. 95 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Om lönerna kommer naturligtvis arbetsmarknadens parter att föra förhandlingar. Man kan göra på många olika sätt.

De anställda kan exempelvis avstå från löneförhöjning nästa år. Det kan också vara så, som jag sade tidigare, att man åstadkommer sådana effektiviseringar att de anställda behåller sin lön. Att det är möjligt har påvisats vid försök som utförts inom den offentliga sektorn, t.ex. på Södertälje lasarett. Där var det inga lönesänkningar, utan personalen behöll sin lön, och arbetstidsförkortningen genomfördes inom befintlig budget.

Anf. 96 LAILA BJURLING (s) replik:

Fru talman! Christel Anderberg sade att hon blev glad över att Socialdemokraterna tycks ha en viss insikt om att ekonomin spelar en roll i samhället. Det förvånar mig att Christel Anderberg uttalar sig på det sättet, för är det någonting som vi socialdemokrater verkligen har insikt om så är det de ekonomiska förhållandena. Det har väl finansministern visat med all önskvärd tydlighet.

Sedan har Christel Anderberg ställt frågor om vad utredningsdirektiven kan innehålla som regeringen i dag håller på att diskutera. Det är inte min uppgift, tycker jag, att stå här i kammaren och spekulera i vad som kan komma att stå i direktiven, utan jag får hänvisa till utskottets betänkande, där utskottet har utgått ifrån att direktiven är så vida att man kan lägga in de arbetstidsfrågor som befinns lämpliga att ta upp. Dit räknar vi från utskottets sida semesterfrågorna.

Detta är utskottets utgångspunkt. Vad regeringen kommer att säga i dag eller i morgon vill jag inte spekulera i.

Anf. 97 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Vänsterpartiet har länge arbetat för en övergång till sex timmars arbetsdag. Vi gör det av jämställdhetspolitiska skäl, för en jämnare balans mellan mäns och kvinnors yrkesliv och familjeansvar. Vi gör det av generella välfärdsskäl, för att göra livet drägligare genom att skapa utrymme för familj och sociala behov. Vi gör det av arbetsmarknadspolitiska skäl; genom att omfördela arbetstider skall fler kunna sysselsättas utan att priser och produktion för den skull ändras.

Det är glädjande att konstatera att Vänsterpartiets gamla krav på sex timmars arbetsdag i dag har ett brett och växande stöd hos befolkning-

en och hos ett stort antal fackförbund. Det är också bra att regeringen har bejakat Vänsterpartiets motion så långt att den beslutat tillsätta en arbetstidsutredning för att utreda en allmän arbetstidsförkortning och en begränsning av övertidsuttaget. Vi betraktar detta som en framgång för vår politik i arbetstidsfrågan.

Det faktum att frågan om en allmän arbetstidsförkortning nu hänskjuts till en utredning får inte betyda att försöksverksamheten med sex timmars arbetsdag avstannar eller fördröjs. I stället är det mycket angeläget att verksamheten utvecklas så att den omfattar fler branscher och fler sektorer.

Den försöksverksamhet som i dag bedrivs inom den offentliga sektorn pekar entydigt på att en arbetstidsförkortning i stort finansierar sig själv efter vissa initialkostnader. Det kan man avläsa på minskad sjukfrånvaro, minskade vikariekostnader, lägre personalomsättning, lägre rehabiliteringskostnader och minskad förtidspensionering.

När det gäller den privata sektorn saknar vi erfarenhet. Vi saknar också försöksverksamhet.

Vänsterpartiet har i den motion som nu behandlas föreslagit en försöksverksamhet som skulle finansieras av statskassan med en miljard kronor. Men eftersom riksdagen i en tidigare behandling har avslagit detta förslag till finansiering av försöksverksamheten har vi i dag valt att inte reservera oss till förmån för motionen, utan accepterar och stödjer utskottets förslag att frågan skall utredas.

I stället måste det bli utredningens första uppgift att initiera denna försöksverksamhet brett och över många sektorer.

Som jag tidigare sade saknar vi erfarenhet och konsekvenser av arbetstidsförkortning inom den privata sektorn. Vi får i dag i stället hämta våra exempel från den internationella världen. Det beror på att normalarbetstiden inte har ändrats i Sverige sedan 1973. Det står i stark kontrast till utvecklingen i övriga Europa.

Om man jämför veckoarbetstiden inom metallindustrin i 14 europeiska länder ser man att Sverige kommer först på tolfte plats – nästan längst ned – med våra 40 timmar. Tyskland, som Sverige ofta jämförs med, kommer 1995 att vara nere i 35 timmars normalarbetstid per vecka. Även i de andra skandinaviska länderna har man avsevärt mycket kortare arbetstid än i Sverige. I Danmark, t.ex., är veckoarbetstiden 37 timmar.

I Tyskland finns det dessutom en dokumenterad forskning om följderna av arbetstidsförkortningen under 80- och 90-talet. Den visar att arbetstidsförkortningen i Tyskland har ökat sysselsättningen med mellan 35 och 80 % per förkortad tidsenhet. Det innebär att en arbetstidsförkortning som motsvarar t.ex. 1 000 arbetstimmar skulle ersättas med mellan 350 och 800 nya anställningstimmar.

Arbetstidsförkortning har alltså en direkt effekt på sysselsättningen och ger därmed också en ren samhällsvinst. Det *finns* forskning. Den finns inte i Sverige utan i Tyskland, för det är där man har haft mod att genomföra en arbetstidsförkortning.

Vi kan också konstatera att den snabbt stigande arbetslösheten var ett av de viktigaste argumenten för att förkorta arbetstiden i Tyskland.

Vi vet alltså att förkortad arbetstid ger fler arbetstillfällen. Vad vi inte vet med säkerhet är hur arbetstidsförkortningen slår rent företagsekonomiskt. Det är därför vi i Vänsterpartiet driver kravet på en utökad försöksverksamhet som även omfattar den privata sektorn. Att minskad arbetstid medför lägre frånvaro, produktivitetshöjningar och andra positiva effekter vet vi redan. Det har försöken i den offentliga sektorn visat. Problemet är att vi inte kan beräkna storleken på besparingarna inom övriga sektorer. Vi vet inte hur de slår när vi jämför dem med ökade lönekostnader.

Om den utredning som regeringen nu beslutat tillsätta skall kunna arbeta seriöst och snabbt i riktning mot en allmän arbetstidsförkortning – vilket vi glädjande nog verkar ha majoritet för i denna kammare – och mot en normalarbetstid på sex timmar per dag, krävs det att utredningen blir en aktiv part när det gäller att initiera och tillskapa försöksverksamhet inom den privata sektorn och inom olika branscher där. Det är Vänsterpartiets uppfattning. Det är nämligen under de närmaste åren som Sverige har råd och möjlighet att införa en generell arbetstidsförkortning.

När den förra arbetstidsutredningen presenterades 1989 konstaterade man att vi i Sverige inte kunde införa någon arbetstidsförkortning eftersom vi hade brist på arbetskraft. En arbetstidsförkortning skulle innebära att vi tvingades importera arbetskraft eller höja pensionsåldern. I dag är läget det motsatta. Vi saknar arbetstillfällen, och flera hundratusentals människor är ofrivilligt arbetslösa. Dessutom finns i dag nästan en miljon människor frivilligt eller ofrivilligt i deltidsarbete. Ett har de gemensamt: De har själva valt att bekosta sin arbetstidsförkortning. De är i stor utsträckning kvinnor.

En kortare arbetsdag med lönekompensation för de lågavlönade skulle minska löneskillnaden mellan män och kvinnor och öka jämställdheten mellan könen. Det finns ett utrymme för och ett behov av en arbetstidsförkortning för att skapa fler jobb och för att öka jämställdheten mellan könen.

Sverige befinner sig dessutom i en konjunkturuppgång. Stora delar av exportindustrin genererar stora vinster. Industrin bör kunna bära vissa kostnader av en arbetstidsförkortning utan försämring av konkurrensförmågan.

Ett annat viktigt argument är de senaste årens faktiska förlängning av den genomsnittliga arbetstiden. Försämringar av t.ex. sjukledighet och förkortad semester har lett till en förlängning av arbetstiden. Den genomsnittliga arbetstidens ökning beror också på en ökning av uttag av övertid. Utvecklingen under senare år har alltså inneburit att allt fler arbetar alltmer, medan allt fler står utanför arbetslivet.

Fru talman! Med detta vill Vänsterpartiet understryka vikten av en allmän arbetstidsförkortning med inriktning mot sex timmars arbetsdag. Vi har inget emot att frågan utreds. Tvärtom ser vi det som en seger för vår politik att vår motion bejakas och blir en del av underlaget för den kommande arbetstidsutredningen.

Vad jag i mitt inlägg här och vad vi vänsterpartister i vårt särskilda yttrande vill understryka är att behovet av en bred försöksverksamhet

inom olika sektorer och branscher kvarstår. Att avvakta utredningens förslag innebär att man förlorar tempo i frågan. I stället måste det bli utredningens mest prioriterade uppgift att snabbt och i samverkan med arbetsmarknadens parter initiera försöksverksamhet med kortare arbetstid.

Anf. 98 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Ingrid Burman uppehöll sig i sitt anförande mycket vid internationella jämförelser. Det kan låta bestickande att Sverige i jämförelse med många andra europeiska länder har längre lagstadgad arbetstid. Men om man läser vidare i Vänsterpartiets egen motion framgår det redan där att om man tar in den faktiska årsarbetstiden, med hänsyn tagen till våra mer frikostiga regler för semester, rätt till föräldraledighet, studieledighet m.m., framstår Sverige som en mycket gynnad nation.

Vi, eller rättare sagt tidigare socialdemokratiska regeringar, har valt den inriktningen på ledighetsförmåner av olika slag. Vi har accepterat längre arbetstid men har många andra sociala förmåner som saknas eller är mindre långtgående i andra länder. Tycker Vänsterpartiet att vi i Sverige både kan äta upp kakan och ha den kvar?

Jag sade tidigare att Miljöpartiet saknar ekonomiska dimensioner. Det vet vi sedan gammalt att Vänsterpartiet också gör. Ingrid Burman talar om att företagen nu börjar visa stora vinster. Då tycker hon genast att det finns utrymme för att inteckna de vinsterna i form av en sänkning av den allmänna arbetstiden. Är Ingrid Burman och Vänsterpartiet inte medvetna om att det finns någonting som heter budgetunderskott och statsskuld och att det kanske finns goda skäl att först ta itu med de problemen, om vi skall kunna bibehålla välfärden på detta område på litet sikt?

Anf. 99 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag är mycket medveten om att det finns budgetunderskott och statsskuld. Jag var icke medveten om att Moderaterna var ett parti som tillsammans med oss ansåg det angeläget att dra in övervinsterna från exportindustrin för att betala det. Jag ställer gärna upp och diskuterar med moderaterna om hur vi skall kunna åtgärda det. På något annat sätt kan jag inte tolka Christel Anderbergs inlägg när det gäller sammankopplingen mellan exportindustrins övervinster och statsskulden.

När det gäller arbetstidsförkortningen och kopplingen till hur t.ex. årsarbetstiden slår i de olika länderna kan jag konstatera att jag i mitt inlägg sade att i Sverige jobbar allt färre mer och allt fler står utan sysselsättning. I Sverige jobbar kvinnor deltid. Att införa en arbetstidsförkortning innebär att vi utjämnar arbetstiden mellan individer.

I vårt förslag och vår motion har vi sagt att detta är en angelägen social reform. Vi har också sagt att vi inte är intresserade av att delta i en arbetstidsutredning som har till uppgift att verka för förlängd semester eller andra typer av förlängd ledighet. Vi vill koncentrera oss på den dagliga arbetstidsförkortningen. Där ligger den stora skillnaden mellan

de siffror som Christel Anderberg stödjer sig på och dem jag redogör för. Jag jämför arbetstiden per dag, normalarbetstiden per vecka.

Jag är mycket medveten om att vi i Sverige kan uppvisa en annan statistik om vi tar med de långtidssjuka, föräldraledighet och olika typer av semesterförmåner. Men för mitt parti, Vänsterpartiet, är det angeläget att få en kortare arbetsvecka och en kortare arbetsdag. Den åsikten har vi av sociala skäl, jämställdhetsskäl och rättviseskäl. Vi vet att det skapar fler sysselsättningstillfällen.

Anf. 100 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Jag tänker inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara försäkra Ingrid Burman att det både för mig och alla andra moderater vore fullständigt främmande att tala om indragning av företagens övervinster. Det är en terminologi vi över huvud taget inte använder oss av.

Vi moderater noterar att det efter de tre borgerliga regeringsåren nu börjar gå bra för Sverige. De ekonomiska hjulen börjar rulla allt snabbare. Företagen genererar vinster. Vi förutsätter att företagen kommer att betala lagstadgade skatter och avgifter på sina inkomster.

Anf. 101 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Under de borgerliga åren skedde en förtäckt devalvering här i landet. Den innebar att exportindustrin fick ett stöd på ungefär 20 %, som slår igenom med 20 % lägre lönekostnader i förhållande till den marknad man säljer sina varor på. Christel Anderberg har just redovisat att hon inte har något intresse av att dra in dessa 20 %, detta förtäckta stöd, till statskassan. Frågan blir då om Christel Anderberg är intresserad av att använda detta till att förkorta arbetstiden för de löntagare som faktiskt, i relation till den inhemska marknaden, inte har tagit del av dessa 20 % som den borgerliga regeringen belönade exportindustrin med när man bidrog till att valutakursen förändrades.

Jag är beredd att tillsammans med parterna på arbetsmarknaden initiera möjligheter att omvandla dessa övervinster till en förkortad arbetstid, om det är det parterna tycker är det rimliga och riktiga. Därav förslaget att vi skall initiera försöksverksamhet. Ställer Christel Anderberg upp på det?

Anf. 102 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Ingrid Burmans anförande utgår från inställningen att all egendom är stöld och allting som företagen och de enskilda får behålla av sina inkomster är en gåva från staten.

Jag kommer inte att medverka till det som Ingrid Burman nu föreslår. Det som jag med liv och kraft skall ägna de närmaste åren åt är att lägga grunden för att de svenska företagen kan fortsätta att gå bra och expandera, att de små företagen kan växa och bli medelstora och anställa flera människor. Det är faktiskt av inkomsterna från företagsamheten vi alla lever.

Sveriges ekonomiska läge är i dag inte sådant att vi kan inteckna vissa inkomster och öronmärka dem för sådana här experiment.

Den miljard som Ingrid Burman talar om, varifrån skall vi få den? Vem skall betala?

Arbetstid m.m.

Anf. 103 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag tror att Christel Anderberg har varit något ouppmärksam om hon inte har noterat att vi inte har reserverat oss just för den miljarden. Anledningen är att riksdagen i budgetbehandlingen avslog det förslaget. Den miljarden finns inte. Vad vi i stället har lyft fram i vårt särskilda yttrande är att det nu blir utredningens uppgift att initiera försöksverksamhet. Jag har använt min taletid till att redovisa att det bör finnas ekonomiskt utrymme på arbetsplatserna inom delar av industrin för att genomföra en försöksverksamhet i stället. Utredningen bör ta tag i detta.

Jag blir ganska bekymrad när jag förstår att Christel Anderberg tillhör dem som under tider av högkonjunktur säger att vi inte kan förkorta arbetstiden på grund av arbetskraftsbrist och som under tider av lågkonjunktur eller när folk står utan sysselsättning säger att vi inte kan förkorta arbetstiden därför att det tär på företagsamheten. Skulle samtliga ledamöter av Sveriges riksdag diskutera som Christel Anderberg, skulle det inte bli någon arbetstidsförkortning vare sig 1995 eller år 2010, för då skulle det aldrig vara möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

24 § Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m.

Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU1
Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m.

Anf. 104 TORSTEN GAVELIN (fp):

Fru talman! Detta ärende gäller en liten ändring i tillämpningen av fastighetsbildningslagen vid delning av skogsfastigheter. Den lilla förändringen skulle få lagen att fungera på avsett sätt i hela landet, även i vårt norra inland.

Dagsläget är följande. Med den ändring som trädde i kraft den 1 januari 1994 ville riksdagen att det skulle bli enklare att bilda små fastigheter. Motivet bakom ändringen var bl.a. önskemålet att öka sysselsättningen och att få fler att bo på landsbygden. Det har också uppnåtts i stora delar av landet, men inte i norra Sverige. Där har det i stället blivit svårare att bilda små fastigheter – tvärt emot vad lagstiftarna menade.

Varför har det gått så tokigt? Enligt reglerna i 3 kap. 7 § andra stycket får fastighetsbildning som innebär skadlig delning av skogsbruksfastighet inte äga rum. I propositionen har tagits upp vad som kan anses vara skadlig delning. Där sägs bl.a. att man skall förhindra att fastigheter delas upp i mindre produktionsenheter som skulle bli så små

att de blir mindre intressanta att sköta. Departementschefen anger som riktmärke att den nybildade fastigheten skall kunna ge en årlig tillväxt på 200–250 skogskubikmeter.

En konsekvens av detta blir att fastigheter kan bildas i Sydsverige som omfattar 15–20 hektar skogsmark, medan det i stora delar av norra Sverige inte går att bilda fastigheter under 80 hektar skogsmark! Det kan inte ha varit lagstiftarnas avsikt att skapa en så stor skillnad mellan norr och söder – mer än fyra gånger så mycket.

Skillnaden gäller enbart skogsfastigheter. Men eftersom jordbruket spelar en förhållandevis liten roll i stora delar av norra Sverige, blir ändå effekten mycket besvärande. När det gäller delning av jordbruksfastigheter medger 5 § att regionalpolitiska hänsyn tas vid bildning av små jordbruksfastigheter. Vad som behövs är att samma regionalpolitiska hänsyn kan tas vid delning av skogsfastigheter. Eftersom frågan om regionalpolitiska hänsyn uttryckligen tas upp i 5 § tror jag att det skulle räcka med ett uttalande av riksdagen att regionalpolitiska hänsyn kan tas vid delning av skogsfastigheter i likhet med delning av jordbruksfastigheter.

I reservationen av Erling Bager föreslås att regeringen skall ges i uppdrag att bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas och att återkomma med förslag om detta till riksdagen. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Anf. 105 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Den lag som Torsten Gavelin vill ändra på är inte fullt ett år gammal. När motionerna som ligger till grund för reservationen väcktes var lagen mindre än en månad gammal.

Det har hänt saker och ting under resans gång. Vi har nyligen sett i medier att de förhållanden som råder i södra Sverige, och som Torsten Gavelin efterlyser i norra Sverige, har lett till att styckade skogsfastigheter minskat till en areal som gör att de enligt skogsvårdslagen kan kalavverkas utan att hänsyn tas till naturen. Jag tror att det är högst angeläget att denna lag får gälla tills det har varit möjligt att se de långsiktiga effekterna, dvs. se sambanden mellan skogsvårdslagen och fastighetsbildningslagen.

Fru talman! Därför vill jag yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 106 TORSTEN GAVELIN (fp):

Fru talman! Jag håller fullständigt med Bengt-Ola Ryttar att det är tråkigt att skogsvårdslagen missbrukas. Men det är alltså skogsvårdslagen som missbrukas – inte fastighetsbildningslagen som vi diskuterar just nu. Att det sker en kalavverkning av de små fastigheterna beror på att ransoneringsparagrafen i skogsvårdslagen i princip har tagits bort. Regeringen har, såvitt jag vet, uppmärksammat detta problem och aviserat att ransoneringsparagrafen fortsättningsvis även skall gälla de små fastigheterna. Jag vill betona att det är skogsvårdslagen, inte fastighetsbildningslagen, som missbrukas.

Jag skulle vilja fråga Bengt-Ola Ryttar om en formulering i utskottsbetänkandet. Nästan längst ner på s. 3 i betänkandet står det följande: "Bestämmelser om möjlighet att ta regionalpolitiska hänsyn vid bildning av skogsfastigheter som motionärerna anser skall införas i 7 § återfinns således redan i 5 §. Bestämmelserna i 7 § syftar som ovan angivits till att ge ett skydd för skogsnäringen och för skogsmiljön."

Betyder detta att utskottet menar att man kan ta regionalpolitiska hänsyn även vid tillämpningen av 7 §?

Anf. 107 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Det är precis som det står i utskottets betänkande. Det måste innebära det Torsten Gavelin frågar om.

När det gäller den skogsskövling vi har bevittnat under den senaste tiden finns det naturligtvis ett samband med fastighetsbildningslagen. Det är den som har gett möjligheter att klyva skogsinnehaven till sådana storleksordningar att det har blivit möjligt att bedriva denna skövling. Jag tror att det vore ett klart förhastat beslut av riksdagen att i dag vidta åtgärder. Vi behöver veta mer för att kunna bemöta dessa attentat mot våra skogar.

Anf. 108 TORSTEN GAVELIN (fp):

Fru talman! Därom råder det inga delade meningar oss emellan, Bengt-Ola Ryttar. Jag är helt inne på samma linje som Bengt-Ola Ryttar. Syftet med reservationen är inte att det skall ske styckningar av mark som sedan skall kalavverkas. Det måste definitivt stoppas.

Tycker Bengt-Ola Ryttar att det är rimligt att det i norra Sveriges inland inte kan bildas skogsfastigheter som är mindre än 80–90 hektar, när det i södra Sverige går att bilda skogsfastigheter som är 15 hektar?

Anf. 109 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag tycker att det är rimligt att ta tid på sig för att se hur den nya lagstiftningen fungerar. Visar det sig att lagen i någon mån missgynnar Norrland får man återkomma till den frågan vid senare tillfälle. Jag tror att det skulle vara förhastat att göra något nu.

Jag misstänker inte alls Torsten Gavelin för att gå skogsskövlarnas ärenden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

25 § Plan- och byggfrågor

Plan- och byggfrågor

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU2
Plan- och byggfrågor.

Anf. 110 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Under minst tio år har luftvärmens vara eller inte vara diskuterats i fackkretsar och i pressen.

Enligt förespråkare för luftvärme är det nödvändigt att använda återluft i dessa system för att de över huvud taget skall kunna fungera. Förespråkarna säger också att utan återluft blir luften inne alldeles för torr och att trovärdigheten i exportsammanhang ifrågasätts.

Det var främst under 70-talet som ventilationssystem med återluft blev populära på grund av de energibesparande åtgärderna. Många återluftssystem underhölls dåligt. Ibland gjordes t.o.m. felaktiga ingrepp, som medförde en minskad mängd frisk tilluft och som därmed hade effekt på luftkvaliteten.

Under våren förra året var Boverket på gång med förberedelser för att förbjuda återluft och därmed kanske också luftvärme. För att uttrycka mig milt kan jag säga att en livlig diskussion utbröt mellan myndigheter och vissa ventilationstillverkare och återluftsförespråkare.

Av det tilltänkta totalförbudet mot återluft blev det ett förbud mot återluft till sovrum, och krav infördes på att återluft skall renas. De här reglerna trädde i kraft den 1 januari i år.

Enligt de nya reglerna tillåts återluft i bostäder endast om installationen utformats så, att luft från en lägenhet återförs till en och samma lägenhet, den återförda luften renas och kraven på luftkvalitet, ventilation och installationer i avsnitten 6:21–6:24 i de nya byggreglerna är uppfyllda.

Återluft får inte föras till rum eller avskiljbara delar av rum för sömn och vila. Återföring av frånluft från kök, hygienrum eller andra utrymmen med lägre krav på luftkvalitet är inte heller tillåtet.

Hur har vi det då med återluften i barnstugor?

Återluft i barnstugor och andra lokaler för motsvarande verksamhet tillåts endast där det genom särskild utredning har påvisats att det är lämpligt samt under förutsättning att den återförda luften renas och att kraven på luftkvalitet, ventilation och installationer i övrigt är uppfyllda i enlighet med nämnda avsnitt. Det här är alltså nya regler.

Arbetarskyddsstyrelsens ventilationsföreskrifter trädde i kraft den 1 januari i år. De stadgar: "Ventilationssystem med återluft får installeras endast om särskild utredning har visat att de är lämpliga." I den här särskilda utredningen skall man visa hur dessa system skall skötas och underhållas. Men föreskrifterna gäller enbart *nya* installationer.

På Arbetarskyddsstyrelsen bedömer man att antalet ansökningar om nya återluftssystem är väldigt litet efter det att de nya, väsentligt skärpta, ventilationsföreskrifterna trädde i kraft. Enligt uppgift har det endast kommit in enstaka ansökningar för "mycket speciella fall". Det är Yrkesinspektionen som granskar ansökningar om ventilationssystem.

Under senare tid har luftvärmeförespråkare – dessa sade tidigare att man för att ha luftvärme måste ha återluft – faktiskt ändrat uppfattning. De pläderar nu för luftvärme utan återluft som det bästa alternativet sett ur många synvinklar.

I april i år sade Thomas Carlsson, som jobbar på Provningsanstalten i Borås, i nr 4 av tidningen VVS Forum – och han är en av dem som

tidigare sade att det är fullständigt omöjligt att ta bort återluft – att det går utmärkt att slopa återluften. Thomas Carlsson har undersökt saken och jämfört hur det blir i ett och samma hus med återluft respektive utan återluft. Först och främst blir energiförbrukningen, som han tidigare sade skulle bli mycket större, oförändrad. Temperaturskillnaderna i bostaden blir oförändrade. Den relativa fukthalten, som han tidigare sade skulle bli förstörd, blir också oförändrad. Beträffande luftkvaliteten har Thomas Carlsson funnit att emissionsnivåerna också är oförändrade. Och håll i er! Tilluften blir rent av bättre om man inte har återluft – och den som skulle bli sämre. Vi andra som inte är experter har ju hela tiden trott att luft utan återluft måste bli bättre, för det säger sunda förnuftet. Dessutom minskar bullret, som ju är ett stort problem. Kostnaderna för installationer blir *lägre*!

Sammantaget visar det sig bli mera förmånligt att inte ha återluft.

Återluft i djurstallar är i dag i praktiken förbjudet, eftersom ventilationsföretag, lantbruksforskare och länsstyrelsens lantbruksenhet avråder från återluft. Man hävdar med bestämdhet att kanalsystem är oacceptabla.

Länge har det varit dags att se till att alla barn, oavsett om det är människans eller djurens barn, skall få rätt till så ren inomhusluft som möjligt.

Förbjud all återluft i främst barnstugor, men naturligtvis även i alla andra utrymmen där levande varelser vistas!

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 111 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Först några ord om två vänsterpartimotioner, i fråga om vilka vi inte reserverar oss utan avvaktar regeringens hantering av de beslut som följer.

Först gäller det kvalitetsmärkning av bostäder. Det är ett krav som vi länge haft på vår dagordning, inte minst med tanke på alla sjuka hus som byggts under en lång period.

Bostadsutskottet finner att starka skäl talar för att ett system för kvalitetsmärkning av bostäder bör utvecklas, men av bostadsmarknadens parter. Om detta inte kommer till stånd, förutsätts det att regeringen tar de initiativ som erfordras för att utvecklingsarbetet kommer till. Möjligen kan man tycka att utskottets skrivning är litet vag när det gäller regeringens ansvar för det här. Men vi kommer att bevaka frågan noga och återkomma med vårt krav, om ingenting händer.

När det gäller kommunernas möjligheter att i den kommunala planprocessen se till att största möjliga miljöhänsyn tas när det gäller mark- och vattenanvändning så avvaktar vi den plan-och byggutredning som är ute på remiss och under beredning och vars intentioner väl stämmer överens med vår motion.

Så, fru talman, till våra reservationer. Det är bra att Boverkets byggregler från den 1 juli 1994 innehåller regler om skärpta krav på energihushållning i alla bostadshus liksom kravet på en effektiv elanvändning. Men det räcker inte för att få en helhetssyn och ett ekologiskt tänkande i byggandet. Ett tänkande som minimerar energiåtgången i

alla led, från byggmaterialtillverkningen till det färdigproducerade huset med dess användning och drift, är nödvändigt med tanke på att vi på samhällets alla områden måste vara med och bidra till en minskad energiåtgång nu när vi skall börja avveckla kärnkraften och satsa på förnyelsebar energi.

För att detta skall kunna klaras bör regeringen utreda frågan och komma med förslag för att få den helhetsbedömning som eftersträvas i motionen, och då räcker inte Boverkets nya byggregler.

Det behövs åtgärder på flera områden, därför att det finns en stor energisparpotential inom byggsektorn som det är lönsamt för samhället att tillvarata. Ett sparande kommer bäst till stånd genom en kombination av olika styrmedel och genom restriktioner, stimulanser och utbildning. Regelstyrning är också viktigt för att komma till rätta med bristerna inom drift, skötsel och underhåll, vilka är ett stort problem i detta sammanhang.

Stimulanser kan uppnås genom en översyn av skattelagstiftningen, som skall gynna dem som hushållar med energi och som i byggandet investerar i energibesparande åtgärder.

Systemen för energiförsörjning inom fastigheter måste utvecklas för drift, skötsel och underhåll. Här finns det mycket att göra. Tekniken finns, men det krävs utbildningsinsatser för berörd personal. Detta kan också stimuleras på olika sätt. Även de befintliga utbildningarna på energi- och miljöområdena bör stärkas ända upp på högskolenivå.

Energihushållande åtgärder och system bidrar inte till sjuka hus, om åtgärderna utförs på rätt sätt och med riktiga material. Den tekniken finns i dag i Sverige. Det är dessutom så att den billigaste och minst miljöbelastande kilowattimmen är den som aldrig produceras.

För att den här processsen skall ta fart ute i kommunerna tror jag att det måste finnas en samordnare i de här frågorna, en samordnare som kan bidra med kunskaper och leda förändringsarbetet utifrån en given målsättning. Därför vidhåller jag kravet på att det skall finnas kommunala energisparrådgivare ute i kommunerna. Det är en långsiktig satsning som kommer att visa sig vara lönsam och nödvändig för att man inom bostadssektorn skall bidra till att minska energianvändningen, eftersom den totala energianvändningen måste minska i landet som helhet.

I propositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder finns tankar om att återkomma till miljösatsningen för kommunerna. Här finns då exempel på insatser som är tänkbara för att få fart på energisparandet i våra kommuner. Jag tänker då på kravet om energisparrådgivare, utbildningsinsatser, särskilda stimulansåtgärder och en hel del annat. Därför yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2 i bostadsutskottets betänkande nr 2.

Anf. 112 PER LAGER (mp):

Fru talman! Vi står inför en avgörande omställning när det gäller vår förbrukning av ändliga resurser. Kärnkraftsavvecklingen rycker ju allt närmare, och utvecklingen av alternativa, förnybara och inhemska energikällor brådskar. Trots att kunskaper och erfarenhet finns, och

trots att vi har skrivit under internationella deklarationer och konventioner uppträder vi mycket tvekande på väg in i det ekologiskt hållbara och socialt rättvisa samhället. Vi måste ge klara, entydiga och trovärdiga signaler nu. Det ekologiska tänkandet skall genomsyra hela vårt samhälle och påverka alla led. Just helhetssynen är viktig för trovärdigheten.

Ett steg på vägen är att stimulera och stödja det ekologiskt anpassade byggandet och boendet. Därför bör byggreglerna anpassas och möjligheter ges till styrning med skatter och avgifter. Det som är långsiktigt bra för miljön och vår hälsa skall också vara kortsiktigt lönsamt. Material och metoder som inte uppfyller högt ställda miljökrav skall vara dyra. Miljöskulden måste få ett ansikte, och kopplingen mellan orsak och verkan måste bli klarare. Vi får inte blunda eller huka oss inför den verkligheten.

Miljöpartiet de grönas krav är en 25-årig energihushållningsplan med minst 2 % reduktion av energiförbrukningen varje år. Det är dags att börja nu.

Fru talman! För att kunna leva upp till Riokonferensens överenskommelser och få verkliga resultat i det lokala Agenda 21-arbetet ute i kommunerna krävs satsningar på bl.a. energirådgivning. Sedan det statliga stödet togs bort 1986 har just denna viktiga information i många kommuner kommit på undantag och lagts ned. Det är dags att åter stärka informationsinsatserna och införa en miljö- och energirådgivning – en kvalificerad sådan – i landets samtliga kommuner.

Fru talman! Jag stöder reservation 1 och yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 113 LILIAN VIRGIN (s):

Fru talman! I betänkandet behandlas 21 motioner väckta under den allmänna motionstiden i våras. Motionerna är alltså skrivna under den borgerliga regeringens tid. Nu har vi en ny regering, och den nuvarande regeringen har planer som tillgodoser vissa av motionskraven.

Riksdagen har i juni 1994 beslutat om ändringar i PBL som vi har haft synpunkter på och som senare under hösten kommer att bli föremål för kammarens behandling, bl.a. vad avser ikraftträdandet.

Den genomgripande översynen av plan- och bygglagen som inleddes hösten 1992 har förutom det beslut som fattades i juni 1994 resulterat i ytterligare två betänkanden som nu övervägs i regeringskansliet och som så småningom kommer till riksdagen för behandling.

Fyra motioner tar upp ökad miljöhänsyn i planeringen. Gemensamt för motionerna är att de lyfter fram plansystemets betydelse som instrument för miljöarbetet i kommunerna. De ger också uttryck för uppfattningen att det skall ställas krav på ökad miljöhänsyn i planeringen. Vi delar denna uppfattning, och det är viktigt att i den fortsatta behandlingen av plan- och byggutredningen se till att kommunernas ställning i detta avseende inte försvagas utan snarare förstärks.

I den förändring av byggreglerna som Boverket beslutat om är vi kritiska till bl.a. det som gäller bostädernas utformning. Vi är rädda för att de kan leda till sämre bostäder där de tvingas bo som inte har råd att

bo någon annanstans. Utskottet säger nu att det är viktigt att kvaliteten i våra bostäder utvecklas och bibehålls på en hög nivå. Det är bra. Vi förutsätter då att regeringen följer detta och tar de initiativ som är erforderliga för att leva upp till detta.

Fru talman! I en reservation begär Vänsterpartiet och Miljöpartiet ett tillkännagivande om krav på energihushållning. Vi delar uppfattningen att vi skall sträva efter att åstadkomma en bättre energihushållning. I de regler som Boverket fastställde i juli i år har kraven skärpts. Vi måste ge dessa regler möjlighet att fungera någon tid innan vi kan dra några konkreta slutsatser. Därför är vi inte nu beredda att tillstyrka motionerna.

Vänsterpartiet har också reserverat sig mot att riksdagen inte inför ett obligatoriskt krav på kommunerna att inrätta energirådgivning. Detta är ett gammalt känt krav i bostadsutskottet. Även vi tycker att detta är bra, men vi tycker som tidigare att det är kommunernas uppgift.

I flera motioner förordas att det i byggreglerna skall ställas krav på obligatorisk installation av brandvarnare. Det ligger enligt utskottets mening också ett stort värde i att brandvarnare installeras i våra bostäder. Den här frågan har utretts av Boverket, och våren 1992 lämnades ett förslag till regeringen. I september 1994 har regeringen uppdragit åt Boverket att undersöka om ökad brandsäkerhet kan uppnås bl.a. genom frivillig installation av brandvarnare. I uppdraget ingår bl.a. att undersöka möjligheterna att genom överenskommelser med fastighetsägarorganisationer och genom andra frivilliga åtaganden åstadkomma en ökning av andelen bostäder med brandvarnare.

Det finns enligt utskottets mening anledning att på olika sätt skynda på utvecklingen. Det bör därför ankomma på regeringen att skyndsamt vidta de ytterligare åtgärder som kan erfordras. Vi förutsätter att regeringen noga följer frågan utan någon ytterligare begäran om det.

Folkpartiet har i en reservation velat göra ett tillkännagivande om förbud mot användning av återluft. Även detta är en mycket diskuterad fråga. Boverket har i de nya byggreglerna skärpt bestämmelserna, och det är inte tillåtet att återföra luft till utrymmen för sömn och vila. Användningen av återluft har alltså försetts med kraftiga restriktioner. Återföring av luft från kök och hygienrum får inte ske. Vi har arbetat med de här frågorna i flera år i bostadsutskottet och nått framgång när det gäller kontroll av ventilationssystemen. Men med det kunskapsunderlag som vi har i dag är vi inte beredda att totalt förbjuda användningen av återluft. Vi får följa frågan vidare och eventuellt återkomma om det skulle visa sig att Folkpartiets och Siw Perssons farhågor besannas.

Centerpartiet har slutligen yrkat att det i byggreglerna skall ställas krav på alternativ uppvärmningsmöjlighet i bostäder. Det vore å ena sidan önskvärt att alla byggnader försågs med alternativa värme- och matlagningsmöjligheter som kan användas vid elavbrott. Men å andra sidan krävs ideligen, främst från borgerligt håll, färre regler när det gäller byggande. Mycket av det som Centerpartiet kräver finns på marknaden, så möjligheterna att ordna det som krävs i motionen är

goda. Utskottet menar att man bör vara restriktiv vid införande av nya byggregler, och därför avstyrks motionen.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

26 § Vissa frågor om naturresurslagen

Vissa frågor om naturresurslagen

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU3
Vissa frågor om naturresurslagen.

Anf. 114 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Fru talman! Rätten att leva i en miljö som inte innebär risk för liv och hälsa är en fundamental rättighet. Kommunerna har ett övergripande ansvar för människors hälsa och för miljön i kommunen. Kommuninnevånarnas representanter i kommunfullmäktige måste därför ha rätt att bestämma om och i så fall vilka typer av miljöfarliga anläggningar och verksamheter som skall finnas i kommunen.

Den kommunala vetorätten, som innebär att en kommun har rätt att säga nej till etablering av miljöstörande anläggningar i den egna kommunen ger en sådan rätt. Den är också en av hörnstenarna i den kommunala självbestämmanderätten och en förutsättning för en reell demokrati.

Genom riksdagsbeslut under riksmötet 1989/90 gjordes kraftiga inskränkningar i den kommunala vetorätten. Regeringen gavs då möjligheter att köra över den kommunala demokratin genom att bestämma om lokalisering av vissa typer av anläggningar i strid med en kommuns uttalade vilja.

Ett exempel på lokalisering som regeringen skall kunna tvinga en kommun att ta emot är anläggning för förvar av utbränt kärnbränsle.

Den kommunala självstyrelsen är starkt förankrad i vårt land. Genom en stark kommunal självstyrelse underlättas medborgarnas möjligheter att påverka sin miljö.

Den genomförda inskränkningen i den kommunala vetorätten rycker undan grunden för en stor del av den kommunala självstyrelsen och därmed människornas möjligheter att själva påverka sin livsmiljö.

Sett ur ett EU-perspektiv är det också viktigt att stärka den lokala självstyrelsen. Den s.k. närhetsprincipen, som innebär att beslut skall fattas på så lokal nivå som möjligt, talar också för en förstärkning av den kommunala vetorätten.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 1.

Anf. 115 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Delar av Gideälven och Österdalälven bör skyddas enligt naturresurslagen.

Vi kan konstatera att det finns intresse av att skydda naturen. Ett sådant intresse kan ha olika skäl. Jag avstår här från att fördjupa mig i naturskyddets betydelse för turismen, biologisk mångfald, osv.

Det finns också intresse av produktion av elektrisk energi. Båda dessa intressen är berättigade, men en avvägning måste göras. För mig som liberal känns det naturligt att naturskyddsintresset får väga tyngst och att vi i det här fallet beslutar att skydda dessa två älvsträckor i enlighet med naturresurslagen.

Det finns också ett starkt lokalt stöd för detta hos berörda länsstyrelser, kommuner och ortsbefolkning, och det gäller både Gideälven och Österdalälven. När det gäller Österdalälven har t.o.m. en folkomröstning gjorts den 13 november i år. 72 % av dem som röstade var emot en utbyggnad. Därför yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 116 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Vänsterpartiet stöder Centerpartiets motion när det gäller att återupprätta tidigare lagstiftning om det kommunala vetot.

När vi i Sverige satte i gång en energiteknik som bevisligen skapar farliga restprodukter kände sig Sveriges riksdag tvingad att frånta människor i kommunerna deras självklara rätt att säga ifrån och neka att ta emot kärnavfall. En kärnavfallsanläggning skall naturligtvis förläggas dit där det finns bäst förutsättningar att placera den. Det får aldrig bli en fråga där man kompromissar för att t.ex. någon kommun av sysselsättningsskäl vill få anläggningen till sig. Den enda bedömningsgrund som är giltig är naturligtvis säkerhetsaspekten.

Avfallsanläggningens placering måste ha en folklig acceptans. Därför är vetorätten ett viktigt instrument för att människorna skall känna trygghet i sin närmiljö.

Vänsterpartiet anser dock att vi naturligtvis skall ta hand om vårt eget avfall. Om det då uppstår problem om var slutförvaret skall placeras får väl riksdagen ta en ny diskussion om hur lagstiftningen skall ändras och se ut. Jag yrkar därför bifall till reservation 1 i bostadsutskottets betänkande 3.

Fru talman! Så till frågan om skydd mot utbyggnad av Gideälven. Att bygga ut flera älvsträckor i Sverige är inte förenligt med en långsiktig ekologisk hushållning med våra naturresurser. Därför tror och hoppas vi vänsterpartister att den här aktuella prövningen av utbyggnaden av Gideälven mellan Gammelby och Björna inte blir av.

Eftersom Socialdemokraterna i opposition under den förra mandatperioden röstade för att älvsträckan skulle skyddas, borde man med en logisk inställning komma till samma slutsats i dag också.

I utskottsbehandlingen fanns en majoritet för att Gideälven skulle skyddas. Tyvärr avslog riksdagen detta med en rösts övervikt. Eftersom regeringen har fri prövningsrätt i ärendet kan ett beslut i riksdagen förhoppningsvis bli vägledande för ärendets fortsatta hantering. Jag yrkar även bifall till reservation 2 om Gideälven.

Jag yrkar även bifall till reservation 3 om skydd för Österdalälven.

Anf. 117 PER LAGER (mp):

Fru talman! När Sverige nu har beslutat sig för att ingå i den europeiska unionen – med detta svällande och ur demokratisk synpunkt minst sagt otympliga detaljregelverk – är det än viktigare att vi hävdar den regionala och lokala självbestämmanderätten.

Ett centralt inslag i den gröna ideologin är decentraliserat beslutsfattande. Huvudprincipen i allt samhälleligt arbete skall vara att besluten fattas så nära dem som är berörda av besluten som möjligt. I och med att riksdagen våren 1990 införde undantag i den kommunala vetorätten, bl.a. när det gäller anläggningar för slutförvaring av kärnavfall, rycktes en grundläggande del av den kommunala självstyrelsen undan.

Jag kan ta Kynnefjällsfrågan som exempel. De tre inblandade kommunerna Tanum, Munkedal och Dals-Ed har sagt nej till att förvandla berget till en avfallstipp för utbränt högaktivt kärnbränsle. Men varken SKB, Svensk Kärnbränslehantering AB, eller regeringen har kunnat ge ett klart besked om huruvida Kynnefjäll blir aktuellt eller inte för provborrning.

Traktens befolkning vågar inte lita på politikernas eller, för den delen, kraftföretagens vaga löften – särskilt inte efter införandet av undantag i den kommunala vetorätten. Befolkningen har nu snart vaktat sitt berg dygnet runt i 15 år.

Det redan producerade svenska kärnavfallet skall givetvis tas omhand i Sverige. Men det skall ske efter noggranna överväganden och nationella, regionala och lokala diskussioner om hur, var och när. I dag kan kommuner i praktiken köras över. Detta är, fru talman, enligt min uppfattning en grundläggande demokratisk fråga.

För övrigt lär det inte finnas en enda miljökonsekvensbeskrivning i världen vad gäller kärnkraften och dess avfall. Det visar vad det kanske egentligen handlar om. Det visar också hur viktigt det är att vi genast börjar med avvecklingen av kärnkraften i Sverige och hur viktigt det lokala folkliga inflytandet är – den lokala vetorätten.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1 och stöder i övrigt reservationerna 2 och 3.

Anf. 118 ULF BJÖRKLUND (kds):

Fru talman! Jag skall koncentrera mig litet på ärendet om Österdalälven, och jag börjar med att yrka bifall till reservation 3, som är föranledd av en kds-motion.

Motionen har fått ett fint stöd. Centern, Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet stöder motionen i en gemensam reservation.

En utbyggnad av Österdalälven vid Brunnsberg i Älvdalens kommun har diskuterats i bygden under lång tid. Under många år har alla tänkbara argument både för och emot en utbyggnad upprört känslorna i bygden. Försök att skydda den här älvsträckan har gjorts. Frågan har också prövats enligt naturresurslagen – senast för drygt ett år sedan. Då beslutade man här i kammaren att göra ytterligare överväganden och fortsätta med en inventering av övriga tänkbara skyddsvärda sträckor i landet.

I en promemoria från år 1992 skisserade man och beskrev på ett mycket fint sätt de värden som bör skyddas när det gäller Österdalälven. Det handlade om sportfiske, rara floror och faunor som behöver skyddas och inte minst möjligheter för turismen. Det gäller alltså det rörliga friluftslivet. Detta är ett riksintresse. Av det skälet borde vi låta Dalarna och därigenom hela Sverige få behålla något av Dalälvens ursprungliga forna glans genom att just bevara strömsträckan vid Brunnsberg.

Så sent som för bara någon månad sedan har detta också bekräftats av en bred majoritet i en folkomröstning då mer än 72 % sade nej till en framtida utbyggnad. Det är beklagligt att socialdemokraterna inte är beredda att ställa sig bakom det mycket starka folkliga stödet i bygden.

Jag har en fråga, om nu Lars Stjernkvist vill besvara den: Vad krävs egentligen ytterligare för att skydda Österdalälven enligt naturresurslagen? Allt talar för ett skydd. Tack.

Anf. 119 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! I det här betänkandet är det två punkter vi inte är överens om, vilket har framgått av de föregående talarna.

För det första är det fråga om det kommunala vetot. Vi har olika åsikter i sak. Den frågan återkommer jag till. För det andra gäller det frågan om vilka älvsträckor i vårt avlånga land som skall få ett förstärkt skydd mot vattenkraftsutbyggnad o. dyl. I det fallet gäller oenigheten mera formalia. Jag börjar med den frågan.

Jag tror att vi är helt överens i sak när det gäller behovet av ökat skydd av Gideälven och den berörda sträckan av Österdalälven. Som flera av talarna tidigare har påpekat finns det starka natur- och fritidsintressen för att dessa sträckor skall skyddas. De är värdefulla ur natursynpunkt och för fritidsfiskarna. Jag är visserligen fiskallergiker, men t.o.m. jag kan förstå att älvarna har ett oerhört värde.

Dessutom finns det i båda dessa fall en mycket stark lokal opinion, vilket jag tror att det var Lennart Fremling som påpekade. Det är självfallet också oerhört viktigt.

Som Ulf Björklund påpekade var vi oense även när den här frågan behandlades för ungefär ett och ett halvt år sedan. Även då ville den dåvarande oppositionen, dvs., jag och övriga socialdemokrater, gå längre än regeringen medan regeringspartierna däremot inte ville gå lika långt. Så här skulle vi kunna hålla på. Jag skulle nu kunna bolla frågan vidare till Ulf Björklund och undra varför kds miljöintressen inte var lika starka för ett och ett halvt år sedan som nu när kds är i opposition. Har någonting hänt? Nej, det har det naturligtvis inte.

Jag skulle vilja höja ett varningens finger här. Jag tror inte att det är bra för vår trovärdighet om vi är mera generösa och mera öppna för miljösynpunkter när vi sitter i opposition än när vi har majoritet. Vi socialdemokrater har inte ändrat uppfattning. Vår utgångspunkt är fortfarande, precis som tidigare, att båda dessa älvsträckor skall skyddas.

Däremot menar vi att man ändå måste ha en viss respekt för de beslut som fattas i denna kammare. Vi fick klart för oss för ett och ett

halvt år sedan att majoriteten här i kammaren ville avvakta den översyn som nu pågår. När det gäller Gideälven pågår det dessutom en rättslig process som alldeles snart kommer att vara avklarad. Genom voteringen som ett maktmedel blev vi övertygade om att vi skulle avvakta. Vi tycker att anständigheten kräver att vi faktiskt avvaktar till dess att den här översynen är klar och att vi därefter får göra en ny prövning. Men, som sagt, vår utgångspunkt är fortfarande precis densamma som för ett och ett halvt år sedan – det krävs ett ökat skydd. Vi föreslår ett avslag på de kraven på rent formella grunder.

Så till frågan om den kommunala vetorätten. Denna fråga, liksom de flesta andra frågor i detta land, är just nu föremål för översyn och utredning. Här finns också, Ingrid Skeppstedt och övriga motionärer, meningsskiljaktigheter i sak. Vi socialdemokrater tycker självfallet att vetorätten är viktig. Det är en oerhört väsentlig byggsten i vår kommunala självstyrelse att kommunerna har rätt att säga nej till vissa typer av anläggningar. Vi får dock inte överdriva vetorättens betydelse. Den innebär bara en möjlighet att säga nej. Höjden av inflytande måste ändå vara att man har hela makten och ansvaret.

Man måste ha möjlighet att säga nej om man ogillar någonting men också ett ansvar att peka ut vad som är ett bättre alternativ. I den meningen är vetorätten inte fullständig. Den ger kommunerna en rätt att säga nej, men den har den tydliga begränsningen att kommunerna för den skull inte har ansvaret att peka ut en bättre lösning. Det finns en risk med detta. Detta sagt med all respekt för de kommunpolitiker vi har i landet. Om statsmakten bestämmer sig för att vi måste ha anläggningar som utgör ett hot mot miljön och det dessutom finns en kommunal vetorätt, finns det naturligtvis en risk för att det inte blir den kommun som ur miljösynpunkt är mest lämpad som tar emot anläggningen. Det finns en risk för att med vetorätten som vapen blir det i stället den kommun som av t.ex. ekonomiska eller sysselsättningsskäl inte anser sig ha råd eller möjlighet att säga nej som får anläggningen.

Även om vetorätten är värdefull och skall finnas tycker jag att det måste finnas en ventil. Den skall inte finnas därför att vi misstror kommunpolitikerna utan därför att vi måste se till att det finns en garanti, så att vi kan fatta de beslut som sett ur nationell synpunkt är de miljömässigt absolut bästa.

Detta är ett skäl till att vi avvisar förslaget om att täppa till den här ventilen i vetorätten.

Jag tror att Per Lager sätter tummen på det som den här frågan egentligen handlar om. Vetorätten används för att, som Per Lager sade, förhindra slutförvaring av kärnavfall. I första hand tror jag att det handlar om att vi har olika uppfattning om kärnkraften. Jag har all respekt för att miljöpartister, vänterpartister och många socialdemokrater känner en oerhörd osäkerhet inför kärnkraften, men jag tror inte att man skall bekämpa kärnkraften med juridiken som vapen.

Det finns en risk för att vi i den här kammaren bygger instrument med vetorätt och annat – dvs. använder juridiken – för att stoppa någonting som vi tycker är dåligt i stället för att använda argumentens, politikens, makt.

Om detta i grunden handlar om att vi har olika uppfattningar om kärnkraften skall vi naturligtvis diskutera och avgöra den frågan. Vi skall egentligen inte diskutera formerna för den kommunala självstyrelsen. Det är en annan fråga, även om det självfallet finns kopplingar.

Av dessa skäl – som delvis är formella men också sakligt motiverade – yrkar jag avslag på samtliga förslag som har kommit upp här och bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 120 ULF BJÖRKLUND (kds) replik:

Fru talman! Lars Stjernkvist säger att vi i sak är överens och att oppositionen och majoriteten håller på att byta ståndpunkt. Det är alldeles riktigt. Egentligen är det Lars Stjernkvist som helt plötsligt har ändrat ställningstagande.

Utredningsmannen har när det gäller Gideälven och framför allt Österdalälven sagt att ett skydd enligt plan- och bygglagen i första hand borde övervägas. Det skulle kunna ske lokalt. Detta är naturligtvis en väg att komma fram. Men det medför mycket uppslitande och onödiga diskussioner och upprörda känslor i bygden som faktiskt kan undvikas om det i stället blir ett skydd enligt naturresurslagen. Allt talar ju för att det egentligen är det bästa i det här sammanhanget.

Det har faktiskt hänt en annan sak också. Det har varit en folkomröstning som har visat på ett mycket starkt stöd för ett skydd av Österdalälven. Man måste faktiskt våga någonting om man har en bestämd uppfattning.

Jag noterar att Lars Stjernkvist säger att vi i sak är överens. Det måste innebära att han menar att Österdalälven, och på sikt kanske också Gideälven, skall skyddas enligt naturresurslagen. Sedan får vi se vad det ytterligare inventeringsarbete som nu pågår kommer att föranleda.

När det gäller Österdalälven är allt arbete förberett. Allt är klart. Ingenting nytt kan tillföras. Dessutom hindras mycket planarbete, vägdragningar osv. i bygden, eftersom något beslut i den här frågan aldrig kommer till stånd. Nu måste man äntligen våga, Lars Stjernkvist.

Anf. 121 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Fru talman! Det är synd att Ulf Björklund är så modig och stursk nu när han är i opposition. Tänk om vi hade fått se litet av den här geisten när han satt i regeringsställning! Då kanske det här landet hade sett annorlunda ut.

Jag skall inte bråka om det som jag tror att vi i grunden är ganska överens om. Jag vill bara återigen ge min syn på tågordningen. Vi beslutade för ett och ett halvt år sedan i denna kammare om att skyddet skulle ökas för, om jag minns rätt, 15–20 vattendrag. Vi socialdemokrater ville då gå längre. Vi tyckte att bl.a. Österdalälven borde ges ett ökat skydd. Vi blev då nedröstade, med motiveringen att det skulle göras en översyn som skulle vara färdig någon gång under våren 1995.

Vi tycker att det finns anledning att återigen ta upp den här frågan och då pröva vilka vattendrag som vi skall gå vidare med.

Jag tror inte att det vore bra om vi i denna kammare betade av vattendrag efter vattendrag och diskuterade om de skulle ha skydd var och en för sig. Det är rimligt att man – precis som den förra regeringen gjorde och som den nuvarande nu planerar – vid några tillfällen samlat diskuterar vilka älvar som behöver ett förstärkt skydd. Utgångspunkten från vår sida är, som sagt, att det finns ytterligare vattendrag, däribland Österdalälven, som behöver ett ökat skydd.

Anf. 122 ULF BJÖRKLUND (kds) replik:

Fru talman! När det gäller Österdalälven ligger allt material färdigt. Vi kan inte vänta år ut och år in bara därför att man skall inventera alla ytterligare tusentals älvsträckor som finns i det här landet.

Om materialet inte hade varit fullständigt skulle jag hålla med Lars Stjernkvist. Men det handlar ju om att inte stoppa ett planeringsarbete i bygden. Det handlar om viktiga vägdragningar och brodragningar som faktiskt har med den lokala planeringen i framtiden att göra. Det är inte vår uppgift att bromsa och stoppa sådant. Vår uppgift är snarare att hjälpa till att lösa sådana problem. Därför kan man faktiskt behandla Österdalälven separat. Det är faktiskt vår uppgift att hjälpa till med det.

Anf. 123 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Fru talman! Det tillhör den här kammarens obegripligheter att vi ibland kan bli mycket oense om sådant som vi egentligen är överens om. Det kanske är en av mekanismerna i den här församlingen.

Jag tyckte faktiskt att Ulf Björklund alldeles nyss sade att det förslag som utredningsmannen hade beträffande Österdalälven inte var särskilt bra. Det förslag som har lagts fram skulle egentligen behöva skärpas. Det tycker jag talar för att man skall använda tiden fram till våren 1995 till att fundera på hur den älvsträckan – och ytterligare sträckor – bäst skall skyddas.

Anf. 124 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Roten till det onda är just kärnkraften när det gäller den kommunala vetorätten, Lars Stjernkvist.

Problemet är att man genom att frånta kommunerna vetorätten i avfallsfrågan legaliserar möjligheten att köra över dem just i den här frågan.

Jag tror inte att kommunerna därmed frånsäger sig sitt ansvar för avfallet. Det som redan är producerat skall vi självfallet ta hand om.

Detta visar än en gång hur farlig kärnkraften är. Vi behärskar egentligen inte avfallsfrågan ännu. Kommunerna vill i huvudsak inte ta emot avfallet.

Ännu värre kan det bli med tanke på att vi går in i EU. Hur skall det framtida miljöfarliga avfallet hanteras? Då är det ännu viktigare att den kommunala vetorätten återtas och upprätthålls.

Anf. 125 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att både det som Per Lager nu säger och det som Owe Hellberg, som har samma uppfattning, sade förut beskriver hur oerhört svårt detta är.

Ni talar med kraft om att den kommunala vetorätten är oerhört viktig, att kommunerna måste ha rätt att säga nej till den här typen av slutförvaring av kärnavfall. Samtidigt säger ni att det är självklart att Sverige som land måste ta hand om detta avfall och att vi måste göra det på bästa sätt, sett ur miljösynpunkt. Detta är såvitt jag förstår två oförenliga ståndpunkter.

Vi måste, hur besvärligt och smärtsamt det än är, tillsammans som nation bestämma var vi skall slutförvara kärnavfallet. Det kan inte enskilda kommuner göra. Det går inte att med juridikens alla finurligheter komma ifrån det utomordentligt svåra avgörandet. Ytterst är det vi i den här kammaren som måste göra den avvägningen.

Anf. 126 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Jag tror inte, Lars Stjernkvist, att de här ståndpunkterna är oförenliga, med tanke på det vi redan har. Skulle kärnkraften få fortleva kanske det blev ohållbart med tiden.

Det viktiga nu tycker jag är att det inte skall behöva bli som i kommunerna hemma i mitt län, att människor sitter och vaktar ett berg i 15 år därför att de aldrig får klart besked, trots att kommunerna har sagt ett klart nej. Så mycket ryggrad bör man väl ha att man kan tala om att det blir antingen eller. Antingen är det här berget intressant ur slutförvaringssynpunkt eller också är det inte det.

Jag menar att kommunerna tillsammans med SKB och regeringen skulle kunna diskutera detta. Det finns nämligen nya idéer om hur man förvarar avfallet. Att borra djupt ned i ett berg och lägga ned avfallet är kanske inte längre lika intressant. Det har kommit nya idéer, vill jag påpeka.

Anf. 127 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna understryka att den ventil som i dag finns i lagstiftningen, som gör att man kan göra avsteg från vetorätten, naturligtvis måste användas med mycket stor försiktighet. Utgångspunkten skall självfallet vara att det är kommunerna som suveränt fattar den här typen av beslut.

Svårigheterna med kärnkraften är att vi fortfarande inte har en bra lösning när det gäller slutförvaringen. Det är just det som har gjort att vi i den här församlingen, efter svenska folkets rekommendation, har beslutat oss för att avveckla kärnkraften.

Sedan kan vi aldrig, hur gärna vi än skulle vilja, med vetorätt eller andra juridiska finurligheter avskaffa tidigare försyndelser. Dem måste vi leva med. Dem måste vi ta ansvar för. Därför tycker jag att det är motiverat att det finns en möjlighet att ur miljösynpunkt tvinga kommuner att ta emot avfall, så att vi kan ta hand om det på ur miljösynpunkt bästa sätt.

Anf. 128 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tror att vi till största delen är överens i den här frågan, Lars Stjernkvist. Det gäller vetorätten, och den har koppling till kärnavfallet.

Vi vill naturligtvis också att utgångspunkten skall vara att vi skall ta hand om vårt eget avfall här hemma i Sverige. Men som jag ser det gäller det att vi får fram ett så bra sätt som möjligt att förvara det utbrända kärnbränslet på. Då försvinner rädslan hos befolkningen ute i kommunerna. Jag tror att det går lättare att få förståelse för det här om det blir en säker förvaring. Det är det vi inte har i dag.

Anf. 129 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Att Lars Stjernkvist vände sig till kds i den här frågan var förståeligt, eftersom man har hoppat litet fram och tillbaka, liksom socialdemokraterna gör.

Vänsterpartiet har varit konsekvent. Vi röstade för ett älvskydd i utskottet vid förra tillfället. Vi kommer att göra det nu också. Av tekniska skäl blev riksdagens beslut tyvärr inte det som vi förväntade oss förra gången. Därför tycker vi att det skulle vara viktigt om det blev så i dag.

En annan viktig sak att poängtera är att en utbyggnad av vattenkraften i fortsättningen måste handla om att effektivisera och bygga om befintliga anläggningar. Om den pågående utredningen, som så småningom skall lägga fram sitt resultat, kommer fram till andra ställningstaganden är det bara att beklaga. Det kan finnas en viss risk för det i och med att vi vet vad vi har framför oss när det gäller kärnkraftsavveckling osv. Man kan bli litet sugen på att ordna energi på annat sätt. Därför tycker vi att det är viktigt att fatta beslut om Gideälven och Österdalälven i dag, så att vi får den här saken ur världen.

Den kommunala vetorätten är en mycket kontroversiell fråga ute i kommunerna. Vi vet att den upprör många. Känslorna svallar. I det här fallet tycker jag att man måste ta till sig människornas ängslan och oro. Det bästa sättet är att visa att man på alla sätt kan övertyga dem om att ett slutförvar i just deras kommun är det allra säkraste, att de inte kommer att uppleva några negativa effekter av den här anläggningen. Att övertyga människor måste vara bättre än att tvinga dem.

Hamnar vi trots allt i en situation där vi inte kan lösa detta, får vi återkomma till lagstiftning på ett annat sätt.

Precis som Lars Stjernkvist sade finns det signaler i dag om att kommunalrådsordförande i norrländska kommuner går ut och säger: Vi skall nog kunna ta emot den här anläggningen. Vilka skäl hänvisar man till? Jo, det handlar om arbetsmarknadsskäl, att skapa arbetstillfällen i de egna kommunerna. Det tycker vi är en olycklig diskussion. Det här måste bygga på helt andra förutsättningar.

Anf. 130 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Herr talman! Får jag först säga, så att ingen tror att jag är oartig, att skälet till att jag inte begärde replik på Ingrid Skeppstedts inlägg var att jag håller med.

Ingen skugga skall falla över Owe Hellberg och Vänsterpartiet. Självklart inte. Ni har varit konsekventa och rakryggade i de här frågorna.

I och för sig är det kanske delvis ett bekymmer. Jag har aldrig hört Vänsterpartiet någon gång tala för att man skall bygga ut ett enda vattendrag eller utnyttja kraften i det. Ej heller har jag hört någon vänsterpartist argumentera för kärnkraft. Någonstans där uppstår ett dilemma om man samtidigt vill ha energi.

Jag tycker att den här diskussionen ändå har visat att de här frågorna kräver både eftertanke och framför allt en helhetssyn. Vi har diskuterat den oerhört svåra avvägningen mellan kärnkraften, dess risker, och alternativen, däribland vattenkraften. Jag tror i motsats till Owe Hellberg att det vore mycket olyckligt om vi i den här kammaren styckade upp de här frågorna, snuttifierade dem och fattade beslut i varje enskildhet. Hur välmotiverat det än kan tyckas vara är det viktigt att vi i den här församlingen försöker ha en helhetssyn på problemen.

Utgångspunkten är, som jag har sagt tidigare, att vi vill ge ett ökat skydd, både när det gäller Gideälven och Österdalälven. Men eftersom vi blev nedröstade i den frågan för ett och ett halvt år sedan, tänker vi återkomma i samband med att de här frågorna inom kort på nytt skall behandlas i sin helhet. Jag tror faktiskt att det, framför allt av miljöskäl, är oerhört viktigt att vi behandlar frågorna på det viset.

Anf. 131 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Det är en konservativ syn, Lars Stjernkvist, att bara prata om kärnkraft och vattenkraft. Det är inte de framtida lösningarna. Vi måste faktiskt se till de förnybara energikällor som finns. Vi får liksom ta ett nytt avstamp i dag. Det håller inte att fortsätta att bygga ut vattenkraften. Vi måste ta till andra energikällor. Därför skall vi verkligen visa vägen med beslutet i dag, att det är den här vägen som utredningen skall ta när det gäller många andra älvsträckor framöver.

Anf. 132 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag instämmer i reservanternas anföranden till så gott som hundra procent. Jag yrkar bifall till reservation 3, mom. 5, om Österdalälven.

Våldtaget land i Storsveriges skugga är titeln på en bok som en man i Älvdalen har skrivit, Olov Svedlund. Den handlar om hur man har utnyttjat Älvdalens naturresurser, framför allt vattenkraften.

Älvdalens kommun med sina ca 8 500 invånare och sin stora yta, ungefär som Blekinges, har utnyttjats till bristningsgränsen, framför allt när det gäller vattenkraften. 80 % av möjlig utbyggnad är redan utnyttjad.

Den återstående älvsträckan är mot all förmodan en levande älvsträcka, som bl.a. har Sveriges sydligaste harrfiske. Harren och öringen reproduceras i älven. Här skulle, om man fått sin utlovade laxtrappa, även kunnat finnas Siljansöring.

Här gäller det friluftsliv och fiske. Det spiller även över på vintersporten och på andra turistnäringar. Hotell och vandrarhem är upp-

byggda längs älven. Här förekommer också mycket s.k. vildcamping, som också spiller över på affärer bl.a. i Älvdalen. Det är en billig form av semester för människor som inte har råd med dyra semestrar. Det är inte möjligt överallt, men här fungerar det ganska bra.

Även kulturellt är det viktigt med en pulsåder, som Dalälven är här uppe. Känslomässigt betyder den mycket och den är oerhört viktig för turismen i Älvdalen.

Det är 10 mil mellan Älvdalen och Idre, och där finns fjällen. Man har inga fjäll i Älvdalen, men man har sin älv. Där finns utter som behöver isfritt vatten vintertid.

Man sänker vid utbyggnaden en stenbro från 1700-talet, värdefulla slåtterängar, outforskade fångstgropssystem, kanske från bronsåldern, sannolikt också en gammal boplats. Värdefull skogsmark sätts under vatten. Boendet blev plötsligt tusen år äldre i Älvdalen när man fann flintstensyxor nära Nässjön. En utbyggd älvsträcka kan ju aldrig återställas. Länsstyrelsen ger älvsträckan högsta skyddsvärde från såväl geologisk och zoologisk som botanisk synpunkt. Även landskapsbilden är vikten. Det är fantastiska utsikter och ett rörligt friluftsliv uppe i Älvdalen. Åk gärna dit!

Det skulle från början bli en damm i Älvdalen. Nu är de fyra: Trängslet, Åsen, Väsa och Blyberg.

Vattenfall har egentligen inget intresse av utbyggnaden. Den ger bara 65 GWh. Det skulle behövas 1 000 kraftverk av den här typen för att avveckla kärnkraften, vilket ju förstås inte skall göras enbart genom vattenkraft.

Däremot kan Älvdalen bidra med skog till biobränslen. Hälften av kärnkraften går åt till att värma upp hus och då är biobränsle en mycket lämplig energikälla. De beräknade kostnaderna är över 200 miljoner. Enligt Vattenfall skulle det bara få kosta en fjärdedel för att bli lönsamt. Men jordägarna, bl.a. Stora, har så mycket pengar att de vill satsa på detta. Stora avstod för resten just i det här fallet. Stora styr energiproduktionen i Brunnsberg via Trängslet och Åsendammen. Det gör att jordägarna vid en utbyggnad får svårt att finna egna kunder, då de inte kan styra produktionen. Ibland låter man vattnet rinna fritt, då norsk el blir billigare. Den beskattas inte på samma sätt.

Jordägarna är något speciellt för Älvdalen med sina besparingsskogar. Vid omröstningen på deras stämmor gäller inte en man – en röst. Man röstar efter grader. Det har inneburit att inte ens bland jordägarna är det antalet personer för en utbyggnad som räknas, men det är antalet röster som räknas.

Vid folkomröstningen den 13 november om älvutbyggnaden röstade mycket riktigt 72 % emot. Delar man upp kommunen, Idre och Särna för sig och Älvdalen för sig – Idre och Särna berörs inte av utbyggnaden eftersom de ligger högre upp – är det t.o.m. 85 % i själva Älvdalen som röstat emot. Det är en förkrossande majoritet.

4 000 namnunderskrifter har också samlats in, och det i en kommun med 8 500 invånare. Däri är ju barnen inräknade förstås.

Arbetstillfällen kan man glömma när det gäller Älvdalen. Man hade ett vägbygge i Älvdalen som gav tio arbetstillfällen. Nio av de anställda

Vissa frågor om naturresurslagen

kom utifrån och en från Älvdalen. Förhållandena blir säkert desamma när det gäller älvutbyggnaden. Dessutom är det ju fråga om mycket kortvariga arbetstillfällen.

Det finns således mycket starka skäl mot en utbyggnad. Dessa har också vunnit gehör hos en stor del av opinionen i bygden.

Jag yrkar bifall till vår motion. Det skulle vara mycket sorgligt om Älvdalen miste sin älv. Problemen här är nog stora ändå. Fjällnära skogar har man tagit. Man har ett skjutfält där man störtar ammunition som släpper ut 400 kilo bly per år. Man störtar även ammunition som kommer ifrån Tyskland. Det är alltså en mycket hårt drabbad kommun när det gäller skog, vatten och utnyttjande av resurserna över huvud taget.

Anf. 133 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att närmast påpeka för Ragnhild Pohanka och de tidigare debattörerna som talat om Gideälven och Österdalälven att utskottsmajoritetens ställningstagande på intet sätt innebär något beslut om en utbyggnad. Det innebär att det ytterligare utredningsarbete som den tidigare regeringen initierade skall fullföljas. Sedan återkommer ärendet antingen i form av ett regeringsbeslut eller ett riksdagsbeslut. Det är alltså inte fråga om ett slutgiltigt avgörande om älvarnas utbyggnad.

Med detta vill jag biträda de yrkanden som framställts om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 134 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill stödja Ulf Björklund i att man i Älvdalen har väntat så länge på detta beslut. Det är faktiskt därför vi har gått ut så hårt i frågan. Man kan inte dra och dra på människors framtid på det här sättet. De kan inte planera för sin framtid.

Rädslan är stor där uppe. Rädslan är stor för skjutfältet med alla dess utsläpp. Det skallrar i fönsterrutorna, trots att skjutfältet ligger 4 mil därifrån. Rädslan för utbyggnad av älven tar ifrån dem själva kraften. Det är fruktansvärt för dem om de inte får behålla sin älv. De hamnar under vattnet. Bostäderna ligger långt ner. Hotet från en sprucken Trängseldamm finns där också. Den kommer att drabba hela älvområdet ända ner mot Borlänge.

Människorna behöver detta beslut nu, så att de kan känna att de har en trygghet inför framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 27 §.)

Vattenrätt

27 § Vattenrätt

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU4
Vattenrätt.

Anf. 135 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! När någon vill starta miljöfarlig verksamhet är det normalt länsstyrelsen eller Koncessionsnämnden för miljöskydd som ger tillstånd och ställer villkor för detta. Regeringen har dock rätt att ge tillstånd när det gäller anläggningar som är av betydande omfattning. Ett exempel på detta är avtalet med Danmark om att bygga Öresundsbron. Koncessionsnämnden kan inte påverka valet av plats eller avstyra projektet, även om den inser att miljön påverkas allvarligt.

Regeringens intresse av att olika projekt skall komma till stånd kan göra att miljöintressena inte får den särställning som de i dag måste ha inom all samhällsplanering.

Att kompromissa om miljökrav innebär en utveckling som på sikt blir ohållbar. Kompromissa om våra ekonomiska levnadsvillkor kan vi göra mellan våra partier, men vi kan inte kompromissa om miljön. Det har vi ingen rätt till med tanke på våra barn och barnbarn och deras framtid.

Regeringens förprövningsrätt har inte heller samma tyngd längre med tanke på dagens ordning, där enligt naturresurslagen en miljökonsekvensbeskrivning skall göras som en förutsättning för ett projekts genomförande. Den skall ge underlag för en samlad bedömning av vilken inverkan projektet har på miljön, människors hälsa och säkerhet samt hushållningen med naturresurser. Denna bedömning skall naturligtvis vara klar innan regeringen tar ställning till de alternativ som finns och skall vara underlag för ett beslut som vilar på bästa miljömässiga grund. Då kan vi trygga framtiden för kommande generationer på bästa sätt.

Regeringen har en svår uppgift i att bedöma den samhällsnytta ett projekt har gentemot den miljöskada som uppstår. Ibland är regeringen till råga på allt en ägarrepresentant. Då inser ju alla att det är svårt att vara opartisk i sin miljöbedömning.

Det som saknas i dag är också goda ekonomiska beräkningsgrunder för den miljöskuld som uppstår när vi utnyttjar naturresurser på olika sätt. Det är ett viktigt instrument för att påvisa miljöns betydelse när vi i framtiden upprättar statsbudgetar. Dock måste man ha i minnet att den miljöpåverkan som skadar naturen så allvarligt att den biologiska mångfalden minskar inte kan betalas eller repareras med pengar. Därför skall vi avskaffa regeringens förprövningsrätt enligt naturresurslagen.

Jag yrkar bifall till reservationen i bostadsutskottets betänkande nr 4, mom. 1.

Anf. 136 PER LAGER (mp):

Herr talman! För att leva upp till våra internationella åtaganden när det gäller miljön måste vi faktiskt låta miljöhänsyn gå före andra intressen.

Miljön är ju som bekant inte förhandlingsbar. Gränserna finns, och vi känner till dem. Vi vet också att vi i de flesta fall redan klampat över dem. Skall vi över huvud taget kunna bygga och leva för framtiden, får vi se till att hålla till innanför de givna ramarna. Därför är det också viktigt att vi har en lagstiftning som i första hand tar de ekologiska

hänsynen och inte ställer dem bredvid tillfälliga starka ekonomiska intressen eller för den delen infrastrukturella arbetsmarknadspolitiska eller regionalpolitiska hänsyn. Det måste vara fel att inte först se vad naturen tål, se om projekten kan hållas inom ramarna och därefter göra övriga överväganden.

Såsom det nu är och som vi sett i Öresundsbrofrågan blir regeringens prövning enligt naturresurslagen bakvänd och knappast i linje med hur vi skall handla för att skapa ett uthålligt ekologiskt samhälle, där vår aktsamhet om den omgivande miljön är själva huvudförutsättningen. Vad spelar sedan andra miljöskyddsprövningar för roll?

Hur gick det t.ex. vid utbyggnaden av E 6 i Bohuslän? Där klassificerades motorvägsbygget som riksintresse. Av regeringen fastslogs det vara av större vikt än den natur av riksintresse som skulle förstöras.

I praktiken blir naturresurslagen en tandlös lag som tillåter regeringen att handla efter eget godtycke. Kravet på miljökonsekvensbeskrivningar och prövning i Koncessionsnämnden för miljöskydd bör därför snarast ersätta nuvarande ordning. Det är självklart att ett sådant prövningssystem förs in i den nya miljöbalken, som vi också hoppas görs såväl heltäckande och samordnande som effektiv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 137 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! För att jag inte skall glömma det vill jag först yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag – jag är litet osäker så här i början av mandatperioden.

När det gäller förslagen i betänkandet är det en punkt där vi inte är överens. Det gäller förprövningen av projektet. Precis som de båda talarna här har sagt före mig är det Öresundsbron som är den egentliga upprinnelsen till den här diskussionen.

Jag förstår den kritik som har riktats. Inte heller jag tycker att den förra regeringens hantering av Öresundsbron har ökat respekten eller förtroendet för svensk miljölagstiftning. Däremot delar jag inte slutsatsen att problemet i första hand är brister i lagstiftningen. Snarare rör det sig om politiska och moraliska brister hos beslutsfattarna, de som använder lagen, som avslöjas i och med denna hantering.

Vi i bostadsutskottet skall nu kontrollera om regeringen har följt de lagar som man skall följa vid behandlingen av ett sådant här ärende. Det råder inga tvivel om att regeringen i formell mening har använt de lagrum som finns. Däremot sätter åtminstone jag stora frågetecken i kanten för hur man har tolkat lagarna.

Man har vänt ut och in på paragrafer för att motivera ett beslut om byggandet av Öresundsbron. Det har man inte gjort därför att man in i minsta detalj har velat analysera miljökonsekvenserna. Snarare har det handlat mera om att försöka att hitta möjligheter för att rädda kvar den förra regeringen. Nu röstade ju svenska folket bort den regeringen, men det här är ett ganska tragiskt exempel på hur man kan missbruka den lagstiftning som vi har.

Det som jag nu har sagt innebär inte att vi i utskottsmajoriteten anser att den lagstiftning som vi har i alla stycken är perfekt. Precis som

när det gällde det förra ärendet anser vi även här att det finns skäl att göra en översyn. Inte minst mot bakgrund av Öresundsbron kan man fråga sig om man inte behöver genomföra en skärpning.

Då kan man fråga sig: Varför tillstyrker vi då inte motionsförslaget, som handlar just om en översyn? Ja, det beror inte på att vi anser att kravet på en förändrad lagstiftning är omotiverat, utan det beror på att man i motionen pekar ut ett alternativ som skulle vara ännu sämre med den lagstiftning som vi i dag har. Det alternativ som Owe Hellberg från Vänsterpartiet tidigare var inne på innebär att man skulle införa en regel där jurister hade en rätt att överpröva de beslut som politiker – folkets förlängda arm – fattar. Den modellen används i många länder. Såvitt jag förstår har just den modellen varit ett avgörande skäl till att Västerpartiet tycker så illa om beslutsordningen i vissa av våra europeiska grannländer.

Jag tycker inte att detta vore en bra ordning. Jag anser att vi skall ha en lagstiftning som innebär att vi som folkvalda har det yttersta ansvaret. Vi som makthavare måste känna att vi har det yttersta ansvaret – återigen en parallell till det förra ärendet. Vi skall ta ansvar hur svåra avgöranden det än är fråga om. Öresundsbron är självfallet just en sådan fråga. Men vi skall inte med juridikens hjälp försöka att bolla över avgörandet på någon annan, allra minst på några jurister. De har sin givna uppgift att granska om vi följer lagarna, men det är vi som fattar de avgörande besluten. Detta är alltså skälet till att vi avstyrker reservationen. Vi anser att det behövs en översyn av miljölagstiftningen, men vi anser inte att det alternativ som anges i motionen är särskilt bra. Jag yrkar därför bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 138 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag tillstyrker utskottets hemställan, men jag begärde ändå ordet för att erinra Lars Stjernkvist om att det faktiskt inte var fyrpartiregeringen som lade fram förslaget om Öresundsbrons byggande. Det var den socialdemokratiska regeringen, och beslutet fattades av den dåvarande riksdagen. När föregående talare talade om dålig beredning och dåliga beslut är detta ett angrepp som faller tillbaka på hans eget parti.

Anf. 139 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Det är sant. Det var den socialdemokratiska regeringen som fattade det första beslutet och som också skrev under det avtal som ligger till grund för byggandet av Öresundsbron. Men frågan är ju än så länge inte slutligt avgjord.

Som Knut Billing mycket väl vet följer, efter det att beslutet fattades, en rättslig process och en miljöprövning i ärendet, där det sker ett växelspel mellan domstolar och beslutsfattare. Regeringen har då roll som högsta instans och samtidigt ett politiskt ansvar. Det är den rollen som vi har att granska. Inte ens med de mest moderata glasögon anser jag att man rimligen kan säga att den förra regeringen skötte detta på ett anständigt sätt. Den som påstår att det var miljöhänsyn och inte politis-

ka hänsyn som dominerade när den dåvarande regeringen för ett halvår sedan diskuterade Öresundsbron talar mot bättre vetande.

Anf. 140 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! När det gäller handläggningen av Öresundsbron kommer den frågan upp i kammaren om någon vecka. Låt oss ta den debatten då, där den rätteligen hör hemma. Då hoppas jag att vi får höra Lars Stjernkvist upprepa vad han har sagt här i dag. Det kan bli en intressant debatt.

Anf. 141 PER LAGER (mp):

Herr talman! Lagstiftningen skall vara så stringent som möjligt för att den inte skall styras av godtycke. En miljöprövning måste självfallet vara det första steget när det gäller Öresundsbron. Sedan kan man pröva ärendet ur andra aspekter. Men det är ju det som är fel och bakvänt i den här frågan.

Anf. 142 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Med all respekt för den här församlingens uppfinningsrikedom och konstnärliga lagstiftningsförmåga vågar jag påstå att det inte finns någon miljölagstiftning i världen som skulle ha kunnat förhindra eller motverka de piruetter när det gäller Öresundsfrågan som Olof Johansson, Carl Bildt m.fl. för ett halvår sedan stod för.

Jag tror aldrig att vi hade kunnat förhindra.

Anf. 143 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Per Lager.

Anf. 144 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag är fullt medveten om det.

Jag tror inte att det finns någon miljölagstiftning i sinnevärlden som skulle ha kunnat förhindra detta, tyvärr.

Anf. 145 PER LAGER (mp):

Herr talman! Det tror jag, Lars Stjernkvist.

Anf. 146 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Här har både moderater och socialdemokrater beklagat sig över hur beslutet om Öresundsbron har kommit till. Jag skall inte förlänga debatten, men det visar att det går att krångla sig förbi lagstiftningen. Därför anser vi att man genom att ta bort förprövningsrätten får en klarare och tydligare beskrivning av hur förhållandena är när det gäller miljöfrågorna. Det blir då lättare att fatta ett politiskt beslut när vi kommer till det stadiet. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 147 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater anser att det finns skäl att se över miljölagstiftningen, bl.a. mot bakgrund av de argument som Per Lager

och Owe Hellberg har fört fram. Men vi kan aldrig stoppa dåliga politiker med hjälp av lagstiftning. Dem kan bara folket rösta bort, vilket också skedde.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UbU1 Tillsyn av skolan
Mom. 1 och 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Mom. 3 (likartad statlig tillsyn av skolor med kommunalt huvudmannaskap och fristående skolor)
1. utskottet
2. res. 2 (mp, kds)
Votering:
266 för utskottet
34 för res. 1
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 64 m, 22 c, 20 fp, 14 v, 1 kds
För res. 1: 4 m, 1 v, 16 mp, 13 kds
Frånvarande: 16 s, 12 m, 5 c, 6 fp, 7 v, 2 mp, 1 kds
Margareta E Nordenvall (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats vara frånvarande.
Fanny Rizell (kds) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (undervisningsrådens roll i tillsynsarbetet)
1. utskottet
2. res. 3 (mp, kds)
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

UbU2 Vissa skolfrågor
Mom. 5 (nordisk språkexamen)
1. utskottet
2. res. (c, fp)
Votering:
261 för utskottet
42 för res.
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets henställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 69 m, 1 fp, 16 v, 16 mp, 13 kds
För res.: 22 c, 19 fp, 1 kds
Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU3 Vissa högskolefrågor
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU1 Slutligt godkännande av Eurocontrolkonventionen m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU8 Miljölagstiftningen
Mom. 1 (lagförslagen i den återkallade proposition 1994/95:10 Miljöbalk)
1. utskottet
2. res. (c, m, fp)
Votering:
182 för utskottet
121 för res.
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 4 m, 16 v, 16 mp
För res.: 65 m, 22 c, 20 fp, 14 kds
Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds
Birgitta Wistrand (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU4 Införlivande av vissa direktiv om enskilda näringsidkare enligt EES-avtalet, m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU2 Arbetstid m.m.
Mom. 1 (inriktningen av arbetstidspolitiken)
1. utskottet
2. res. (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU1 Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m.
Mom. 1 (delning av skogsbruksfastighet)
1. utskottet
2. res. (fp)
Votering:
278 för utskottet
21 för res.

1 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 69 m, 22 c, 14 v, 15 mp, 14 kds
För res.: 20 fp, 1 v
Avstod: 1 v
Frånvarande: 17 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 3 mp, 1 kds

Mom 2–7
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU2 Plan- och byggfrågor
Mom. 8 (krav på energihushållning)
1. utskottet
2. res. 1 (v, mp)
Votering:
267 för utskottet
32 för res. 1
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 69 m, 22 c, 19 fp, 14 kds
För res. 1: 16 v, 16 mp
Frånvarande: 18 s, 11 m, 5 c, 7 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds

Mom. 9 (energirådgivning)
1. utskottet
2. res. 2 (v, mp)
Votering:
269 för utskottet
32 för res. 2
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 69 m, 22 c, 20 fp, 14 kds
För res. 2: 16 v, 16 mp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds

Mom. 11 (återluft)
1. utskottet
2. res. 3 (fp)
Votering:
274 för utskottet
28 för res. 3
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 69 m, 22 c, 7 v, 16 mp, 14 kds
För res. 3: 20 fp, 8 v

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 7 v, 2 mp, 1 kds
Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU3 Vissa frågor om naturresurslagen
Mom. 1 (den kommunala vetorätten)
1. utskottet
2. res. 1 (c, v, mp)
Votering:
248 för utskottet
52 för res. 1
1 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 68 m, 20 fp, 1 v, 14 kds
För res. 1: 21 c, 15 v, 16 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 15 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds
Lena Klevenås (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.
Eva Björne (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats vara frånvarande.

Mom. 4 (Gideälven)
1. utskottet
2. res. 2 (fp, v, mp)
Votering:
247 för utskottet
55 för res. 2
1 avstod
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 69 m, 22 c, 11 kds
För res. 2: 20 fp, 16 v, 16 mp, 3 kds
Avstod: 1 s
Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds

Mom. 5 (Österdalälven)
1. utskottet
2. res. 3 (c, fp, v, mp, kds)
Votering:
216 för utskottet
86 för res. 3
1 avstod
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 69 m, 1 mp
För res. 3: 21 c, 20 fp, 16 v, 15 mp, 14 kds
Avstod: 1 c
Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds
Gudrun Lindvall (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottet hemställan.

BoU4 Vattenrätt
Mom. 1 (regeringsprövning enligt NRL och VL)
1. utskottet
2. res. (v, mp)
Votering:
270 för utskottet
32 för res.
47 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 69 m, 21 c, 20 fp, 14 kds
För res.: 16 v, 16 mp
Frånvarande: 15 s, 11 m, 6 c, 6 fp, 6 v, 2 mp, 1 kds

Mom. 2–6
Kammaren biföll utskottets hemställan.

28 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 1994/95:43 Lageravgift på socker och ris
1994/95:Jo12 av Marianne Andersson och Stig Bertilsson (c ,m)
1994/95:Jo13 av Ivar Virgin m.fl. (m, c, fp, kds)
1994/95:Jo14 av Gudrun Lindvall (mp)
med anledning av prop. 1994/95:109 Vissa privatpraktiserande läkares och sjukgymnasters etablering m.m.
1994/95:So20 av Sten Svensson m. fl. (m)
1994/95:So21 av Lars Leijonborg m.fl. (fp, m, c, kds)
1994/95:So22 av Rune Backlund m.fl. (c)
1994/95:So23 av Barbro Westerholm och Kerstin Heinemann (fp)

med anledning av prop. 1994/95:112 Utrikessekretess m.m.
1994/95:K10 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1994/95:K11 av Peter Eriksson och Per Gahrton (mp)

med anledning av prop. 1994/95:117 Lag om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter, m.m.
1994/95:Jo15 av Dan Ericsson (kds)

29 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 29 november

1994/95:178 av *Bengt Silfverstrand (s)* till justitieministern om friköp av historiska arrenden
1994/95:179 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Ylva Johansson om landstingens gymnasieprogram

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 december.

30 § Kammaren åtskildes kl. 15.57.

Förhandlingarna leddes av
talmannen från sammanträdets början t.o.m. 17 § anf. 48 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 21 § anf. 82 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 26 § anf. 124 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan 1

Meddelande om samlad votering 1

2 § Vissa datalagsfrågor, överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden 1

Konstitutionsutskottets betänkanden 1994/95:KU10 och KU20 1
Anf. 1 INGER RENÉ (m): 1
Anf. 2 TONE TINGSGÅRD (s): 2
Anf. 3 INGER RENÉ (m): 3
(Beslut fattades efter 16 §.) 3

3 § Lagstiftningsprocessen m.m. 3

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU13 3
(Beslut fattades efter 16 §.) 3

4 § Ordensväsendet 3

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU16 3
Anf. 4 BIRGER HAGÅRD (m): 3
Anf. 5 BARBRO HIETALA NORDLUND (s): 5
Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m): 6
Anf. 7 BARBRO HIETALA NORDLUND (s): 6
Anf. 8 BIRGER HAGÅRD (m): 7
(Beslut fattades efter 16 §.) 7

5 § Dubbelbeskattningsavtal med Frankrike avseende arv och gåva 7

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU2 7
(Beslut fattades efter 16 §.) 7

6 § Dubbelbeskattningsavtal med Amerikas Förenta Stater 7

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU3 7
(Beslut fattades efter 16 §.) 7

7 § Handläggning av ungdomsmål 8

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU1 8
Anf. 9 GUN HELLSVIK (m): 8
Anf. 10 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c): 9
Anf. 11 SIW PERSSON (fp): 10
Anf. 12 ALICE ÅSTRÖM (v): 10
Anf. 13 GUN HELLSVIK (m) replik: 12
Anf. 14 ALICE ÅSTRÖM (v) replik: 12
Anf. 15 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds): 13

Anf. 16 LARS-ERIK LÖVDÉN (s): 13
Anf. 17 GUN HELLSVIK (m) replik: 16
Anf. 18 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik: 17
Anf. 19 GUN HELLSVIK (m) replik: 17
Anf. 20 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik: 17
Anf. 21 GUN HELLSVIK (m) replik: 18
Anf. 22 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds): 18
(Beslut fattades efter 16 §.) 18

8 § Ett effektivare brottmålsförfarande 18

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU2 18
(Beslut fattades efter 16 §.) 18

9 § Teleavlyssning och teleövervakning 19

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU3 19
(Beslut fattades efter 16 §.) 19

10 § Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag 19

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU4 19
Anf. 23 ALICE ÅSTRÖM (v): 19
Anf. 24 GÖRAN R HEDBERG (m): 19
Anf. 25 ALICE ÅSTRÖM (v) replik: 20
Anf. 26 GÖRAN R HEDBERG (m) replik: 20
Anf. 27 KIA ANDREASSON (mp): 21
(Beslut fattades efter 16 §.) 21

11 § Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m. 21

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU1 21
Anf. 28 CARIN LUNDBERG (s): 21
(Beslut fattades efter 16 §.) 22

12 § Svenska åtgärder på nedrustningsområdet 22

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU6 22
Anf. 29 INGER KOCH (m): 22
Anf. 30 VIOLA FURUBJELKE (s): 23
Anf. 31 INGER KOCH (m) replik: 24
Anf. 32 VIOLA FURUBJELKE (s) replik: 25
Anf. 33 INGER KOCH (m) replik: 25
Anf. 34 VIOLA FURUBJELKE (s) replik: 25
Anf. 35 EVA ZETTERBERG (v): 26
Anf. 36 INGER KOCH (m): 27
Anf. 37 EVA ZETTERBERG (v): 27
Anf. 38 INGER KOCH (m): 27
(Beslut fattades efter 16 §.) 27

13 § Folkhälsofrågor 28

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU6 28
Anf. 39 STIG SANDSTRÖM (v): 28
Anf. 40 BO HOLMBERG (s): 29
Anf. 41 STIG SANDSTRÖM (v): 30

(Beslut fattades efter 16 §.) 30

14 § Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m. 30

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU11 30
Anf. 42 LEIF CARLSON (m): 30
Anf. 43 BO HOLMBERG (s): 31
Anf. 44 LEIF CARLSON (m): 32
Anf. 45 BO HOLMBERG (s): 32
Anf. 46 LEIF CARLSON (m): 33
Anf. 47 BO HOLMBERG (s): 33
(Beslut fattades efter 16 §.) 33

15 § Kulturmiljöfrågor 33

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU3 33
(Beslut fattades efter 16 §.) 33

16 § Allmänna kulturfrågor 34

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU4 34

Beslut 34

KU10 Vissa datalagsfrågor 34
KU20 Överklagande av Datainspektionens beslut i vissa ärenden 34
KU13 Lagstiftningsprocessen m.m. 34
KU16 Ordensväsendet 34
SkU2 Dubbelbeskattningsavtal med Frankrike avseende arv och gåva 35
SkU3 Dubbelbeskattningsavtal med Amerikas Förenta Stater 35
JuU1 Handläggning av ungdomsmål 35
JuU2 Ett effektivare brottmålsförfarande 36
JuU3 Teleavlyssning och teleövervakning 36
JuU4 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag 36
LU1 Ändringar i aktiebolagslagens firmaregler m.m. 36
UU6 Svenska åtgärder på nedrustningsområdet 36
SoU6 Folkhälsofrågor 36
SoU11 Detaljhandel med receptfria läkemedel m.m. 37
KrU3 Kulturmiljöfrågor 37
KrU4 Allmänna kulturfrågor 37

Beslut om samlad votering 37

17 § Tillsyn av skolan 37

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU1 37
Anf. 48 INGER DAVIDSON (kds): 37
Anf. 49 EVA JOHANSSON (s): 39
Anf. 50 CONNY SANDHOLM (fp): 41
Anf. 51 INGER DAVIDSON (kds) replik: 42
Anf. 52 CONNY SANDHOLM (fp) replik: 42
Anf. 53 BEATRICE ASK (m): 42

Anf. 54 EVA JOHANSSON (s): 43
Anf. 55 BEATRICE ASK (m): 44
Anf. 56 EVA JOHANSSON (s): 44
Anf. 57 BEATRICE ASK (m): 45
(Beslut fattades efter 27 §.) 45

18 § Vissa skolfrågor 45

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU2 45
Anf. 58 CONNY SANDHOLM (fp): 45
Anf. 59 AGNETA LUNDBERG (s): 46
(Beslut fattades efter 27 §.) 48

19 § Vissa högskolefrågor 48

Ubildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU3 48
(Beslut fattades efter 27 §.) 48

20 § Slutligt godkännande av Eurocontrolkonventionen m.m. 49

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU1 49
Anf. 60 ELISA ABASCAL REYES (mp): 49
Anf. 61 KRISTER ÖRNFJÄDER (s): 50
Anf. 62 ELISA ABASCAL REYES (mp): 50
Anf. 63 KRISTER ÖRNFJÄDER (s): 51
Anf. 64 ELISA ABASCAL REYES (mp): 51
Anf. 65 KRISTER ÖRNFJÄDER (s): 51
(Beslut fattades efter 27 §.) 52

21 § Miljölagstiftningen 52

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU8 52
Anf. 66 LENNART DALÉUS (c): 52
Anf. 67 LENNART FREMLING (fp): 53
Anf. 68 DAN ERICSSON (kds): 54
Anf. 69 INGEMAR JOSEFSSON (s): 55
Anf. 70 LENNART DALÉUS (c) replik: 56
Anf. 71 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik: 56
Anf. 72 LENNART DALÉUS (c) replik: 57
Anf. 73 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik: 57
Anf. 74 LENNART FREMLING (fp) replik: 58
Anf. 75 DAN ERICSSON (kds) replik: 58
Anf. 76 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik: 59
Anf. 77 GUDRUN LINDVALL (mp): 59
Anf. 78 LENNART DALÉUS (c) replik: 60
Anf. 79 GUDRUN LINDVALL (mp) replik: 61
Anf. 80 LENNART DALÉUS (c) replik: 62
Anf. 81 GUDRUN LINDVALL (mp) replik: 62
Anf. 82 DAN ERICSSON (kds): 63
Anf. 83 GUDRUN LINDVALL (mp): 63
Anf. 84 DAN ERICSSON (kds): 64
Anf. 85 GUDRUN LINDVALL (mp): 64
(Beslut fattades efter 27 §.) 64

22 § Införlivande av vissa direktiv om enskilda näringsidkare enligt EES-avtalet, m.m. 65

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU4 65
(Beslut fattades efter 27 §.) 65

23 § Arbetstid m.m. 65

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU2 65
Anf. 86 BARBRO JOHANSSON (mp): 65
Anf. 87 LAILA BJURLING (s): 67
Anf. 88 BARBRO JOHANSSON (mp) replik: 68
Anf. 89 LAILA BJURLING (s) replik: 69
Anf. 90 BARBRO JOHANSSON (mp) replik: 69
Anf. 91 LAILA BJURLING (s) replik: 69
Anf. 92 CHRISTEL ANDERBERG (m): 69
Anf. 93 BARBRO JOHANSSON (mp) replik: 71
Anf. 94 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik: 72
Anf. 95 BARBRO JOHANSSON (mp) replik: 72
Anf. 96 LAILA BJURLING (s) replik: 72
Anf. 97 INGRID BURMAN (v): 72
Anf. 98 CHRISTEL ANDERBERG (m): 75
Anf. 99 INGRID BURMAN (v): 75
Anf. 100 CHRISTEL ANDERBERG (m): 76
Anf. 101 INGRID BURMAN (v): 76
Anf. 102 CHRISTEL ANDERBERG (m): 76
Anf. 103 INGRID BURMAN (v): 77
(Beslut fattades efter 27 §.) 77

24 § Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m. 77

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU1 77
Anf. 104 TORSTEN GAVELIN (fp): 77
Anf. 105 BENGT-OLA RYTTAR (s): 78
Anf. 106 TORSTEN GAVELIN (fp): 78
Anf. 107 BENGT-OLA RYTTAR (s): 79
Anf. 108 TORSTEN GAVELIN (fp): 79
Anf. 109 BENGT-OLA RYTTAR (s): 79
(Beslut fattades efter 27 §.) 79

25 § Plan- och byggfrågor 79

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU2 79
Anf. 110 SIW PERSSON (fp): 80
Anf. 111 OWE HELLBERG (v): 81
Anf. 112 PER LAGER (mp): 82
Anf. 113 LILIAN VIRGIN (s): 83
(Beslut fattades efter 27 §.) 85

26 § Vissa frågor om naturresurslagen 85

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU3 85
Anf. 114 INGRID SKEPPSTEDT (c): 85
Anf. 115 LENNART FREMLING (fp): 85
Anf. 116 OWE HELLBERG (v): 86

Anf. 117 PER LAGER (mp): 87
Anf. 118 ULF BJÖRKLUND (kds): 87
Anf. 119 LARS STJERNKVIST (s): 88
Anf. 120 ULF BJÖRKLUND (kds) replik: 90
Anf. 121 LARS STJERNKVIST (s) replik: 90
Anf. 122 ULF BJÖRKLUND (kds) replik: 91
Anf. 123 LARS STJERNKVIST (s) replik: 91
Anf. 124 PER LAGER (mp) replik: 91
Anf. 125 LARS STJERNKVIST (s) replik: 92
Anf. 126 PER LAGER (mp) replik: 92
Anf. 127 LARS STJERNKVIST (s) replik: 92
Anf. 128 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik: 93
Anf. 129 OWE HELLBERG (v) replik: 93
Anf. 130 LARS STJERNKVIST (s) replik: 93
Anf. 131 OWE HELLBERG (v) replik: 94
Anf. 132 RAGNHILD POHANKA (mp): 94
Anf. 133 KNUT BILLING (m): 96
Anf. 134 RAGNHILD POHANKA (mp): 96
(Beslut fattades efter 27 §.) 96

27 § Vattenrätt 96

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU4 96
Anf. 135 OWE HELLBERG (v): 97
Anf. 136 PER LAGER (mp): 97
Anf. 137 LARS STJERNKVIST (s): 98
Anf. 138 KNUT BILLING (m): 99
Anf. 139 LARS STJERNKVIST (s): 99
Anf. 140 KNUT BILLING (m) replik: 100
Anf. 141 PER LAGER (mp): 100
Anf. 142 LARS STJERNKVIST (s): 100
Anf. 143 TREDJE VICE TALMANNEN: 100
Anf. 144 LARS STJERNKVIST (s): 100
Anf. 145 PER LAGER (mp): 100
Anf. 146 OWE HELLBERG (v): 100
Anf. 147 LARS STJERNKVIST (s): 100

Beslut 101

UbU1 Tillsyn av skolan 101
UbU2 Vissa skolfrågor 101
UbU3 Vissa högskolefrågor 102
TU1 Slutligt godkännande av Eurocontrolkonventionen m.m. 102
JoU8 Miljölagstiftningen 102
NU4 Införlivande av vissa direktiv om enskilda näringsidkare enligt EES-avtalet, m.m. 102
AU2 Arbetstid m.m. 102
BoU1 Vissa fastighetsrättsliga frågor m.m. 102
BoU2 Plan- och byggfrågor 103
BoU3 Vissa frågor om naturresurslagen 104
BoU4 Vattenrätt 105

28 § Bordläggning **105**

29 § Anmälan om frågor **106**

1994/95:178 av *Bengt Silfverstrand (s)* till justitieministern om frikköp av historiska arrenden *106*
1994/95:179 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Ylva Johansson om landstingens gymnasieprogram *106*

30 § Kammaren åtskildes kl. 15.57 ..... **106**

gotab 48142, Stockholm 1995